

Espais familiars de petita infància (0-3 anys)

Característiques i funcions dels professionals

Sèrie Benestar i Ciutadania

Els infants d'avui seran el futur de demà, i són el nostre tresor del present. Estudis actuals en àmbits diversos —psicologia, neurociències, etc.— ens recorden constantment que els primers anys de vida són cabdals en la trajectòria vital dels éssers humans. Les polítiques socials hauran de prendre més consciència d'aquest valor i apostar decididament per oferir dispositius que acompanyin les famílies en la criança i l'educació dels més petits. Amb professionalitat i respecte. Aquesta és la funció dels espais familiars de petita infància (0-3 anys) que, amb més de 30 d'anys d'experiència, vetllen pel benestar i els drets dels infants i per qui en té cura: les seves mares i els seus pares.

En aquest context, els professionals dels espais familiars necessiten ordenar els seus sabers, compartir-los i reflexionar per posar aquest bagatge a disposició del col·lectiu de professionals. Perquè es tracta d'un saber que està en contínua evolució.

Així, us oferim una descripció d'aquests dispositius, les seves característiques i modalitats, la importància del treball en equip, del treball en xarxa, de les funcions, les habilitats i el perfil dels professionals, com també la significació de saber tenir cura de les persones.

Espais familiars de petita infància (0-3 anys)

Característiques i funcions dels professionals

Autor

Vicenç de Febrer, Universitat de Barcelona

Direcció tècnica

Anna Jiménez Viñas i Lucía Aizcorbes, Servei de Suport de Programes Socials de l'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar de la Diputació de Barcelona

Il·lustracions

Maria Palet Tort

Versió revisada, completada, actualitzada i ampliada l'any 2020 del document tècnic elaborat en el marc de les trobades tècniques de professionals d'espais familiars de petita infància de la Diputació de Barcelona (2009, document no publicat) relatiu a la definició, les modalitats, les característiques, l'estructura, l'organització, la metodologia, les funcions i el perfil dels i les professionals dels espais familiars de petita infància (0-3 anys).

1a edició: gener de 2021

© de l'edició: Diputació de Barcelona

© dels textos: l'autor

Producció i edició: Subdirecció d'Imatge Corporativa i Promoció Institucional de la Diputació de Barcelona

Composició: Endoradisseny

Índex

Presentació	9
Introducció	10
1. El treball de la Prexarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància	13
2. Objectius dels EFPI (0-3 anys)	15
3. Definició dels EFPI (0-3 anys)	17
4. Principals trets definitoris dels EFPI (0-3 anys)	19
5. Diferències entre els EFPI i altres serveis	21
6. Modalitats dels EFPI (0-3 anys)	24
6.1. Principals característiques dels EFPI com a grup estable o semiobert	24
EFPI de grup estable o semiobert adreçats a famílies amb nadons (0-1 anys)	25
EFPI de grup estable o semiobert adreçats a famílies amb infants entre 1 i 3 anys	25
6.2. Principals característiques dels EFPI de grup obert	25
7. Funcions dels professionals dels EFPI	28
7.1. Funcions bàsiques dels professionals	28
7.2. Funcions dels professionals en la creació d'un clima d'acollida i de confiança en les trobades amb les famílies	28
7.3. Funcions dels professionals en la creació d'un espai d'escolta i contenció emocional per a les famílies	29
7.4. Funcions dels professionals per potenciar la relació entre el grup de famílies	29
7.5. Funcions dels professionals en relació a les intervencions amb les famílies	30
7.6. Funcions dels professionals de caràcter informatiu	31

7.7.	Funció preventiva dels EFPI desenvolupada pels professionals	31
7.8.	Funcions dels professionals envers la relació família-infants	31
7.9.	Funcions dels professionals en relació als infants	32
7.10.	Funcions dels professionals en relació a l'espai físic	32
8.	Habilitats dels professionals dels EFPI	34
9.	Perfil dels professionals dels EFPI	35
10.	Contingut curricular de la formació dels professionals	39
11.	L'equip de professionals i el treball en equip	40
12.	Característiques del treball en equip	42
13.	El treball en Xarxa Local Intersectorial d'acompanyament a la criança	43
14.	Metodologia de treball en els EFPI	46
14.1.	El treball amb grups multifamiliars	46
14.2.	El joc en els EFPI	47
14.3.	Els principis bàsics del treball en grup	48
14.4.	Característiques dels grups multifamiliars	48
14.5.	Els professionals que acullen les famílies i coordinen i condueixen els grups	50
15.	Infraestructura: condicions materials pel que fa als espais i el mobiliari	52
16.	Inici d'un servei EFPI	54
16.1.	Difusió del servei	54
16.2.	Inici del servei: formació del grup multifamiliar	56
16.3.	Primers contactes amb les famílies	56
16.4.	L'entrevista prèvia o la incorporació directa al grup (grups semioberts o estables)	57
17.	Organització del servei i inici de les sessions	59
18.	Estructura i dinàmica d'una sessió model	61
18.1.	La preparació de la sessió (moment 1)	61
18.2.	L'acollida de les famílies (moment 2)	62
18.3.	La relació espontània entre les famílies (infants i adults) (moment 3)	63
18.4.	L'activitat central (moment 4)	63
18.5.	La tertúlia (moment 5)	64
18.6.	Recollir en una acta el que ha passat en la sessió	66
18.7.	El comiat (moment 6)	66

18.8.	Endreça de la sala i reflexió final dels professionals (moment 7)	67
19.	Horari laboral dels professionals	68
20.	Avaluació del servei	69
21.	Principals «models» en què s'inspiren els EFPI que hi ha a Catalunya	70
21.1.	Característiques dels EFPI inspirats en el model de la Maison Verte de París	72
21.2.	Característiques dels EFPI dissenyats en el marc del projecte Context Infància de l'Ajuntament de Barcelona	75
	El programa Ja tenim un fill del projecte Context Infància	76
	El programa Espai Familiar del projecte Context Infància	81
21.3.	Principals aspectes convergents o divergents dels dos models en què s'inspiren els EFPI de Catalunya	86
22.	Necessitats del col·lectiu de professionals EFPI	94
23.	Conclusions	95
	Referències documentals	97
	Bibliografia	99
	Annex 1. Fonamentació i justificació dels EFPI	105
	Annex 2. Algunes evidències que visualitzen l'impacte dels EFPI i les competències i funcions que desenvolupen els professionals que hi treballen	117
	Annex 3. Història dels EFPI	120
	Annex 4. El joc en els EFPI	130

NOTA sobre el lèxic emprat en aquest document

En aquest document, quan s'utilitzen els termes «mare», «pare» o «progenitors» no es fa des d'un punt de vista biològic sinó funcional. Entenem que el que és rellevant són les funcions de cura de l'infant per part dels adults responsables, algunes de les quals només les poden dur a terme les dones –per exemple, alletar–. No obstant, la major part de les funcions de cura d'un infant petit poden ser desenvolupades, indistintament, tant per homes com per dones, sense que, pel que fa a la cura de l'infant petit, sigui rellevant la identificació sexual o el gènere dels adults.

Atès que la gran majoria dels infants petits de la nostra societat compten amb una mare i un pare, en aquest document s'han utilitzat els termes mares / pares o progenitors per fer referència als adults –o adult– que se'n fan càrrec, entenent que, majoritàriament –però no sempre– es tracta d'una parella, que sol estar formada per una mare i un pare però que també pot estar conformada per dues dones, dos homes o dones i/o homes amb altres identifications sexuals o de gènere. En qualsevol cas, ens trobem davant d'una família conformada per adults i infants, i això és el que és veritablement rellevant.

Presentació

L'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar de la Diputació de Barcelona presenta el document *Espais familiars de petita infància (0-3 anys), característiques i funcions dels professionals* en un moment en què és clau treballar per la recuperació social, econòmica, sanitària i emocional que requereix una societat cuidadora i també un sistema públic reforçat de cures en la comunitat.

Estem vivint una crisi en el marc de la pandèmia de la COVID-19 que ens obliga a respondre a emergències socials, i que alhora ens mostra la importància de recuperar la vessant preventiva i comunitària de l'atenció social que ja amb l'anterior crisi econòmica s'havia vist debilitada.

En aquest sentit, agafen rellevància serveis com els Espais familiars de petita infància, un recurs d'acompanyament professional i de xarxa relacional que afavoreix un vincle segur i una criança que permetin satisfer i atendre totes les necessitats dels fills i filles.

Aquests espais representen, doncs, una experiència de gran valor per a la prevenció en la primera infància, un element clau per a l'equitat i l'exercici de drets tot considerant que els primers anys de vida són la base del desenvolupament futur.

Per això hem elaborat aquest document que, conjuntament amb el document marc del 2006 i el document *Els espais familiars de petita infància. Guia d'avaluació (2010)*, vol representar un marc de referència en l'acompanyament a la primera infància i les seves famílies.

Volem recuperar el valor d'aquests serveis, aportar coneixement sobre els models, les formes de funcionament i els equips, i alhora promocionar la cura dels professionals dels espais familiars de petita infància.

Esperem, doncs, que aquesta eina de suport professional contribueixi a millorar la promoció del benestar dels infants, les seves famílies i la comunitat en societats més cuidadores i cohesionades.

LLUÏSA MORET SABIDÓ

Presidenta de l'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar

Introducció

Arran del sorgiment dels primers espais familiars de petita infància (EFPI) a Catalunya, la Diputació de la Barcelona, a partir de la segona meitat dels anys noranta, va començar a oferir suport tècnic, econòmic i formatiu als municipis per tal d'impulsar aquests serveis.

Així es va posar en marxa el programa La Casa dels Petits, i al llarg dels anys 1998 i 1999 un grup reduït de professionals va elaborar un document que pretenia descriure les característiques principals d'aquesta mena de serveis. En aquest grup hi van participar professionals que treballaven en els primers espais familiars de petita infància que havien començat a funcionar a Catalunya: Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols, Sant Feliu de Llobregat, Vilafranca del Penedès i Badalona, com també professionals del Servei d'Acció Social de la Diputació de Barcelona.

El primer document de treball, amb el títol «La Casa dels Petits», va ser presentat en el marc de la Jornada sobre polítiques locals per a la primera infància (0-3 anys) que va tenir lloc el 17 de desembre de 1999, organitzada per la que llavors era l'Àrea de Serveis Socials de la Diputació de Barcelona.

L'any 2005, l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona va impulsar la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància, que va ser presentada el 29 d'abril de 2005. La Prexarxa va comptar amb la participació entusiasta de professionals de 28 municipis que disposaven d'espais familiars de petita infància, juntament amb altres professionals d'entitats i un professional de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona i diversos professionals tècnics de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona.

A partir de trobades de periodicitat mensual que van tenir lloc entre l'abril del 2005 i l'abril del 2006 (primera fase de la prexarxa) es va elaborar el document marc¹ sobre els espais familiars de petita infància (0-3 anys) que es va presentar públicament en la Jornada sobre espais familiars de petita infància que es va celebrar el 12 de maig de 2006.

El document marc es va centrar, principalment, a buscar una definició d'aquests serveis i a reflexionar sobre la seva funció en la comunitat. També s'hi feia referència als principals objectius, les característiques organitzatives i les funcions dels professionals, com també a les habilitats i la formació necessària que havien de tenir.

1. Diputació de Barcelona. (2006). *Els espais familiars de petita infància (0-3 anys)*... https://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=def0c2ab-521e-410d-9f4b-5f4add28c446&groupId=14465.

Un dels objectius assolits durant aquesta primera fase de funcionament de la Prexarxa va ser consensuar i acordar una denominació genèrica dels serveis que en facilités la identificació i la visualització que en pogués fer la societat: espais familiars de petita infància (0-3).

El document que us presentem es va començar a elaborar en la segona fase de la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància, que es va dur a terme entre els mesos de gener del 2007 i maig del 2009.

Igual que en la primera part del procés, durant aquell període de dos anys i mig que va representar la segona fase de la Prexarxa el Servei d'Acció Social va posar a disposició dels professionals una secretaria tècnica molt capaç que va possibilitar poder anar elaborant, de manera consensuada, un segon document tècnic basat en la riquesa de les aportacions del nombrós grup de professionals d'espais familiars que en formaven part amb l'objectiu de completar el document marc, tot ampliant els aspectes relatius a les funcions dels professionals, l'organització i el funcionament dels serveis segons la modalitat, i descrivint principalment la seva peculiar metodologia de treball. Després dels primers mesos, entre les reunions plenàries es van anar intercalant altres reunions amb un petit grup de professionals sèniors, amb més experiència, que es va anomenar «grup motor».

A partir del maig del 2009 les convocatòries de reunió de la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància van quedar interrompudes uns mesos. Després de la darrera trobada del grup motor el maig del 2009, el segon document es trobava en un estat força avançat d'elaboració, però no es va arribar mai a considerar-lo del tot acabat i, en conseqüència, no va ser publicat.

Les trobades tècniques dels professionals d'espais familiars de petita infància es van tornar a reactivar entre els mesos de gener i juny de l'any 2010 (tercera fase) amb la proposta de debatre i reflexionar sobre el tema de l'avaluació. Fruit del treball realitzat en quatre reunions plenàries, amb la presència de 142 professionals representants de 53 municipis, 20 professionals d'entitats d'infància i 7 professionals tècnics de les àrees de Benestar Social i Educació de la Diputació de Barcelona, juntament amb dues reunions del grup motor —format per 10 professionals d'ajuntaments, algunes tècniques del Servei d'Acció Social i amb el suport de 3 professores del Grup de Recerca en Psicologia de la Salut de la Universitat de Girona—, el desembre d'aquell mateix any 2010 es va publicar la *Guia d'avaluació dels espais familiars de petita infància*² (EFPI).

El mes de gener del 2012 aquesta xarxa de professionals va reprendre l'activitat amb l'objectiu de potenciar el suport als ajuntaments per «avançar en reconeixement social dels espais familiars de petita infància com a recurs de la comunitat preventiu, inclusiu i cohesionador», en paraules del llavors diputat d'Igualtat, Ciutadania i Benestar Social de l'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar, durant la sessió plenària de presen-

2. Diputació de Barcelona (2010). *Els espais familiars de petita infància...* <https://www1.diba.cat/llicencia/pdf/48647.pdf>.

tació de la quarta fase de la xarxa de professionals a càrrec de l'Oficina de Suport Tècnic als Serveis Socials de l'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar.

Durant aquesta nova etapa (2012-2013), l'assistència tècnica de la xarxa de professionals va ser encarregada a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, la qual cosa va permetre comptar amb la col·laboració de professorat d'aquesta facultat i així es van dur a terme diverses activitats formatives i grups de treball que es plantejaven l'objectiu de potenciar la formació, el treball en xarxa, la reflexió i l'intercanvi de coneixements.

L'any 2019, el Servei de Suport de Programes Socials de la Gerència de Serveis de Benestar Social de la Diputació de Barcelona va fer l'encàrrec de revisar, completar, ampliar i actualitzar el segon document que havia quedat sense acabar l'any 2009, amb la finalitat de complementar el document marc del 2006 com a document de referència dels espais familiars de petita infància.

1. El treball de la Prexarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància

La finalitat bàsica de la Prexarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància va ser avançar en la definició d'un model de treball partint d'una tasca tècnica i mitjançant el consens dels participants, amb l'objectiu de desenvolupar i consolidar un model de referència territorial per als equipaments i els espais familiars de petita infància (a partir d'ara, EFPI).

La metodologia que es va fer servir —perquè es va considerar la més idònia— va ser la del treball en xarxa, i va consistir en la realització de reunions de diàleg i debat grupal entre tècnics i professionals dels municipis, entitats i associacions de l'àmbit de la petita infància i personal tècnic de la Diputació de Barcelona.

Els objectius específics de les trobades de professionals van ser els següents:

- Facilitar un espai d'anàlisi i reflexió, amb una metodologia participativa, sobre la realitat dels serveis, incloses les seves necessitats, problemàtiques i conveniència.
- Avançar en la definició d'un model de referència per als serveis socioeducatius municipals adreçats a les famílies amb infants de 0 a 3 anys i fer-ho amb la voluntat de respondre a la realitat del territori.
- Dissenyar sistemes d'informació per tal de compartir i valorar les diferents maneres de treballar.
- Fer un diagnòstic i una mapificació dels EFPI existents a la província de Barcelona.
- Afavorir la cohesió entre els professionals que treballen en aquests equipaments compartint informacions, experiències i diferents models.
- Facilitar suport tècnic als professionals, d'acord amb les seves necessitats, a través de la formació i la supervisió.
- Afavorir la reflexió sobre la pròpia tasca.
- Donar eines a l'aprenentatge dels professionals.
- Fomentar l'adquisició de recursos i d'estratègies en relació a la feina que es porta a terme.
- Definir uns objectius que permetin un seguiment i una valoració.
- Elaborar documents a partir del treball dut a terme en les trobades tècniques.

Val a dir que la metodologia de treball en xarxa que es va utilitzar no hauria estat possible sense la configuració d'una secretaria tècnica i si no hagués tingut, des d'un bon inici, una acollida il·lusionada i entusiasta dels professionals dels EFPI que, de manera majoritària, van assistir i participar molt activament en les sessions de treball demostrant compromís, cooperació i confiança.

2. Objectius dels EFPI (0-3 anys)

El document marc dels EFPI elaborat l'any 2006 estableix clarament els objectius d'aquesta mena de serveis:

- Facilitar un espai acollidor de trobada per a les famílies, un espai que fomenti intercanviar experiències de vida que ajudin a *saber ser* i a *saber fer* de mares i pares, i evitar l'aïllament i la solitud de les famílies amb nens petits.
- Enfortir la confiança i la seguretat dels principals educadors dels infants, les seves mares i els seus pares, fent que se sentin competents.
- Sensibilitzar la família sobre la responsabilització d'una maternitat i paternitat compromesa i compartida que els permeti viure i gaudir amb tranquil·litat del desenvolupament de l'infant.
- Atendre les necessitats singulars de cada infant i la seva família.
- Donar suport als lligams emocionals entre els pares i les mares i els fills i les filles.
- Detectar precoçment situacions de vulnerabilitat o de risc en la família i/o en l'infant, per poder oferir-los les indicacions necessàries i els recursos adients.
- Oferir informacions sobre temes d'interès pel que fa a la criança i l'educació dels seus fills o filles, amb la finalitat que mares i pares es puguin sentir més segurs a l'hora de prendre decisions.
- Afavorir un observatori natural des del qual mares i pares puguin veure, viure, compartir i interpretar, amb altres famílies, els avenços dels seus fills i filles.
- Oferir al grup d'infants espais i activitats de joc i joguines adequats a l'edat, que siguin estimuladors de les seves capacitats de relació, de descoberta i d'experimentació, conjuntament amb els seus pares i mares.
- Possibilitar xarxes de relacions socials en la comunitat entre les famílies autòctones i les novingudes per facilitar-los de coneixes, compartir, comunicar-se, conviure i ajudar-se aprenent de les diferències i les cultures.
- Saber integrar-se, com a servei valuós, en la xarxa comunitària del poble o la ciutat, per tal de donar-se a conèixer i aprofitar millor els recursos tant del servei cap a la comunitat com a l'inrevés.
- Promoure'n la participació i la coordinació en l'àmplia xarxa social, educativa i sanitària de la ciutat o el poble.

Aquests objectius estan integrats en un ampli ventall de funcions en els àmbits social, educatiu, de salut i comunitari, a partir d'un model d'intervenció que es caracteritza per:³

- La promoció del benestar en la petita infància i la seva família.
- La prevenció primària.
- L'atenció sostinguda en el temps.
- La detecció de situacions de vulnerabilitat i/o risc.

3. Recomanem la consulta a l'annex 1, relatiu a la fonamentació i la justificació dels EFPI.

3. Definició dels EFPI (0-3 anys)

Són serveis que acullen grups de famílies amb infants de 0 a 3 anys, i que són acompanyats i conduïts per professionals experts (mínim 2 per grup). Els infants hi assisteixen acompanyats per la mare i/o el pare, i/o persona adulta que en té cura o un lligam relacional.

Tenen la voluntat de ser un lloc de trobada per a petits i grans que afavoreix la relació social, l'intercanvi i la socialització contrarestant les tendències a l'aïllament familiar i social que poden viure algunes famílies.

Possibiliten que mares i pares amb fills i filles de la mateixa edat o semblant puguin compartir vivències i experiències, expressar inquietuds o dubtes, manifestar il·lusions, expectatives o interrogants, parlar de por o alegries, intercanviar informacions, contrastar opinions, dialogar respecte diferents punts de vista, observar altres infants i altres maneres de fer i de pensar, comprovar que hi ha tota una diversitat de cultures familiars i maneres d'educar... Es tracta, doncs, d'aprendre dels altres i amb els altres.

Tot això en un espai agradable, en un clima distès de confiança, respecte i confidencialitat, en què els progenitors —o adults acompanyants— poden parlar i compartir experiències i opinions sense por de ser jutjats, amb la seguretat que tot allò que es diu al grup no surt del grup.

Constitueixen un espai en què l'acollida inicial i l'acompanyament tenen un paper destacat durant la sessió i el comiat, amb uns professionals experts que ofereixen als progenitors orientació i suport en relació a la criança i l'educació dels fills i filles.

Paral·lelament, els infants hi troben uns professionals que els acullen personalment i els ofereixen un espai de relació entre iguals, ric en possibilitats de joc i experimentació, en un entorn segur i acollidor, amb un ambient agradable i estimulador amb joguines i materials adequats a l'edat, així com propostes per jugar i relacionar-se amb els altres infants i amb els diferents adults del grup, mentre que els progenitors s'hi poden implicar en diferent grau segons el que desitgin o bé poden dedicar-se només a observar.

Són dispositius preventius de caràcter universal. Això vol dir que:

- Ofereixen acompanyament i suport a les famílies en la criança a partir del naixement (o fins i tot una mica abans), sense esperar que les famílies manifestin cap dificultat especial o mancança.
- S'adrecen a totes les famílies amb un infant menor de 3 anys, amb independència del nivell socioeconòmic o cultural. Els adults hi assisteixen perquè són mares i/o pares

d'un nen petit, no perquè tinguin alguna problemàtica personal o social concreta; tanmateix, també hi poden assistir famílies en situació de vulnerabilitat o de risc social que han estat derivades de Serveis Socials. Es tracta de grups normalitzats que integren les diferències socials.

4. Principals trets definidors dels EFPI (0-3 anys)

1. Constitueixen un entorn d'acompanyament per a les famílies durant els primers anys de criança que reforça l'ambient familiar com a principal context de creixement i desenvolupament en aquestes edats; que ofereix suport per desenvolupar les funcions parentals; que possibilita compartir el procés de criança i educació amb altres famílies i amb professionals experts; que possibilita el sentiment de pertinença a un grup; i que afavoreix una millor relació amb els fills i les filles i gaudir de la criança. Els professionals parteixen de la base que els progenitors són els primers i principals educadors dels fills i filles, i per això reforcen el seu sentiment de competència per educar-los i tenir-ne cura.
2. Constitueixen un lloc d'escolta activa, sensible, discreta i respectuosa que, en un primer moment, els professionals duen a terme amb una actitud de disponibilitat per escoltar tot allò que els progenitors els vulguin confiar; són un lloc per descriure sense prescriure, sense donar consell; són un lloc de contenció emocional, de comprensió empàtica i benevolent, de consol, on s'escolta sense jutjar i es garanteix la confidencialitat de tot allò que les persones volen compartir amb el grup —o de manera exclusiva amb els professionals—, en relació a la parentalitat, a la relació de parella, a l'educació dels fills i filles, etc. Un lloc on s'accepta que cada família té maneres de fer pròpies i particulars, però igualment útils i vàlides per proporcionar un context adequat de desenvolupament als infants.
3. Constitueixen una plataforma de reconeixement social de la maternitat, la paternitat, de la criança i l'educació dels més petits; un lloc de legitimació de les funcions parentals, de reconeixement de la competència de mares i pares per fer-se càrrec de la criança i l'educació dels fills i filles que permet fer més visibles les dificultats amb què es troben les famílies amb infants petits. Un lloc on es fa evident la gran tasca que duen a terme les mares i els pares quan es dediquen a criar i a educar els seus fills i filles.
4. Constitueixen un escenari de relacions socials que dona resposta a l'intens desig de molts progenitors de conèixer i relacionar-se amb altres mares i pares que viuen una situació semblant. Alhora, és un lloc que permet als infants situar-se en un entorn de relacions humanes molt més obert del que li podria oferir únicament el nucli familiar. Així doncs, es tracta d'un àmbit de socialització per a infants i progenitors,

un escenari social que, en el cas dels adults, evita l'aïllament familiar perquè permet ampliar la xarxa de relacions interpersonals i, fins i tot, crear grups d'ajuda mútua. En el cas dels infants representa l'entrada en el món social.

5. Constitueixen un observatori natural d'altres infants, altres progenitors, altres maneres de fer, de pensar, de criar, d'educar, altres models de relació... un lloc que permet confrontar el propi estil de criança i d'interacció dels membres de la família amb el d'altres famílies, i així poder anar ampliant les estratègies i els recursos personals a emprar amb el propi fill o filla.
6. Constitueixen un context per a l'aprenentatge compartit entre iguals gràcies a l'intercanvi de vivències, d'experiències i d'informació diversa entre els integrants del grup sobre la criança i l'educació dels infants que, a conseqüència de les observacions i la pròpia reflexió, genera coneixement i afavoreix la difusió.
7. Constitueixen una eina per al creixement personal atès que afavoreixen la reflexió personal i la introspecció en relació als diferents aspectes de la pròpia història personal, la relació de parella, la relació amb els pares, la relació amb els fills i filles... la qual cosa permet trobar l'estil de criança i de vida familiar més adequat a cada família.
8. Constitueixen també un espai de joc, ja que amb més o menys centralitat, amb un rol més actiu o més passiu per part dels professionals, el joc dels infants sempre és present en totes les modalitats d'espais familiars, perquè el joc és indestriable dels infants.
9. Els professionals i els serveis corresponents formen part d'un dispositiu que treballa en xarxa i en el qual participen altres serveis i dispositius del territori: serveis socials, educatius, de salut, entitats, etc.
10. Constitueixen serveis amb una estructura lleugera, amb unes normes i un funcionament relativament flexibles, una organització versàtil i una dinàmica que s'adequa a les necessitats del grup. Es tracta d'un espai i d'un temps que es va construint amb el protagonisme de tots els participants.

5. Diferències entre els EFPI i altres serveis

Hi ha altres serveis —de caràcter formal o informal—, i altres experiències comunitàries que han anat sorgint de manera espontània, les quals poden tenir similituds amb els EFPI perquè intenten cobrir algunes de les necessitats de les famílies amb infants petits però, formalment, no es poden considerar com a tals. Considerem que:

1. No són grups de criança compartida. Aquests grups, autogestionats per les famílies, solen trobar-se en parcs, cafeteries o cases particulars, i acostumen a estar formats per famílies amb fills i filles d'edats similars, els progenitors dels quals, prèviament, s'han conegut en els cursos de preparació al naixement o en els de postpart (organitzats pels centres d'assistència primària de salut), o s'han trobat en els grups de suport a la lactància materna. L'objectiu és acompanyar-se mútuament en el recorregut com a nova família. Solen estar formats per adults conscients que vetllen pel benestar dels nadons i que posposen la reincorporació a la feina més enllà del permís de maternitat. Són grups que solen tenir una durada limitada, ja que es van desfent a partir del moment que les mares es reincorporen al món laboral.

De vegades, aquests grups de criança compartida, formats per famílies amb infants durant els primers mesos de vida, són dinamitzats per algun professional, generalment una doula, o un altre professional amb experiència en petita infància. En aquests casos solen reunir-se en el mateix espai on les mares s'han conegut assistint a una activitat anterior. Acostuma a ser un centre on es fan altres activitats, i sovint hi ha una botiga o un projecte al darrere que les sustenta.

Altres vegades es tracta de grups de famílies que s'han conegut utilitzant el servei d'una mainadera o llar de criança i que tenen la necessitat d'anar més enllà. Poden sorgir per iniciativa de les famílies (grups autogestionats) o bé poden ser conduïts per algun professional.

2. No són espais de criança. Aquests espais acullen grups d'infants, sense la presència dels pares, conduïts i dinamitzats per un o més professionals, que a vegades compten amb algun pare o mare que donen suport als professionals. Sovint, els progenitors tenen la possibilitat de quedar-s'hi l'estona que vulguin. Els professionals solen ser mestres però a més acostumen a disposar de formació relacionada amb l'educació viva, l'educació lliure o la psicomotricitat. En les activitats que fan els infants sovint hi tenen un paper destacat el moviment, el joc lliure i les sortides a parcs o espais naturals.

3. No són escoles bressol. A les escoles bressol, els infants no compten amb la presència i l'acompanyament continuat dels progenitors (o d'una persona substituïda). La gran majoria de les activitats que duen a terme els professionals a les escoles bressol van adreçades únicament als infants. Tanmateix, algunes de les activitats que es proposen als infants dels EFPI són molt similars a les que es fan a les escoles bressol, però en aquests espais la presència dels progenitors acompanyant els fills i les filles durant tota la sessió és determinant.
4. No són escoles de mares i pares. Les escoles de pares i mares solen reproduir el model tradicional d'aprenentatge vertical, que parteix de la base que hi ha uns professionals experts que «saben» i que per això poden adreçar-se a uns progenitors que «no saben» i «ensenyar-los» allò que saben tot esperant que, passivament, els progenitors «aprenguin».

Per això, generalment aquestes escoles programen activitats formatives dirigides exclusivament als pares. Habitualment es tracta de cicles de conferències, xerrades col·loquis, cursos, tallers pràctics, etc., amb l'objectiu de sensibilitzar mares i pares i transmetre'ls informació significativa sobre aspectes directament relacionats amb el procés evolutiu i psicosocial dels seus fills i filles, i alhora dotar-los d'estratègies i recursos psicològics per resoldre les situacions conflictives més habituals que se solen generar en la convivència diària. D'aquesta manera, es vol augmentar l'autoestima i la confiança dels pares i mares com a agents educatius tot afavorint la resolució dels conflictes.

5. No són grups de preparació al part. Aquests grups solen formar part de l'oferta formativa del sistema públic de salut i també de diverses entitats privades de salut. S'adreça a les parelles embarassades i se sol dur a terme durant el darrer trimestre d'embaràs. Els grups solen estar conduïts per una llevadora i és habitual que moltes de les parelles que hi assisteixen estiguin esperant el primer fill o filla. Es tracta més aviat d'una escola de mares i pares adreçada al darrer període d'embaràs per tal de preparar el naixement i el postpart immediat. Aquests grups no solen tenir continuïtat més enllà, tot i que, a partir del naixement de la criatura, sovint els seus integrants passen a integrar-se en un grup de postpart.
6. No són grups de postpart. Tot i això, comparteixen alguns dels seus objectius, com és el de crear un espai de trobada i relació social i oferir suport a la maternitat i la criança. Igual com passa en els grups de preparació al naixement, els grups de postpart solen formar part de l'oferta formativa del sistema públic de salut i també de diverses entitats privades de salut. De la mateixa manera que en els grups de preparació al naixement, els grups de postpart solen estar conduïts per una llevadora. Es tracta de grups adreçats a mares amb els seus nadons, però les dones hi poden anar acompanyades per les parelles respectives. Generalment, aquests grups no tenen continuïtat més enllà del postpart o puerperi, és a dir, el període de temps que inclou les primeres 6 o 8 setmanes després del part i que més o menys coincideix amb l'anomenada «quarentena». Entre les finalitats principals d'aquests grups hi ha proporci-

- onar coneixements sobre el període del postpart, potenciar les habilitats en la cura del nadó, donar suport a l'alletament matern, reforçar l'autoestima, donar pautes per a la resolució de principals problemes quotidians i afavorir la recuperació física amb el treball de la musculatura del sòl pelvià i l'entrenament de la musculatura abdominal. A vegades també s'ofereixen nocions sobre massatge infantil. Una de les principals diferències dels grups de postpart respecte als EFPI és que els primers no solen tenir continuïtat més enllà del que es considera el període de postpart (2 mesos).
7. No són grups de suport a la lactància materna. Aquests grups de suport a la lactància solen estar organitzats per serveis de voluntariat promoguts per una associació que treballa en aquest àmbit. Els grups solen estar conduïts per una dona que fa el paper d'«assessora de lactància» i és l'encarregada, durant les reunions periòdiques, d'oferir informació i suport directe a les mares que volen alletar els seus nadons, així com de promoure l'ajuda mútua entre les participants. Les associacions de suport a la lactància també solen oferir assessorament personalitzat i resolució de dubtes mitjançant consultes telefòniques o correus electrònics. Per poder ser assessora de lactància cal ser mare, haver tingut una experiència de lactància amb èxit, seguir una formació que permeti adquirir coneixements actualitzats sobre la lactància materna i tenir experiència pràctica per intervenir en un grup i desitjar compartir la pròpia experiència amb altres mares.
 8. No són grups psicoterapèutics. Els EFPI no són grups en què es tractin trastorns mentals, emocionals o adaptatius ni desordres psicossomàtics. Però sí que tenen un efecte terapèutic en el sentit que ofereixen acompanyament, consol, suport i cura. I generen canvis en les persones que hi assisteixen.
 9. No són ludoteques o llocs d'esbarjo. Tot i que en alguns EFPI, com ara és el cas dels anomenats «espais de joc», el joc és el fil conductor, en els espais familiars no s'actua només sobre l'infant, sinó sobre l'infant en relació a l'adult que l'acompanya. Aquest és l'aspecte que els diferencia de les ludoteques.

La finalitat de les ludoteques és principalment lúdica. En les ludoteques, la funció de coordinació ha de recaure en un professional amb una titulació superior en pedagogia, psicopedagogia, mestre o educació social, mentre que la resta del personal poden disposar del diploma de monitor d'activitats de lleure infantil i juvenil o d'un títol de grau mitjà de l'àmbit dels serveis socioculturals a la comunitat. En canvi, en els EFPI tots els professionals han de tenir una titulació superior i ser experts en acompanyament familiar, criança i educació.
 10. No són llocs de tertúlia. Tot i que alguns EFPI preveuen fer tertúlia, aquesta estona és organitzada i conduïda pels professionals segons uns objectius determinats.
 11. No són espais de respir, ni espais de conciliació. Per *espais de respir* entenem un tipus de servei de guarda temporal d'infants de 0-3 anys que té per objectiu ajudar les famílies en la logística familiar i facilitar la conciliació de la vida laboral, personal i familiar. En els EFPI la presència dels progenitors és determinant, i en cap cas tenen per objectiu afavorir la conciliació de la vida familiar i laboral.

6. Modalitats dels EFPI (0-3 anys)

Els EFPI poden presentar diverses modalitats en funció de l'estructura del grup o de l'edat dels infants.

En funció de l'estructura del grup, els EFPI es poden classificar en dues modalitats:

- Grups semioberts o estables.
- Grups oberts.

Segons l'edat dels infants, es poden adreçar a:

- Famílies amb nadons (fins a 10 o 12 mesos).
- Famílies amb infants a partir de 10 o 12 mesos i fins als 3 anys (en alguns casos fins als 4).
- Famílies amb infants entre 0 i 3 anys.

6.1. Principals característiques dels EFPI com a grup estable o semiobert

- Les famílies assumeixen el compromís d'assistència regular a les sessions al llarg del període de funcionament, i per això mateix es poden considerar grups estables.
- En general, el període de funcionament és d'uns 10 mesos, de setembre a juny/juliol, tot i que també poden ser trimestrals.
- El compromís de les famílies comporta assistir des de l'inici fins al final de cada sessió, respectant les franges horàries establertes d'entrada i de sortida, que generalment són flexibles.
- Gairebé tots els grups es tanquen quan s'arriba al nombre màxim de participants, però si hi ha alguna baixa es pot cobrir, i per aquesta raó són considerats grups semioberts.
- Quan s'adopta aquest tipus de funcionament amb grups estables ens trobem amb grups adreçats a diferents franges d'edat, ja que el desenvolupament de l'infant d'aquestes edats és molt ràpid i, en conseqüència, resulta adequat un abordatge específic, en funció de l'edat dels infants.

EFPI de grup estable o semiobert adreçats a famílies amb nadons (0-1 anys)

- La freqüència de les trobades sol ser setmanal.
- Les sessions, en general, són d'unes 2 hores, en horari de matí o de tarda.
- En alguns casos els serveis poden integrar els programes d'educació per al naixement que ofereixen els centres d'atenció primària de salut (CAP).
- En alguns serveis hi poden assistir les famílies embarassades a partir dels darrers mesos d'embaràs.
- En altres casos les famílies poden començar a assistir-hi a partir del primer mes de vida del nadó, un cop ha finalitzat el curs de postpart que ofereixen els centres de salut.
- És poc freqüent, però alguns serveis accepten famílies amb nadons fins als 18 mesos.
- Aquests grups solen rebre diverses denominacions, com per exemple: Espai Nadó, Ja som mares, Ja tenim un fill, Espai de mares...

EFPI de grup estable o semiobert adreçats a famílies amb infants entre 1 i 3 anys

- La freqüència de les trobades sol ser de dues per setmana (a vegades només una).
- Les sessions acostumen a ser de 2 a 3 hores, en horari de matí o de tarda.
- És poc freqüent, però alguns serveis acullen infants fins als 4 anys.
- Solen rebre denominacions molt diverses, però habitualment van precedides de la denominació Espai familiar, seguida del mot *casa*. Per exemple: Casa dels Petits, Casa dels Colors, Casa dels Arbres, Casa Petita, Casa dels Infants...

6.2. Principals característiques dels EFPI de grup obert

- En aquests grups les famílies no han d'assumir un compromís d'assistència regular a les sessions ni solen estar obligades a respectar un determinat horari d'entrada i sortida.
- Les famílies solen decidir tant la freqüència d'utilització del servei com l'hora d'entrada i sortida, dins de la franja horària d'obertura.
- Generalment, els serveis s'ofereixen uns quants dies a la setmana, fins i tot 5 dies (de dilluns a divendres), durant una franja horària de 2 a 3 hores.
- En conseqüència, es tracta de grups que solen ser variables tant pel nombre d'assistents diaris com per la regularitat de participació.
- Es pot establir un límit màxim de participants diari, tot i que, a conseqüència de la llibertat d'entrada i sortida, generalment el grup s'autoregula i poques vegades s'arriba a la massificació.
- Els assistents hi troben un espai acollidor i alhora estimulants. Pot ser un espai inte-

rior, però també a l'aire lliure, proveït amb joguines i materials adequats a l'edat dels infants, amb la intervenció d'uns professionals que els solen fer propostes de joc variades i atractives, adreçades tant als infants com als adults, per tal que els infants puguin jugar lliurement o seguint les propostes de joc que els fan, bé ells sols o amb els pares i/o amb altres infants i si ho desitgen també amb altres adults. No obstant, també és possible que siguin els progenitors els que portin la iniciativa.

- Solen rebre denominacions com ara Espai Obert o Espai de Joc, ja que el joc és una característica definitòria d'aquesta modalitat d'espais familiars, però els professionals també hi estableixen diàleg amb les famílies i estan oberts a l'escolta de situacions de vida.
- Aquests serveis s'adrecen a famílies amb nens a partir del naixement fins als 3 o 4 anys. No se solen fer grups diferents en funció de l'edat dels infants.

7. Funcions dels professionals dels EFPI

7.1. Funcions bàsiques dels professionals

- La funció bàsica dels professionals és acompanyar i conduir grups de famílies formats per infants de 0-3 anys i els seus progenitors (o adults acompanyants).
- Aquesta funció bàsica es converteix en un calidoscopi de funcions: acollidora, acompanyant, coordinadora, promociionadora, orientadora, observadora, reflexiva, assessora, interventora...
- Els professionals fan una tasca d'acompanyament als progenitors (i als seus fills i filles a qui els pares acompanyen), durant el procés de desenvolupament del seu rol maternal i paternal, atorgant-los, com a mares i pares, la iniciativa i el protagonisme, en considerar-los els primers i principals educadors. Aquest acompanyament es produeix en un moment decisiu del recorregut vital, en el qual s'estableixen i es consoliden els primers vincles de seguretat afectiva entre pares i fills i filles, que seran fonamentals per crear les bases d'un creixement saludable.

7.2. Funcions dels professionals en la creació d'un clima d'acollida i de confiança en les trobades amb les famílies

- A l'inici de cada sessió, els professionals reben i acullen de manera personalitzada cada família, i s'adrecen de manera individualitzada tant als adults com als infants.
- Afavoreixen un clima d'acollida, de convivència, sense inhibicions ni exigències implícites.
- Els professionals mantenen una actitud oberta i cordial en un ambient de tranquil·litat, creant un clima de confiança i de proximitat, per tal d'afavorir la participació de tots els membres del grup mitjançant la lliure expressió de sentiments i emocions, d'alegries o neguits, de certeses o inquietuds relacionades amb les petites dificultats quotidianes que comporta fer de mare i pare en relació amb la criança i l'educació d'un infant petit.

7.3. Funcions dels professionals en la creació d'un espai d'escolta i contenció emocional per a les famílies

- Els professionals manifesten a les famílies la seva disponibilitat per escoltar amb interès, de manera discreta i reservada, les preocupacions que genera la parentalitat i tot allò que les famílies vulguin compartir amb el grup i/o els vulguin confiar en privat.
- Amb la seva capacitat d'escolta activa, empàtica, discreta i respectuosa, els professionals ajuden a posar paraules a les accions, les vivències, les sensacions, les intenses emocions i els sentiments que a vegades són difícils d'explicar, amb la finalitat que vagi aflorant tot aquest conjunt de sentiments, emocions, alegries, angoixes i dubtes pròpies d'aquesta etapa de la vida.
- Els professionals fomenten en els pares el vincle i la comprensió cap a l'infant. Els ofereixen un espai i un temps per entendre una mica més el seu fill o filla..
- Els professionals mostren comprensió pel que fa a les problemàtiques particulars de cada persona, i alhora valoren i posen de manifest les capacitats i els recursos propis de cada família amb l'objectiu d'ajudar que cadascú pugui trobar la pròpia manera de fer, i confrontar-la amb la d'altres persones.
- D'aquesta manera, els professionals ofereixen acompanyament i suport als pares mitjançant un espai de contenció emocional que possibilita escoltar i comprendre les problemàtiques particulars de cadascú, i acollir les ansietats motivades per situacions que poden ser viscudes amb dificultat.

7.4. Funcions dels professionals per potenciar la relació entre el grup de famílies

- Els professionals conviden les famílies a relacionar-se tot afavorint l'intercanvi d'experiències i vivències, l'exteriorització de sentiments, l'expressió d'inquietuds, dubtes i alegries, la manifestació d'expectatives i desitjos, la circulació d'informacions, el contrast d'opinions, etc. Penseu que, quan els professionals d'aquests serveis proposen activitats de joc adreçades als nens ho fan promovent, alhora, la relació i els intercanvis entre les famílies.
- Afavoreixen els contactes socials necessaris per tal que es puguin desenvolupar sentiments de confiança i col·laboració entre els membres del grup, que permetin crear espais de solidaritat i d'ajuda mútua que facilitin la creació de relacions d'amistat i l'ampliació de la xarxa de relacions socials que evitaran situacions d'aïllament social, freqüents sobretot entre les dones que accedeixen a la maternitat.
- Els professionals es mostren respectuosos i tolerants amb la manera de fer i de pensar de cada família. Alhora, fomenten en els diferents membres del grup la mateixa

actitud de respecte cap a les pràctiques i actuacions que puguin portar a terme altres genitors amb els seus propis fills, encara que no coincideixin amb la manera de fer o pensar de cadascú.

7.5. Funcions dels professionals en relació a les intervencions amb les famílies

- Els professionals intenten reforçar una percepció positiva de la parentalitat i del procés de criança i educació dels fills i filles, amb l'objectiu d'afavorir que mares i pares, a partir de les seves pròpies capacitats, puguin experimentar sentiments de confiança i vàlua per afrontar la criança i l'educació dels fills i filles. Com ja hem relatat en apartats anteriors, partim de la base que els pares i les mares són els primers i principals educadors dels fills i filles, tot gaudint i participant activament del seu procés de desenvolupament.
- Els professionals han d'evitar emetre judicis de valor que puguin ferir la sensibilitat dels pares. Han d'intentar evitar pronunciar-se des d'una posició de saber, de poder, que pugui comportar jutjar les conductes i encara menys les intencions. Han de reconèixer que la seva pràctica professional no és omnipotent, és a dir, que no estan en condicions de saber-ho tot.
- Els professionals afavoreixen l'apoderament, és a dir, que cadascú pugui anar trobant les pròpies respostes i les solucions més adequades pel que fa a les dificultats quotidianes relacionades amb la criança i l'educació dels fills i filles, en funció de les pròpies expectatives i de la situació personal i familiar. En aquest sentit, ressalten els aspectes positius de cada persona, valoren la intuïció dels progenitors i potencien la utilització de l'observació i la reflexió com a instruments previs a la intervenció amb l'infant. També poden oferir orientacions concretes adaptades a cada situació familiar, o suggerir intervencions puntuals per resoldre les crisis que van apareixent al llarg del procés evolutiu dels infants facilitant recursos i animant a cadascú a anar trobant les pròpies alternatives.
- Les intervencions dels professionals han de ser sempre ètiques, respectuoses i basades en l'observació de les díades familiars. Generalment no haurien de ser mai directes sinó subtils i amb una aparença d'espontaneïtat, sense mostrar de manera explícita la intencionalitat d'atorgar el protagonisme del creixement de l'infant a les famílies. Aquesta és una manera de potenciar les iniciatives que van en la bona direcció i alhora afavorir sentiments de confiança en les pròpies capacitats per fer de mares i pares.
- Els professionals també han de prestar atenció a les pràctiques de criança, educatives i relacionals de les famílies que puguin posar en situació de fragilitat el desenvolupament saludable de l'infant. En aquest sentit, a vegades poden considerar necessari dirigir l'atenció d'una família cap algun aspecte concret de la relació, del procés evo-

lutiu del nadó o de la situació familiar, per tal d'evitar situacions que, probablement i amb el pas del temps, podrien degenerar en conflictes.

- Els professionals possibiliten que els progenitors puguin sentir que les petites dificultats que poden tenir en fer de mares i pares són compartides amb altres persones, i que poden ser molt semblants o fins i tot les mateixes. Això facilita que mares i pares es puguin oferir mútuament comprensió, consol i suport.
- Quan es detecta una situació de risc que potencialment podria afectar un infant, la família corresponent és derivada al dispositiu social, educatiu o sanitari més adequat.

7.6. Funcions dels professionals de caràcter informatiu

- Els professionals, de manera habitual, solen facilitar a les famílies informació diversa sobre la criança i l'educació dels més petits (articles, llibres, vídeos, etc.)
- Els professionals també ofereixen informació sobre els recursos existents en el territori que poden ajudar a fomentar un creixement saludable i un correcte desenvolupament dels infants, així com de les activitats que van dirigides a pares i mares dins de la comunitat i també xerrades, tallers o similars d'algun professional expert.

7.7. Funció preventiva dels EFPI desenvolupada pels professionals

- Amb les funcions dels professionals ja descrites es posa en evidència que els EFPI són un dispositiu de prevenció suau que incideix en la relació familiar en un moment evolutiu en què els possibles conflictes encara no estan estructurats, de manera que aquest dispositiu permet la promoció de la parentalitat positiva o responsiva, la detecció precoç i, si és necessari, la derivació a altres serveis de la comunitat.

7.8. Funcions dels professionals envers la relació família-infants

- Respecten tant la necessitat que tenen algunes famílies d'una estreta proximitat emocional amb el seu fill o filla com la que tenen unes altres d'avançar cap a una més gran separació física i/o conquesta d'autonomia, tot i les necessàries (i encara més en aquesta etapa del cicle vital) interdependències naturals entre els éssers humans. Ofereixen suport als pares per tal que cadascú vagi trobant la distància i la intensitat de relació emocional desitjada en relació al fill o filla.
- Els professionals tenen una actitud observadora i normalment poc intervencionista. Afavoreixen que els pares observin amorosament els seus fills o filles. Mostren als

adults els avenços i progressos que van fent els petits; els ajuden a percebre i a valorar les competències del fill o filla, ressaltant les capacitats dels nens petits i una percepció ajustada de les seves habilitats per tal de fer-los prendre consciència de les grans potencialitats dels infants i gaudir del procés de creixement.

- Ajuden els pares a identificar i entendre les necessitats emocionals i cognitives dels infants, així com a identificar i entendre les pròpies necessitats com a pares i adults, (funció mentalitzadora).
- Creen un espai de reflexió al voltant de les necessitats dels infants i dels genitors amb l'objectiu d'afavorir la millor relació amb els fills i filles mitjançant l'elaboració de sentiments positius i l'assumpció, amb satisfacció, de la responsabilitat que comporta la maternitat, la paternitat, la criança i l'educació dels fills i filles.
- Promouen en els adults la consideració que els infants són persones de ple dret, amb l'objectiu que pares i mares puguin veure els seus fills i filles com quelcom independent dels seus desitjos i ajudar-los, així, a convertir-se en subjectes amb personalitat i desitjos propis.

7.9. Funcions dels professionals en relació als infants

- Els professionals vetllen per tal que els nens se sentin a gust i passin una bona estona durant l'estada al servei.
- Promouen el desenvolupament dels infants oferint-los un ambient ric en estímuls i possibilitats de joc, experimentació i relació entre els infants i amb els adults, possibilitant que els genitors i els seus fills puguin jugar plegats i també amb altres infants i altres adults, intentant alhora que aquestes relacions siguin viscudes de manera gratificant.
- Organitzen propostes de joc dirigit i/o els permeten jugar amb llibertat amb joguines, materials didàctics i recursos adequats a l'edat (lúdics, motrius, sensorials, cognitius, sonors...).
- Ofereixen a nens i nenes un conjunt d'activitats que promouen el coneixement del propi cos i de les possibilitats d'acció, tot afavorint la relació amb els altres a través de les diferents maneres d'expressió i de comunicació. Això permet observar i explorar l'entorn natural, familiar i social més immediat, i contribuir d'aquesta manera a la progressiva adquisició d'autonomia en les activitats habituals.

7.10. Funcions dels professionals en relació a l'espai físic

- Els professionals organitzen l'espai físic amb l'objectiu de convertir-lo en un lloc agradable i acollidor, que pugui oferir diverses possibilitats de joc i experimentació per als infants.

- Aconsegueixen que l'espai físic sigui també un lloc agradable per als adults, un lloc que els convidi a trobar-se, conversar, compartir, observar i relacionar-se amb altres adults i altres infants.
- Seleccionen i preparen materials i ofereixen elements de joc als infants i els adults perquè puguin jugar plegats.

8. Habilitats dels professionals dels EFPI

El document marc dels EFPI elaborat l'any 2006 establia les principals habilitats que els professionals d'aquests serveis havien de reunir:

- Davant els components del grup, saber-se guanyar i mantenir una autoritat procedent de l'ètica professional i del saber tècnic.
- Disposar d'habilitats comunicatives per saber acollir, tenir cura, escoltar i observar, prèviament a qualsevol acció dirigida tant a adults com a nens i nenes.
- Relacionar-se amb empatia amb els adults i els infants, tant a escala individual com grupal, i també amb els companys de l'equip de professionals.
- Saber tractar amb els imprevistos de la tasca diària i cultivar una «espontaneïtat» minuciosa i treballada.
- Saber llegir la dinàmica del grup a cada moment per interpretar-la de la manera adequada i donar les respostes adients.
- Saber trobar la distància òptima entre el rol com a professional i l'actitud d'empatia i cordialitat amb els adults i els infants.
- Tenir capacitat de planificar, organitzar i gestionar el servei.

9. Perfil dels professionals dels EFPI

El document marc (2006) començava l'apartat relatiu al perfil dels professionals dient el que segueix:

«Aquests serveis estan caracteritzats per un enquadrament versàtil, flexible, lleuger i dialogant. Requereixen una intervenció professional que, com deia l'experta en espais familiars Teresa Majem, és *espontaneïsta: qui no coneix el funcionament del servei diu que improvisem constantment*. [...] no és possible preveure els continguts de les sessions. D'aquí la importància del marc teòric i dels objectius que s'han d'assolir» (p. 25).

Es tracta d'una feina amb una manera d'enfocar actituds i accions psicossocioeducatives on la manera de treballar és diferent i, fins fa relativament pocs anys, inèdita. Els professionals d'aquests serveis no estan vinculats a cap professió concreta. I per això el perfil d'aquests professionals és específic.

És convenient que disposin d'una formació universitària en l'àmbit de les ciències humanes i socials: educació infantil, educació social, psicologia, pedagogia, psicopedagogia, treball social, infermeria pediàtrica, llevadores... Però l'especificitat d'aquesta feina fa recomanable —i en alguns casos molt necessària— una formació específica i alhora complementària de postgrau i/o màster, sense descartar altres formacions especialitzades que, en harmonia amb l'enfocament dels espais familiars, puguin oferir tant les administracions públiques com les entitats i associacions professionals. La suma de totes les formacions ha de permetre aprofundir en el coneixement d'aquesta etapa del cicle vital i en les repercussions en les dinàmiques familiars per tal que puguin assessorar les famílies en temes evolutius i d'aprenentatge, i alhora els ha d'habilitar per a la conducció de grups. En aquest sentit, en el document marc del 2006 ja s'especificava que els professionals havien de «tenir formació en observació de nadons, en relacions familiars, relacions vinculars i necessitats emocionals dels infants».

- Pel que fa a les necessitats emocionals dels infants, els professionals han de saber identificar les condicions que afavoreixen una criança saludable per tal de poder intervenir de manera preventiva i potenciar la consolidació d'un vincle afectiu segur i de qualitat. És per això que se'ls requereix un determinat grau de maduresa i equili-

bri personal que permeti la reflexió sobre els estils personals de criança i educació.

- Els equips de professionals que tenen la possibilitat de constituir-se des d'una mirada multidisciplinària aporten un plus de qualitat a la prestació del servei si alhora procedeixen de l'àmbit educatiu, social i de la salut. En aquest sentit, en el document marc del 2006 ja s'especificava que «es considera un valor afegit la presència de professionals de diferents disciplines treballant en els serveis, ja que complementen les intervencions i les fan més enriquidores».
- Pel que fa a la composició dels equips de professionals, és convenient que puguin estar formats per persones d'ambdós sexes, ja que això permet establir «parelles acollidores». La presència d'homes en un espai tradicionalment femení com és el de la criança esdevé una bona mesura per reduir la tendència a la feminització en l'atenció a la petita infància i, a més, permet fer presents els pares en els debats i les reflexions de grup, encara que molts no hi puguin ser per motius laborals. No podem oblidar que els infants necessiten referents tant masculins com femenins per construir la pròpia identitat.
- La idiosincràcia d'aquesta mena de serveis comporta que els professionals hagin de conduir i coordinar grups: grups d'adults, grups d'infants i grups d'infants i adults plegats. També han de saber treballar en equip amb altres grups de professionals i tenir coneixements per potenciar el treball en xarxa dins de la comunitat propera (un altre gran grup). Així, doncs, es fa necessària una formació en conducció i anàlisi de les dinàmiques grupals que porti a una millor comprensió del que passa en «l'aquí i l'ara» de les trobades. L'adquisició d'estratègies i habilitats per al treball amb grups es pot obtenir a través de diverses formacions.
- En qualsevol cas, aquesta tipologia professional ha de saber acompanyar les persones, en grup però també individualment, tant si es tracta d'infants petits com d'adults (mares i pares) durant el seu procés de creixement, al llarg d'aquesta important etapa del cicle vital, curta des del punt de vista temporal però transcendental en l'àmbit personal i que es caracteritza per una gran vulnerabilitat (de caràcter universal).
- Tal com s'apuntava en el document marc, els professionals també haurien de disposar de formació en mediació i resolució de conflictes.
- En el context dels EFPI s'ha de tenir present la influència de la psicogeografia per tal de crear un clima relacional de caliu. Com ja hem relatat en apartats anteriors, la preparació de la sala i els diferents espais (interior i/o exterior), quan se centra en la funció lúdica, agafa una rellevància especial. Els professionals han de disposar de jocs, joguines i objectes per jugar adients al desenvolupament d'aquesta etapa. S'ha de donar importància als jocs d'experimentació i descobriment lliure, sensorials i motrius; a la importància del joc simbòlic (reflex d'un salt evolutiu cap al món simbòlic del llenguatge), així com als jocs de carantines (com són els jocs de falda), més afectius, relacionals i de pell. En resum, els professionals han de saber preparar l'espai, el mobiliari i els objectes adients per tal que infants i adults en gaudeixin.
- Algunes d'aquestes habilitats es poden anar adquirint amb l'experiència, però és re-

comanable, i del tot convenient, que abans de començar a exercir aquesta feina els futurs professionals facin unes pràctiques que els permetin viure, presencialment, sessions amb grups multifamiliars acompanyats i tutelats per professionals experts.

- Les aptituds professionals i les qualitats personals necessàries apunten a persones observadores, amb capacitat d'introspecció (funció reflexiva), sensibles, que gaudeixen de les relacions, amb capacitat d'empatia per comprendre l'altre, respectuoses, tolerants, receptives i amb capacitat d'escolta, així com de mediació i resolució de conflictes. Han de ser capaces d'afavorir un ambient de tranquil·litat, de promoure la confiança, ajudar a observar els nens i a copsar els avenços que fan. També han de saber promoure actituds de col·laboració entre les famílies per tal que vagin adquirint un grau d'autonomia més elevat i avancin cap a conductes de suport i ajuda mútua.
- És imprescindible que els professionals puguin disposar del temps necessari, dins la seva jornada laboral, per pensar i reflexionar sobre el treball quotidià realitzat amb els grups. En aquest sentit, també és imprescindible que els professionals puguin disposar d'un espai de supervisió que permeti reflexionar sobre la intervenció i mantenir la distància òptima respecte els usuaris. Els professionals han de ser capaços d'adonar-se dels mecanismes inconscients per entendre millor els processos de transferència i de contratransferència. La supervisió del treball en els espais familiars comporta

tenir cura dels professionals que hi treballen i suposa un control de qualitat respecte la seva feina. En aquest sentit, en el document marc del 2006 ja s'especificava que «cal que els professionals tinguin espais pautats, amb una freqüència regular, on es pugui pensar i reflexionar sobre el treball quotidià».

- Aquest col·lectiu de professionals ha de ser conscient que la seva tasca va més enllà de l'atenció a les famílies del servei. Els professionals han de contemplar la importància que té la difusió de les seves experiències en jornades, congressos i mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió local) i la promoció d'aquesta mena de dispositiu. Es tractaria de difondre el coneixement del que són els EFPI principalment entre els col·lectius de professionals dels àmbits de salut, benestar social i educació.
- Per contrarestar la sensació de «solitud professional» i poder relacionar-se i aprendre d'altres professionals és recomanable mantenir contactes amb equips de professionals d'altres espais familiars i/o formar part d'una associació professional especialitzada com és l'APEFAC, l'Associació de Professionals d'Espais Familiars a Catalunya, que acull les característiques i la diversitat d'aquesta especialitat professional.⁴

4. Recomanem la consulta a l'annex 3, relatiu a la història dels EFPI.

10. Contingut curricular de la formació dels professionals

- Els professionals dels EFPI han de disposar de coneixements específics en relació a aspectes com el desenvolupament evolutiu dels infants, la teoria de l'aferrament (el que en castellà es diu *apego*), els processos de formació de la parella (i d'altres models de família), la gestació, el naixement, la maternitat, la paternitat, els processos de criança i educació dels fills en el context familiar... per tal d'identificar les necessitats dels menuts, així com les dels progenitors quan transiten per aquesta etapa del cicle vital.
- Estar al cas dels nous descobriments en l'àmbit de les neurociències referents a la primera infància, així com adquirir coneixements centrats tant en l'observació de nadons com en l'increment de la mentalització (capacitat d'interpretar el comportament propi i el dels altres quant a creences, sentiments, actituds, pensaments, intencions, etc.), que poden representar per als professionals una bona ajuda per potenciar en les famílies la funció reflexiva.

11. L'equip de professionals i el treball en equip

José Bleger (1964), psicoanalista especialista en dinàmica de grups, afirma que el treball en equip requereix compartir una tasca enlloc de repartir-la. Segons ell, la coherència i la unitat dels equips no depenen tant de les característiques individuals dels seus membres com del grau de compromís que mantenen amb la tasca compartida i assumida de manera col·lectiva.

José Bleger assenyala uns objectius bàsics per poder funcionar adequadament com a equip de treball:

- Crear un llenguatge comú que sigui un canal de comunicació significatiu entre els membres: es tracta de compartir codis amb el mateix significat.
- Buscar estratègies per resoldre els conflictes que es vagin presentant.
- Acceptar els diferents membres de l'equip amb actituds de respecte, positives i constructives.
- Saber regular les relacions interpersonals per controlar l'excessiva activitat o passivitat, ja que hi poden haver persones que, per la seva manera de ser, tinguin tendència a acaparar i d'altres que se situïn en la posició de deixar que els altres ho decideixin tot.

Per assolir tots aquest punts, és important que cadascun dels components de l'equip sigui capaç de distanciar-se del propi punt de vista i pugui assumir el dels altres. I per arribar-hi, cal tenir un concepte positiu i ajustat d'un mateix.

Treballar en equip vol dir, també, ser capaç de parlar i ser capaç de compartir informació.

Els membres de l'equip han de compartir un mateix enfocament sobre els objectius de la tasca que duen a terme, i unes estratègies per poder solucionar els conflictes que es produeixen en el grup i entre l'equip. Han de tenir fluïdesa per intercanviar idees i propostes, i han de poder assumir els rols d'una manera prèviament consensuada.

Per treballar en equip cal tenir un sistema teòric i de valors consensuat per tot l'equip, és a dir compatible, no necessàriament igual però sí que ha de ser prou flexible perquè es pugui adaptar a les estructures de què depengui el servei.

Treballar en equip també vol dir que hi ha uns esquemes de funcionament que han de quedar ben definits. En un equip han de quedar clares les funcions, no per sempre més, ni jeràrquicament, però sí en el moment que es fan les activitats.

Treballar en equip vol dir ser capaç de delimitar i acceptar que els diversos membres poden desenvolupar funcions diferents. En alguns centres la diversitat de funcions poden comportar una certa jerarquia que ja ve donada per la contractació, però en altres serveis es tenen en compte les habilitats de cadascú. Treballar en equip significa ser conscients de les possibilitats i de les habilitats que tenen els membres de l'equip per poder-les aprofitar el màxim possible.

Per tot això és fonamental tenir clar el concepte d'autoritat ben entesa, no per donar ordres sinó per aconseguir que un grup faci cas i respecti el professional: l'autoritat, des d'aquesta perspectiva, és necessària per treballar amb grups.

12. Característiques del treball en equip

- Complementarietat entre els membres de l'equip.
Per una banda, les diferents formacions de cada membre enriqueixen els altres. Per l'altra, aquesta és una característica necessària perquè no es parteix d'un concepte generalitzat de l'infant, sinó de la visió que se'n té des de les diferents professions i funcions: la de la mare, l'educador/a, el metge o metgessa...
La complementarietat és més fàcil si es comparteix el mateix projecte.
- Coordinació per tal de donar coherència a les intervencions de l'equip.
Coordinar-se també vol dir informar, i això ens ajuda a organitzar, planificar i avaluar la feina. La coordinació ajuda a economitzar esforços.
- Comunicació basada en l'escolta, a saber compartir les reflexions, els interrogants, les experiències i les observacions.
És vital respectar els diferents punts de vista i comentar-ho tot des d'una perspectiva professional.
- Confiança, que permet respectar altres punts de vista i altres intervencions, i també ajudar i donar suport a un altre membre del equip.
Parlar des de diferents disciplines dona eines, a les famílies, per avançar en les funcions parentals.
- Compromís, creure en el projecte.
Responsabilitzar-se del fet que el projecte avanci elaborant objectius que es puguin assolir i potenciant la fidelització de l'equip i dels integrants del grup.

13. El treball en Xarxa Local Intersectorial d'acompanyament a la criança

Acompanyar les famílies en la tasca de criança i educació des d'una visió holística comporta que els EFPI hagin de donar resposta a aspectes molt diversos, com els de salut biològica i mental, educació formal, educació del lleure, equitat social, seguretat, cultura, esports...

A cada un d'aquests aspectes s'hi dona resposta des dels diferents sectors a partir dels corresponents equipaments professionals i entitats ciutadanes, als quals tenen accés les mateixes famílies que viuen al territori. Actualment aquests sectors es conformen en base a una divisió territorial específica (com per exemple un municipi, un barri d'una ciutat, un districte municipal, un consell comarcal...) i hi trobem diversitat d'equipaments, serveis o recursos municipals com ara equips bàsics d'atenció social (EBAS), escoles bressol o centres integrals d'infància i famílies, escoles d'educació infantil i primària, centres d'esplai infantil, biblioteques, centres de cultura, poliesportius, equips d'atenció primària de salut (EAPS), centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP), programes d'atenció a la salut sexual i reproductiva (PASSIR), doules, equips d'atenció a la infància i adolescència (EAIA), serveis educatius del Departament d'Educació (Centre de Recursos, equip psicopedagògic, equip de llengua i interculturalitat, Centre de Recursos Dèficit Visual i Hipoacúsia), associacions de famílies d'alumnes, associacions de barri, grups d'ajuda mútua de lactància o d'altres centres relacionats amb la petita infància.

Tots aquests equipaments i entitats conformen una Xarxa Local Intersectorial d'acompanyament a la criança de les famílies, que pot estar més o menys formalitzada i organitzada segons la capacitat de lideratge de l'administració local o de la iniciativa d'algun equipament. Generalment, la iniciativa sorgeix dels recursos municipals d'acció social o d'educació.

Cal entendre el treball en xarxa com una evolució del treball conjunt entre els equipaments i les entitats que intervenen amb objectius comuns o complementaris, sobre una mateixa població i el mateix territori. Mario Rovere (1999), des de la seva experiència en xarxes de salut a Rosario (Argentina), va establir cinc etapes evolutives del treball en xarxa que els diferents actors han de recórrer al seu propi ritme:

1. Reconeixement: cada participant admet l'existència dels altres agents i es limita a acceptar-los.
2. Coneixement: un cop l'altre és reconegut com a interlocutor vàlid, es manifesta l'interès per conèixer les seves funcions i la manera de veure el món.
3. Col·laboració, quan es produeixen episodis d'ajuda espontània amb una certa expectativa de reciprocitat.
4. Cooperació, quan es comparteixen activitats de forma organitzada per enfrontar-se a un problema comú, basada en la solidaritat.
5. Associació, quan s'estableixen anàlisi estratègica i projectes compartits vinculats per la confiança mútua.

Els beneficis potencials del treball en xarxa dels agents implicats serà la motivació per compensar l'esforç que suposa, i poden ser els següents:

- Augmentar l'accessibilitat de les famílies amb la derivació d'altres equipaments o entitats, la qual cosa millora l'augment de l'equitat de l'oferta del servei a totes les famílies del municipi i ajuda a reduir l'anomenat *efecte Mateu* (donar a qui més demana) i detectar *bosses de necessitats silencioses* (famílies que no tenen la capacitat de fer una demanda explícita).
- Millorar el coneixement mutu, la coordinació i la cooperació entre equipaments i/o entitats.
- Afavorir un més gran coneixement de les característiques específiques i de l'entorn de les persones a qui es dirigeix el servei facilitant un eixamplament de la mirada.
- Aprofitar els recursos de la comunitat (grups d'ajuda mútua, entitats ciutadanes, voluntariat...).
- Possibilitat de realitzar formació i recerca conjunta intersectorial.
- Permetre incidir sobre les oportunitats o amenaces de l'entorn (actuar sobre l'arrel dels problemes i aconseguir efectes sinèrgics amb altres sectors).
- Reforçar l'autoestima associativa.
- Superar l'aïllament i l'atomització sectorial.
- Possibilitar la influència en la innovació de cultures d'infància (llenguatge comú intersectorial i popular).
- Possibilitar la creació d'un canal de participació dels equipaments professionals i les entitats ciutadanes en les polítiques públiques.

En molts territoris, el desencadenant d'una xarxa local intersectorial de criança o d'infància 0-3 o 0-6 ha estat la creació d'un EFPI que, en presentar-se als possibles equipaments que hi podrien derivar famílies, han iniciat i posat en marxa un treball progressiu. Entre els serveis implicats hi ha tanta diversitat de combinació com experiències en diferents territoris.

Cal tenir en compte la continuïtat del servei entre ginecologia i obstetrícia, equip de

reproducció assistida, llevadora de l'atenció a l'embaràs i la preparació al naixement, el part i el puerperi; equip d'adopció, equip de pediatria i d'infermeria, i l'EFPI. Això representa una línia contínua de serveis que donen resposta a unes necessitats concatenades que ofereixen la possibilitat d'anar acompanyant les persones que passen per alguna d'aquestes etapes en el seu procés de procreació. L'EFPI podria treballar la continuïtat dels serveis concatenats organitzant una xarxa específica per acompanyar els processos de reproducció.

D'altra banda, els EFPI poden aprofitar la xarxa local intersectorial per incloure dins la programació anual xerrades a càrrec de diferents professionals de la xarxa com ara pediatres, infermeres de pediatria, llevadores, psicòlegs, pedagogs, ginecòlegs, homeòpates, fisioterapeutes, osteòpates, dietistes, etc.

14. Metodologia de treball en els EFPI

La metodologia que s'utilitza en els EFPI de 0-3 anys es basa, fonamentalment, en dos pilars:

- El treball en grup, amb grup i des del grup.
- Les dinàmiques i els rituals quotidians.

Aquests dos elements en configuren la dinàmica d'intervenció, però aquesta dinàmica no segueix un únic patró en tots els serveis o municipis: depèn del model d'equipament, dels seus objectius i de les seves característiques.

14.1. El treball amb grups multifamiliars

Una de les principals característiques dels EFPI és el ple convenciment de la importància de l'intercanvi social i de la necessitat d'agrupament de l'ésser humà. Per aquest motiu es considera que el treball en grup amb les famílies és cabdal dins de la seva dinàmica d'intervenció: es valora que el grup és el motor potenciador i afavoridor dels canvis.

A través del treball en grup es posen en marxa mitjans que permeten treballar molts dels objectius dels EFPI:

- Facilitar la trobada entre famílies diferents amb tot el que comporta de relació i socialització, tant per a l'infant com per als pares i mares, configurant-se com a lloc integrador i respectuós que promou estils de vida saludables.
- Oferir als progenitors l'oportunitat d'observar el fill o filla en un context diferent, amb altres infants i amb altres adults, on el veuen jugar, interactuar amb altres persones i aprendre nous tipus de relació.
- Fomentar i promocionar l'observació i la reflexió com a mitjà per ser conscients dels canvis del fill o la filla, de l'evolució que segueix i del desenvolupament cognitiu i social.

Aquest model de treball requereix tres elements bàsics en el seu funcionament:

- Els principis sota els quals es regeixen les dinàmiques de grup.
- Les característiques dels grups multifamiliars.
- Els professionals que acullen les famílies i coordinen i condueixen els grups.

Cal destacar el fet que un altre puntal en la metodologia, com ja s'ha esmentat en apartats anteriors, és la intervenció a través del joc, constant en tots els serveis, per bé que tractat amb fórmules i dinàmiques diverses.

14.2. El joc en els EFPI

«Tots els aprenentatges més importants de la vida es fan jugant».
(Francesco Tonucci)

«L'infant té dret al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat».
(Article 31 de la Convenció sobre els Drets dels Infants del 1989)

Deliberadament, els EFPI solen reservar un espai i un temps determinat a fer possible que les famílies que hi participen puguin compartir estones de joc, creant oportunitats per tal que nens i nenes juguin i es relacionin amb els seus pares i mares, amb altres nens i amb altres adults.

Disposar d'aquest important recurs metodològic facilita posar a l'abast de la família:

- Un munt de recursos sobre els materials, els tipus de joc i els elements d'espai i temps que cal contemplar per al correcte desenvolupament de l'activitat lúdica.
- Reflexions sobre la importància del joc, com a element de comunicació, de relació, de vincle i com a element necessari perquè l'infant aprengui a conviure amb les seves tensions internes. Sobre el paper de la joguina, la importància de consumir amb seguretat i seny o sobre la magnífica oportunitat de transmetre i compartir el llegat cultural a través de les moixaines, les cantarelles o els embarbussaments.
- Informacions sobre els aspectes relatius al moment de desenvolupament en què es troba l'infant.

Aquest traspàs d'informacions es fa des de la vivència i combinant tant les experiències pròpies com les que tenen els altres pares i mares, perquè tot jugant es comparteixen les maneres de fer i els models d'actuació, i s'incorporen nous recursos i nous coneixements.

L'activitat lúdica, a més, ens permet compartir amb les famílies diferents elements de joc, recursos d'ordre, rituals per recollir les joguines o maneres d'actuar i procedir en una situació de joc compartida. Per tant, ofereix un contrast valuós a les famílies i els ajuda a acabar de considerar l'alt significat que pot tenir per als infants. Així, és fona-

mental tenir en compte, a l'hora de planificar l'activitat de joc, com es distribueix el material i com es disposen i com se seleccionen els diferents elements i les joguines.⁵

14.3. Els principis bàsics del treball en grup

Podem considerar el treball en grup com el treball amb un conjunt de persones (les famílies) que comparteixen un interès comú (la criança i l'educació), i que estan juntes en un moment determinat (el servei).

Però més enllà d'aquesta realitat, la dinàmica de treball establerta parteix de la concepció que les famílies poden sentir-se interessades a compartir dinàmiques amb altres famílies per diverses raons, per exemple:

- Per sentir-se vinculades als altres, perquè la soledat i l'aïllament en alguns moments de gran impacte emocional pot crear desorientació, inseguretat, desconfiança i, algunes vegades, angoixa i depressió.
- Pels objectius que es presenten en aquests espais, que poden donar resposta a les necessitats especials de les famílies en aquesta etapa.
- Perquè les activitats que s'ofereixen i es fan en grup donen models de relació amb les altres persones i ensenyen a compartir i a utilitzar diferents recursos, ja siguin comunicacionals o materials.

La metodologia de treball en grup es regeix, a grans trets, per uns principis bàsics, com poden ser:

- Les vivències compartides i l'intercanvi d'experiències sobre la pràctica.
- La reflexió conjunta entre les diferents persones que formen el grup.
- El traspàs d'informació d'interès entre els diferents membres.

La comunicació, la reflexió i la informació són elements primordials de la dinàmica de grups que permeten transformar i millorar la realitat de cada participant del grup. Des d'aquest punt de vista, el grup és en si mateix un agent dinamitzador i promotor de canvis evolutius de primer ordre.

14.4. Característiques dels grups multifamiliars

Un adequat funcionament com a grup requereix que, d'una banda, les característiques de les famílies que el conformen siguin prou homogènies perquè els seus components

5. Recomanem la consulta a l'annex 4, dedicat al joc en els EFPI.

puguin compartir elements vivencials comuns i, de l'altra, prou heterogènies perquè es pugui assolir un nivell de diàleg i debat enriquidor amb la integració de les diferències, que motivi les famílies a participar activament i afavoreixi la reflexió, el traspàs d'informació i la presa de decisions (què canviar, què incorporar o què reforçar).

Aquest aspecte de diversitat *versus* homogeneïtat depèn de variables com ara l'edat dels infants, la procedència, el nivell sociocultural i socioeconòmic... En tots els casos és important fixar uns criteris per mantenir un equilibri.

Nombre mínim i nombre màxim de famílies per grup multifamiliar

La formació d'un grup multifamiliar i el treball en grup requereixen algunes característiques relacionades amb les persones que el conformen. D'una banda, cal comptar amb un nombre mínim de persones. Pel que fa als EFPI, s'estima necessari un mínim de 3 famílies, entenent que és el mínim a partir del qual es pot iniciar una dinàmica que, evidentment, restarà oberta a futures incorporacions.

Tanmateix, cal tenir en compte un nombre màxim de famílies participants que pot ser variable en funció de les característiques del servei i de la modalitat de grup que es vulgui constituir, és a dir, un grup semiobert o estable o un grup obert.

Grup semiobert o estable

En el cas de grups semioberts o estables, per cada grup multifamiliar adreçat a famílies amb nadons el nombre més adient seria de 10 famílies, considerant que el nombre màxim no hauria de superar les 12 díades.

Quan el servei s'adreça a famílies amb infants de més de 10 o 12 mesos, es considera que, preferiblement, el nombre hauria de ser de 12 famílies i el màxim no hauria de sobrepassar les 14.

Aquestes limitacions tenen en consideració el fet que per cada família hi assisteixen un mínim de 2 membres: l'infant i un progenitor.

El nombre màxim de famílies es podria reduir en funció de les condicions que reuneixi l'espai físic, en especial la superfície disponible.

Grup obert

Quan ens trobem davant la modalitat de *grup obert* el nombre màxim de famílies és flexible i està determinat per l'edat dels infants acollits i per les condicions físiques, però sobretot per l'espai disponible (l'aforament màxim preestablert), i el nombre de professionals (en algun EFPI, quan ja és ple, col·loquen com a recurs informatiu per a les famílies una rodona vermella gran i visible per fora, i tant els adults com els infants més grans ja saben què significa. Si al llarg de la trobada hi ha un canvi en l'aforament, la treuen i s'obre la possibilitat a noves incorporacions).

14.5. Els professionals que acullen les famílies i coordinen i condueixen els grups

Pel que fa a la metodologia, l'equip de professionals té un paper destacat com a element clau en la dinàmica de funcionament.

Com ja s'ha esmentat, una de les especificitats del professional EFPI és que ha de treballar amb diversos grups: un grup d'adults, un grup d'infants i un grup conformat per adults i infants pertanyents a diverses famílies.

En aquest sentit, les principals funcions que els professionals han de desenvolupar són l'acollida de les famílies (acollida individualitzada i personalitzada a infants i a adults) i la coordinació, la dinamització i la conducció del grup.

Centrant la mirada en la dinamització i la conducció del grup, com un altre dels elements fonamentals d'aquesta metodologia d'intervenció, s'identifiquen unes funcions professionals específiques.

D'una banda, sobre la tasca del grup —possibilitar activitats, facilitar informacions, buscar recursos i analitzar la realitat del grup— i, de l'altra, sobre el seu manteniment: fomentar la participació, harmonitzar diferències, alleugerir tensions, afavorir un bon clima grupal i de confiança, i facilitar elements d'anàlisi per a la resolució de conflictes.

El desenvolupament d'aquestes funcions fan necessàries unes habilitats determinades: n'hi ha de caràcter personal, que permetin atendre les peculiaritats i els ritmes de les persones que formen el grup —intuïció, sensibilitat, paciència...—, i d'altres directament relacionades amb les funcions de conducció i dinàmica del grup. Aquestes darreres han de partir del convenciment respecte a la necessitat de la dinamització, és a dir, de motivar i cohesionar el grup, per tal d'assolir els objectius establerts.

Respecte a la motivació, cal considerar que és la força interna que mou un individu a aconseguir allò que necessita i que l'interessa. En el cas del grup, la motivació requerirà:

- Establir uns objectius clars i definibles.
- Crear un clima adequat que afavoreixi la comunicació i la fidelització.
- Proposar activitats engrescadores que facilitin la implicació de les famílies.
- Fer que les persones que hi acudeixen s'hi sentin a gust, i que hi puguin expressar les seves inquietuds i els seus dubtes.
- Utilitzar el sentit de l'humor: passar-s'ho bé en grup reforça la dedicació i la fidelització dels membres.
- Copsar el camí recorregut a través, per exemple, de fer un seguiment per escrit del procés i de les experiències viscudes (per exemple mitjançant uns «diaris-memòria» amb imatges i escrits de les vivències viscudes en l'EFPI).

Pel que fa a la cohesió del grup, els professionals han de tenir en compte el grau de satisfacció i unió que hi ha, com també els diferents aspectes que denoten la motivació

per continuar-hi assistint. La cohesió és un factor fonamental, ja que repercuteix directament en la dinàmica quotidiana i afavoreix els elements següents:

- El rendiment en les activitats del grup. Els components del grup esdevenen més col·laboradors i cooperatius. La participació és més activa.
- La influència del grup sobre cada participant.
- La comunicació interna del grup i la fidelització en l'assistència.
- L'augment de l'autoestima personal.

En qualsevol cas, cal tenir present que hi ha un seguit d'elements que influeixen en el grau de cohesió del grup, i que en dificulten o en faciliten la coordinació:

- L'interès i la curiositat que desperten el fet de participar en un grup.
- Les pautes de comunicació que el grup desenvolupa.
- L'homogeneïtat en les motivacions i les actituds dels participants.

D'altra banda, cal tenir en compte un factor que intervé de manera decisiva en la cohesió: l'estil de conducció i/o co-conducció que es duu a terme.

Durant el procés de consolidació d'un grup es poden utilitzar dos tipus de conducció:

- La conducció promocional. En aquest cas, els conductors o parella de conducció s'esforçaran a treure del grup el millor que té i a despertar-ne l'autonomia. Pregunten més que responen. Saben que la seva presència és provisional. Escolten les demandes del grup i animen a participar en la presa de decisions. El grup creix en autonomia i es consolida el que facilitaria la trobada dels seus membres fora del servei, sense la presència dels professionals dels EFPI.
- La conducció assistencial. En aquest estil, els professionals dels EFPI tindran funcions de protecció i sempre estaran disposats a donar, a decidir pel grup. Preparen totes les activitats, s'avancen a les necessitats del grup. En aquest cas, el grup depèn dels conductors, que seran els que prendran la iniciativa; així, es considera que el grup funciona en la mesura que els conductors proposen, preveuen i decideixen. Aquest és un model aplicable a les primeres sessions, però en cap cas hauria de ser permanent.

Nombre mínim i òptim de professionals per grup multifamiliar

En totes les modalitats d'EFPI es considera que el nombre mínim de professionals experts per grup multifamiliar ha de ser de 2, amb funcions clares i consensuades entre ells. Tanmateix, en alguns serveis, i en funció de la modalitat, es considera que el nombre òptim per desenvolupar les diferents funcions és de 3 professionals.

15. Infraestructura: condicions materials pel que fa als espais i el mobiliari

Tots els espais físics que acullen els EFPI, amb independència de la modalitat, tenen en comú l'objectiu de ser espais agradables, confortables i tranquils on és possible conversar, donar de mamar, fer dormir el nadó, gaudir de les relacions amb els altres i jugar. L'ambientació hauria de ser més similar a la d'un entorn familiar (al caliu d'una llar), que a la d'una escola bressol o d'altres serveis comunitaris.

Cal disposar d'un espai destinat al servei d'uns 100 m², que pot estar dividit, o no, en ambients diferents. Són recomanables espais diàfans i flexibles que es puguin adaptar amb facilitat per ser utilitzats en activitats de grup petit o gran. Els espais també han de gaudir de bona ventilació, no han de ser un lloc de pas, s'hi ha de vetllar per les mesures d'higiene abans de cada trobada i ha de disposar d'una climatització adequada a l'estació de l'any.

Hi hauria d'haver una sala àmplia (espai central de joc i de trobada), amb un mínim de 60 m² on hi pugui caber còmodament tot el grup (infants i adults). Si les famílies fan la tertúlia a la mateixa sala on hi ha els infants, l'espai hauria de tenir un mínim de 80 a 85 m². Si la tertúlia dels adults es porta a terme en un altre lloc, cal preveure una sala contigua d'uns 25 a 30 m², que hauria de ser visible des de la sala on hi ha els infants (vidres).

També cal preveure un petit *office* per escalfar biberons, preparar infusions o el berrinar (o el que es determini segons l'hora), dels infants i els adults. Aquest espai es pot contemplar dins la sala gran o bé a part.

Igualment es necessita un espai d'uns 10 m² amb un canviador i serveis sanitaris per a infants, i una pica a la seva alçada.

No podem oblidar que també cal disposar d'un despatx per al treball dels professionals i que s'hi puguin fer entrevistes, uns sanitaris per a adults, i un lloc on deixar els cotxets i altres objectes personals de les famílies. Per tant, caldria comptar amb uns 25 m² més.

La bona comunicació interna i la transparència entre les sales pel que fa a la visibilitat permeten que els infants i els adults, malgrat que es trobin en sales diferents, es puguin veure i observar a distància, la qual cosa procura tranquil·litat a tothom.

El predomini de la il·luminació natural i una zona de joc a l'aire lliure, de fàcil accés per als nens, acaben de completar la infraestructura d'un servei que acull, per terme mitjà, una trentena de persones per sessió, entre infants i persones adultes. La zona de

joc a l'aire lliure pot ser un jardí o un pati d'uns 100 m² (o més) ben comunicat amb la sala principal. O bé una àmplia terrassa a l'aire lliure. En alguns casos, si això no és possible, és important que l'EFPI estigui ubicat en el barri molt a prop de parcs comunitaris adients a les seves edats.

En el cas d'espais familiars de grup obert, si no es contempla cap limitació en el nombre de famílies admeses, es requereix que el servei disposi d'espais ampliables progressivament, per adaptar-se al nombre de persones que vagin acollint.

Altres aspectes importants que cal tenir en compte és que el local necessita una bona accessibilitat des de l'exterior. Com que es tracta de serveis públics de caràcter universal, oberts a tota la població amb infants petits, els locals han de ser accessibles en tots els sentits: a nivell d'ubicació en el teixit urbà, sense barreres arquitectòniques i oberts a tot tipus de família per tal d'afavorir les relacions de convivència, les xarxes d'ajuda mútua i la cohesió social. Quan la sala on es reuneix el grup permet la visibilitat des de l'exterior, es facilita el coneixement del servei i la seva difusió entre la població; es tracta d'una invitació a entrar-hi i a participar-hi.

El local i les instal·lacions han de complir la normativa prevista per a qualsevol servei d'educació infantil. Malgrat que en aquests serveis els infants han d'estar acompanyats pels adults, els espais han de comptar amb les mesures de seguretat necessàries, tenint en compte que hi ha infants petits, i han de disposar d'un pla d'emergència que faciliti l'evacuació.

El mobiliari també ha de complir les normatives de seguretat que corresponguin. Cal preveure que els adults puguin seure còmodament, ja sigui a terra, en cadires còmodes o en sofàs. Els infants també han de disposar de mobiliari adequat a les seves característiques ergonòmiques. En qualsevol cas, l'espai ha de ser facilitador de l'intercanvi i la comunicació entre els participants, i ha de permetre fer activitats simultànies en grup petit o en gran.

Tenint en compte que és un servei que acull infants i adults, tothom hi ha de trobar materials que responguin a les seves expectatives. I aquests materials han de facilitar el joc dels infants, la descoberta, l'exploració, la imaginació i la recreació de situacions quotidianes; també han de possibilitar que infants i adults puguin fer coses junts, i que, en una relació naturalment asimètrica, els adults puguin estimular la iniciativa infantil i el desig de nous aprenentatges. Per això convé que hi hagi materials variats, no necessàriament de cost elevat, i sovint poden ser d'ús quotidià, la qual cosa estimularà en les famílies la imaginació en relació als objectes que poden trobar a casa seva i amb què els seus fills podran jugar; per tant, sense que calgui fer una gran despesa.

A més d'una bona col·lecció de materials infantils (contes, joguines, materials diversos...) i dels específics per al desenvolupament de l'activitat quotidiana, és convenient que hi hagi una petita biblioteca amb llibres de consulta sobre desenvolupament infantil, revistes per a pares i llibres de contes infantils i per a nadons. Tot aquest material pot ser de préstec. També és interessant disposar d'un ordinador a la sala connectat a la xarxa per poder mostrar i/o consultar webs d'interès.

16. Inici d'un servei EFPI

Obrir un espai familiar en una població comporta un nou recurs relacional, educatiu i social que qualsevol de les famílies del municipi amb infants de 0 a 3 anys pot utilitzar. Aquestes famílies disposaran d'un espai que els possibilitarà orientació i acompanyament en la tasca de criança i educació dels fills i filles, facilitant la trobada entre famílies i fent-les partícips d'un lloc integrador i respectuós que promou estils de vida saludables.

En la posada en marxa s'ha de tenir molta cura en l'organització i la creació d'un espai adequat al tipus de servei familiar que es vol oferir. S'ha de tenir en compte quina ha de ser l'estructura òptima per a cada modalitat de servei, amb l'objectiu d'afavorir el benestar de les famílies i les relacions intergeneracionals i amb els iguals.

L'obertura del servei ha d'anar acompanyada d'una difusió acurada dels objectius que es planteja i de les activitats que vol dur a terme. Malgrat les diferents realitats, podem considerar alguns aspectes clau a l'hora d'iniciar un servei.

16.1. Difusió del servei

Tot i que a Catalunya hi ha diverses poblacions on des de fa molts anys funcionen aquests serveis, la realitat és que continuen sent poc coneguts per la població en general.

Solen estar adreçats a totes les famílies de la població, perquè l'eficàcia i la rendibilitat d'aquest tipus de dispositius radica en el principi de la normalització i de la integració de les diferències socials.

Les famílies que hi assisteixen no ho fan en funció d'una problemàtica social concreta o determinada sinó en qualitat de mares/pares o adults de referència de l'infant. No obstant això, també hi poden anar, i és convenient que puguin fer-ho, famílies en situació de vulnerabilitat i risc social, per tal que puguin gaudir d'un servei adreçat a la població general. Aquest aspecte s'hauria de tenir molt en compte a l'hora de fer difusió del servei.

Tota difusió ha de comportar oferir una informació útil que permeti respondre als dubtes que les famílies puguin tenir en relació a aquesta mena de serveis. Si són coneguts dins del municipi, amb un fulletó segurament n'hi haurà prou, però si no ho són caldrà incrementar la intensitat i la proximitat per arribar a les famílies interessades, i donar a conèixer les característiques d'aquests serveis.

Per poder gaudir d'una bona difusió, és important estar inclòs en el catàleg de serveis del municipi (en els ajuntaments que en disposin) i donar a conèixer el que s'està fent, no tan sols a través de les famílies sinó també mitjançant altres professionals i serveis del territori. En aquest sentit, estar coordinat amb altres serveis com els de salut, atenció precoç, educatius, de serveis socials, etc., ajuda a fer visibles els EFPI en l'entramat professional. Des d'aquesta perspectiva, és molt interessant la participació en la vida educativa, social, cultural i comunitària (associacions de veïns, comissions de festes, participació en la xarxa d'infància...). Aquesta presència no tan sols facilita la visibilitat del servei, sinó que es configura com a molt interessant per a la difusió i la promoció del concepte i cultura d'infància dins del barri o municipi.

Els contactes amb el servei de pediatria dels CAP (Centres d'Atenció Primària de Salut) són fonamentals, ja que pediatres i infermers de pediatria poden informar d'aquests serveis i recomanar l'assistència a un gran nombre de famílies. Passa el mateix amb les llevadores. Això afavoreix que hi puguin participar famílies de diferents sectors socials, econòmics i culturals, i que les interaccions que es produeixen dins els grups multifamiliars resultin més diverses i enriquidores per a tothom.

Les vies per fer difusió dels serveis que han funcionat són:

- El boca-orella. En la gran majoria de casos, aquesta és la manera en què les famílies s'informen del servei, a través d'amistats i coneixences.
- La visita domiciliària. Alguns municipis tenen establertes visites al domicili familiar on ha nascut un nadó (programes anomenats Hola Nadó o Benvingut Nadó, per exemple).
- La seu a peu de carrer. Una localització de fàcil accés n'afavoreix la descoberta i facilita l'accés de les famílies.
- Quan el servei es coordina amb altres serveis de la xarxa d'atenció a la família, són aquests els que, sovint, faciliten la informació i en fan difusió.
- Alguns municipis utilitzen els seus mitjans de comunicació: premsa, ràdio i televisió locals, i també la seva web, Facebook, YouTube i Instagram.
- La publicació de tríptics explicatius del servei ajuda a fer que es visualitzi més bé què s'ofereix i què poden trobar-hi les famílies quan s'apropen a les seves dependències.

A més de la promoció i la visibilitat dins el propi territori, és molt recomanable la difusió d'aquests serveis entre universitats, associacions i col·legis professionals, sobretot pel que fa a la formació i a la investigació. Aquest pot ser un element fonamental en la divulgació i promoció dels EFPI, com a projecte de treball amb la infància, la família i la comunitat.

16.2. Inici del servei: formació del grup multifamiliar

Per poder començar, cal formar el grup, que estarà compost pels professionals i les famílies. La gran majoria de serveis tenen incorporada una consigna bàsica: els grups no poden ser nombrosos.

En la majoria dels espais familiars els grups estan oberts a tota la població, però n'hi ha que estableixen un procés de selecció previ. Si és així, cal determinar quins requisits s'han de tenir en compte. Malgrat que cada servei estableix unes condicions d'admissió, hi ha un seguit de condicions que se solen prioritzar, per exemple:

- Acotament territorial. Hi ha ens locals que ofereixen el servei només a les famílies del seu territori; d'altres, si es divideixen territorialment en districtes, l'amplien a famílies d'un altre districte, i els ajuntaments petits fins i tot l'ofereixen a municipis veïns.
- Selecció prèvia. Tot i que sol ser la família la que s'adreça al servei per fer la inscripció, és l'equip de professionals el que en valora en cada cas la idoneïtat i decideix la seva incorporació o bé si se'ls ha d'orientar a altres serveis més adients a les necessitats de les famílies.
- Que es tracti de famílies derivades per professionals d'altres serveis: serveis socials, pediatria, equip d'atenció precoç, etc.

Tenint en compte les mancances de serveis i recursos disponibles al territori es pot prendre en consideració que els infants no estiguin escolaritzats, tot i que no és una condició *sine qua non*.

En tot cas, cal tenir en compte que aquests criteris estan en funció de la modalitat de servei. Per exemple, si es tracta d'un grup estable amb un nombre de participants limitada, les condicions d'admissió seran una mica més rigoroses que si es tracta d'un grup obert, que pot ser més nombrós i el compromís de participació i assistència més flexible.

16.3. Primers contactes amb les famílies

Per tal de facilitar informació sobre el servei a les famílies interessades, generalment se'ls dona un full informatiu amb tot el que es considera rellevant en relació al servei i el seu funcionament. Per exemple:

- Que en aquests serveis els infants han d'estar acompanyats en tot moment.
- Els horaris de funcionament.
- Si es tracta de serveis gratuïts o no.

En alguns casos, tot i ser serveis gratuïts, es fa pagar una quota mensual molt reduïda per a les petites despeses quotidianes. En altres casos es demana la voluntat.

- El compromís d'assistència, en el cas dels grups estables.
- Les activitats i el material que s'utilitza.

La informació que es dona a les famílies ha de ser clara i concisa per tal d'ajudar a esvaïr els dubtes que puguin tenir en relació al servei.

En la primera presa de contacte amb el servei, els professionals han de vetllar per tal que es produeixi en un ambient càlid i afectuós, ja que les sensacions que es puguin emportar les famílies d'aquests primers contactes poden ser decisives de cara a la seva valoració inicial i a les expectatives que puguin desenvolupar.

Alguns serveis realitzen amb cada família una entrevista prèvia a la constitució del grup.

16.4. L'entrevista prèvia o la incorporació directa al grup (grups semioberts o estables)

Entrevista individual

Alguns serveis fan una entrevista d'acollida amb caràcter previ a la incorporació al grup, mentre que en d'altres —de vegades simplement per una qüestió de limitació d'hores dels professionals— les famílies s'hi incorporen directament, i és durant el transcurs de la primera sessió quan els professionals fan una acollida personalitzada.

La funció de l'entrevista prèvia és conèixer més de prop cada família, i saber en quina situació personal i social es troba, així com les expectatives que tenen respecte el servei. Alhora, aquesta trobada permet completar la informació que prèviament s'ha ofert a les famílies, explicar en què consisteix el servei, quins són els seus objectius i recordar algunes normes de funcionament.

S'intenta que en aquesta primera entrevista hi puguin assistir la mare i el pare, perquè la trobada permet que la família pugui expressar les expectatives i les necessitats que per a ells comporta la maternitat i la paternitat, i els professionals es poden fer una primera idea dels interessos i/o dificultats de la família.

En alguns casos s'organitzen trobades de famílies que ja han passat per l'experiència amb altres que s'hi inicien. Aquesta dinàmica possibilita, d'una banda, elaborar el comiat de les primeres, i d'altra banda, permetre a les segones poder interactuar i conèixer, de primera mà, el que s'hi fa i com ho viuen les persones que ja han gaudit del servei.

Optar per l'entrevista individual ajuda a conèixer les necessitats de les famílies (temps, horaris...), per tenir-ho en compte quan es tracta de fer la planificació. Cal mantenir un registre de dades que en custodii la confidencialitat, ja que es tracta d'informació privada que ha de ser protegida.

Incorporació directa al grup

Alguns serveis no fan cap entrevista prèvia a les famílies. En aquest cas, el primer dia que la família hi assisteix es comparteixen en el grup les qüestions que permeten donar a conèixer millor el servei. Això es pot fer de manera més formal o menys.

Es considera que la informació necessària que han de tenir els assistents al grup ha de ser prou per generar empatia, col·laboració i cohesió. En aquests casos, totes les famílies es presenten de la mateixa manera i, per tant, els conductors del grup, *a priori*, no tenen informació.

La veritat és que hi ha diferències en la manera d'organitzar cada servei, i que són determinades pel tipus de servei i pel model de referència de treball dels professionals.

17. Organització del servei i inici de les sessions

Tal com s'ha tractat en apartats anteriors, la modalitat de grup amb què ens trobem (obert o estable) determina diferents aspectes del seu funcionament. A més, les edats dels infants del grup (0-1 anys, 1-3 anys o, en algun cas, 1-4 anys) marcarà una metodologia o una altra pel que fa a l'inici, ja que les activitats que es desenvolupen són sensiblement diferents en cada cas.

Així doncs, aspectes organitzatius com són les edats dels infants, els dies d'assistència, el calendari de sessions o l'horari dependran del tipus de servei. En qualsevol cas, dins d'una mateixa modalitat de servei podem trobar diverses fórmules organitzatives.

En el cas dels grups estables, l'inici és un moment fonamental per a la seva dinàmica. En aquest sentit pren una especial rellevància l'acollida dels adults i dels infants, que es configura com un moment important en la dinàmica de la sessió, en què les famílies i els infants es barregen. En aquesta primera trobada, l'intercanvi de paraules, gestos i mirades comença a crear un ambient de caliu en què es poden explorar diferents possibilitats.

Després de les salutacions de benvinguda a les famílies, conduïdes o bé espontànies, s'inicia la presentació, que es pot fer formalment, és a dir, els professionals de l'EFPI conviden les persones participants a formar una rotllana i els animen a presentar-se, o també ho poden fer preguntant el nom del nen o de la nena com a punt de referència per iniciar l'activitat del grup.

En relació a les presentacions hem de tenir en compte que també es poden dur a terme de dues maneres: la presentació que l'adult mateix fa de si mateix i de la seva família, i la presentació que fan els professionals acollidors en el moment que una nova família s'incorpora per primer cop al grup.

La millor manera que les famílies prenguin consciència del fet que formen part d'un grup és que cada persona es presenti ella mateixa, tot i que és important que els professionals els ho facilitin. La identificació, no solament dient el nom sinó també la procedència, dona consistència al grup.

La diferència entre el primer dia i els següents és precisament aquesta; el primer dia és el conductor o acollidor del grup qui dona la benvinguda i va rebent les persones. Els altres dies el conductor ja no té aquest protagonisme. Més endavant, aquesta tasca la van assumint altres participants del grup. Aquesta evolució és un bon indicador del fet que el grup va prenent consciència i va assumint responsabilitats.

Sovint es marquen unes normes bàsiques de convivència, és a dir, normes internes de funcionament, per exemple: la puntualitat, què és el què s'ha de fer per avisar si no s'hi pot anar, la confidencialitat, etc. En aquests primers moments, es pot aprofitar per recordar aquestes normes de convivència, encara que se n'hagi informat en les entrevistes prèvies.

Pensant en els infants, el primer dia cal vetllar perquè les joguines que es presentin siguin familiars i gens sofisticades.

18. Estructura i dinàmica d'una sessió model

En un nombre important de serveis amb grups semioberts o estables, les sessions solen constar de sis moments. No obstant això, sol ser habitual que cada servei estableixi una estructura pròpia pel que fa a les sessions, que a més pot variar segons el dia.

Si bé és cert que es poden descriure pràctiques comunes sota una determinada tipologia de funcionament, aquest aspecte no configura una norma.

Entre els diferents moments que estructuraven una sessió model en podem destacar tres que, tot i que amb diferents característiques, sempre hi són presents, sigui quin sigui el model en el qual s'inspira el servei i amb independència de la modalitat del grup:

1. Acollida
2. Activitat (a vegades consisteix en una relació espontània)
3. Comiat

A banda, cal remarcar que el moment de la tertúlia entre els adults, malgrat que és present en la majoria d'espais familiars de grup semiobert o estable, no es contempla de manera estructurada en els espais familiars de grup obert.

Ara ens centrarem en els tres punts compartits per tots els grups, i d'altres que també són habituals, i es descriuran tot seguit detallant-ne els rituals, la dinàmica específica que comporten i el sentit que des dels diferents models de serveis s'hi atorga.

Hi ha altres moments anteriors i posteriors a una sessió model que també hi són sempre presents, amb independència del model en què s'inspiren o la modalitat del grup, i que igualment tenen la seva importància: corresponen a la preparació de la sessió, prèvia a l'arribada de les famílies, i el moment de la recollida un cop les famílies han marxat.

18.1. La preparació de la sessió (moment 1)

Consisteix, per una banda, en la preparació de la sala i dels materials a utilitzar, i per l'altra, en la posada en comú entre els professionals respecte de l'enfocament de la sessió. Pel que fa a aquest segon aspecte, els professionals han de poder disposar d'un temps per *preparar mentalment la sessió*; han de poder recuperar les anotacions que van prendre al final de la sessió anterior i dissenyar les estratègies per a les properes, i determinar

el que serà convenient de dur a terme en la sessió que està a punt de començar. Aquest temps de preparació s'ha de contemplar en l'horari laboral.

18.2. L'acollida de les famílies (moment 2)

Aquest primer moment és la primera estona compartida.

Marca l'inici de la sessió amb les famílies. Es tracta de donar la benvinguda i acollir els participants (infants i adults).

Podem parlar de dues modalitats d'acollida, la individual o la col·lectiva. L'acollida individual respon a les dinàmiques en què els membres del grup entren de manera esglaonada i es concedeix un marge de temps que permet a les famílies anar arribant. En aquest cas, generalment, l'acollida sol consistir en una rebuda amable que pot incloure un ritual senzill, per exemple escriure en una pissarra el nom de l'infant i el de l'adult que l'acompanya.

Una entrada esglaonada permet una atenció personalitzada on s'acull l'infant i l'adult o adults que l'acompanyen: uns i altres són anomenats i saludats personalment pels professionals.

Aquesta fórmula és present sobretot en els grups oberts, que solen ser variables pel nombre d'assistents, per la regularitat de l'assistència i per la durada del temps que s'hi fa estada.

L'acollida també es pot fer en grup, de manera compartida, i en aquest cas, a més de la benvinguda personalitzada (professionals-família; família-família...), es dona inici a la sessió de manera col·lectiva obrint un espai de temps que permet intercanviar impressions i comentar tots els aspectes essencials per al desenvolupament de la sessió. Sovint, aquest moment pot estar enriquit amb un seguit de rituals que reforcin el sentiment de pertinença al grup, com ara una estona de cançons, un record als que per motius diversos no hi han pogut participar, etc.

Tornem a remarcar que, tant en una modalitat d'acollida com en l'altra, l'espai físic condiona. La modalitat grupal requereix una determinada distribució de la sala. La preparació de l'estança serà un aspecte clau d'aquest moment. Abans de començar, l'equip del servei l'ha de preparar segons les característiques del grup.

En molts casos, l'espai s'organitza de manera que els assistents puguin seure en rotllana, per exemple, als Espai Nadó es posen unes catifes a terra perquè les mares s'hi puguin asseure.

L'objectiu és afavorir que tots els membres del grup es puguin veure els uns als altres i es reforci la consciència de grup (les relacions i els vincles entre les persones comencen a través de la mirada).

18.3. La relació espontània entre les famílies (infants i adults) (moment 3)

Mentre van arribant les famílies, o un cop ja hi han arribat totes, sol haver-hi un temps per a la relació espontània, el joc lliure entre els infants, la relació espontània de les famílies amb els professionals, etc.

18.4. L'activitat central (moment 4)

«La interacció entre infants té un valor creador en les experiències dels primers anys de vida. És un desig, una necessitat vital que demana ser satisfeta a través de la predisposició de situacions favorables».

(Loris Malaguzzi)

El més interessant de les activitats que es fan en els EFPI és que el pare i/o la mare hi poden tenir una experiència comuna amb l'infant. En aquest sentit, les activitats poden ser lliures o dirigides i, en funció del tipus de grup en què s'intervé, es poden considerar més adients les unes o les altres o potser fer una combinació de totes dues. D'aquesta manera es pot observar com varien els comportaments de la mare, el pare o l'infant segons la proposta d'activitat, dirigida o oberta.

Per tant, és fonamental que l'equip tingui les tasques repartides i definides, que hi hagi una persona responsable de dirigir el desenvolupament de l'activitat i una altra que observi i reculli les demandes i les necessitats de les famílies.

En alguns serveis, s'opta més clarament per les activitats lliures —excepte en algun tema específic—, perquè es considera que les relacions que s'estableixen espontàniament, és a dir, que surten de la iniciativa de l'infant i del grup, són les que donen més informació del que està passant en aquell instant amb naturalitat.

Les activitats amb una estructura més dirigida pels professionals permeten posar en marxa un programa que forma part dels objectius del servei (incorporar elements de la cultura popular i la vida comunitària, reforçar formes de relació i interacció entre els infants i les seves famílies a través de diverses tècniques, etc.).

Les activitats plantejades poden tenir a veure amb activitats psicomotrius, sensorials, cognitives, lingüístiques, de joc, etc.; poden ser manualitats, cançons, contes i balls, entre d'altres.

La planificació i l'oferta d'aquestes activitats sempre és determinada pel tipus de grup, per la diversitat de les persones que el formen (cultures, grup social, edat dels infants...) i per les relacions establertes. En funció d'aquestes característiques es trien activitats individuals o grupals.

En alguns casos, les activitats proposades tenen una estreta connexió amb activitats que s'organitzen al barri o el municipi, com ara la preparació i la participació en festes

tradicionals, o bé activitats que permeten el contacte i el coneixement, per part de les famílies, d'algunes institucions, associacions o equipaments (poliesportius, biblioteques, centres de lleure...).

En el cas dels espais de joc o dels espais oberts, com s'ha comentat en altres apartats, l'activitat central és el joc. Durant la seva estada en el servei, als pares se'ls proposa que triïn una activitat a fer amb els infants: poden jugar lliurement, integrar-se en les iniciatives de joc dels nens, afegir-se a les propostes de joc que coordinen els professionals, compartir el joc amb altres nens i adults, observar el joc dels infants, parlar amb altres persones assistents, parlar o consultar algun tema amb els professionals del servei, etc.

18.5. La tertúlia (moment 5)

La tertúlia, de manera estructurada, no es dona en totes les modalitats de grups d'EFPI, però al nostre país són molts els serveis que incorporen aquest moment, com una estona privilegiada en què els adults parlen entre ells.

Alguns serveis plantegen aquesta estona de manera estructurada i deliberadament separada del contacte amb els infants, i per això fan activitats paral·leles en sales contigües (tertúlia amb els adults i propostes de joc amb els infants). Sovint, el moment de separació és precedit per una activitat compartida per petits i grans, i un cop feta es passa a un segon moment en què adults i infants desenvolupen activitats diferents.

Aquesta mena de dinàmica demana que adults i infants se sentin familiaritzats amb l'entorn i puguin acceptar una separació breu, que progressivament es podrà anar allargant en el temps. En aquests serveis, facilitar i promoure el procés de separació es converteix en un dels objectius. Es tracta d'un espai i d'un moment per simbolitzar els seus fills i les seves filles (el nen simbolitza la mare i la mare també simbolitza el nen) des del *valor de la paraula i la significació*, ja que els adults poden parlar dels infants sense que hi estiguin presents i això facilita i ajuda al procés de conquesta d'autonomia a partir d'aquesta separació de l'espai físic i també emocional.

En alguns serveis es parla de procés de separació, d'altres en diuen procés d'autonomia. Sigui com sigui, és diferent en el temps per a cada infant i cada adult. Es pot observar com, a mesura que els infants són més autònoms, la dinàmica grupal dels adults en la tertúlia és més tranquil·la i es pot aprofundir més en els temes. S'ha observat que el procés d'autonomia dels infants va lligat a la maduresa del grup per poder parlar en els espais de tertúlia, amb llibertat, dels diferents temes que es plantegen.

Quan la tertúlia es fa sense els infants, un professional treballa amb els nens en una sala contigua i l'altre sol estar amb els adults per facilitar la fluïdesa del diàleg compartit i el debat.

També són nombrosos els serveis en què els infants no queden separats dels adults durant la tertúlia. En alguns casos es fa així per concepció del servei mateix i en d'altres perquè, simplement, no hi ha prou espais diferenciats.

Durant el moment de la tertúlia, encara que no hi hagi separació física entre infants i adults, sí que se sol plantejar una activitat diferenciada per als infants per tal de crear un clima més favorable a la conversa entre els grans. És el cas, per exemple, dels Espai Nadó, on les famílies solen seure en rotllana i deixen els nadons estirats o asseguts, en l'espai central, amb uns matalassos, joguines i altres materials. Mentre els petits juguen i exploren, els adults poden conversar amb més tranquil·litat (hi ha un contacte visual adult-nadó que els asserena tots dos). Deixar els nadons als matalasos ja representa molt en aquesta diada relacional, hi ha qui necessita més temps per fer-ho.

En definitiva, cada servei sol organitzar aquest moment segons les disponibilitats d'espai o l'estil que hagi volgut adoptar.

Les converses de les tertúlies, en general, tracten aspectes relatius a la criança i el creixement dels infants. La metodologia de la intervenció es basa en la presència i l'escolta activa dels professionals amb l'objectiu de permetre que mares i pares s'expressin fins al límit del seu desig, per crear espais de reflexió i comunicació i per afavorir la capacitat dels adults d'observar i escoltar el que fan i diuen els seus fills i filles (el grup com a ment auxiliar). En determinades ocasions, durant aquesta estona se sol comptar amb la participació de professionals externs al servei. Moltes d'aquestes iniciatives es poden dur a terme gràcies a les sinergies i el suport de professionals de la xarxa local intersectorial, que fan xerrades aportant informació i orientació en temes de la seva especialitat, així com per les col·laboracions puntuals a través de la demanda d'activitats a institucions del món supramunicipal, com ara és la Diputació de Barcelona.

18.6. Recollir en una acta el que ha passat en la sessió

És interessant que es pugui fer una acta de cada sessió. La poden elaborar les famílies o bé anar a càrrec dels professionals.

L'acta facilita que les persones del grup puguin prendre consciència que han anat a un lloc on els nens no simplement juguen i elles fan tertúlia com si tot plegat fos molt superficial, sinó que hi han passat coses i que s'ha parlat de temàtiques del seu interès.

El fet que algú faci tangible aquesta història a través d'un document dona identitat i reforça el sentiment de grup.

18.7. El comiat (moment 6)

El comiat és un dels moments destacats de la dinàmica quotidiana del servei.

Sovint, el final de la sessió forma part d'un ritual adreçat a infants i adults. Als infants, per tal d'avançar-los el final de la sessió, ja que es tracta d'una situació que molts d'ells no desitgen. Als adults, perquè el ritual del comiat ofereix un model per procedir amb els infants que mostra *in situ* la seva eficàcia i suposa, en definitiva, un model d'actuació en l'educació dels seus fills i filles.

El ventall és obert: cantar una cançó «personalitzada» en acomiadar-se, posar una música que marca el final, fer un senzill ritual de valoració de l'activitat viscuda, utilitzar una pissarra amb icones de cares (trista, alegre, enfadada...) que cada participant hi col·loca per valorar la sessió segons el seu criteri o estat d'ànim, etc.

Alguns grups, per tancar la sessió, fan un repàs del que s'ha treballat aquell dia. Fer-ho facilita pensar en la sessió següent i així es treballa el compromís, important per a la fidelització de les persones al grup.

Durant l'estona que les famílies van marxant a poc a poc, els professionals poden fer un comiat personalitzat. És interessant fer-ho així perquè de vegades algunes famílies aprofiten aquests darrers minuts per acostar-s'hi i compartir amb ells algun tema que els preocupa especialment i que no han volgut comentar davant del grup.

18.8. Endreça de la sala i reflexió final dels professionals (moment 7)

Un cop ha marxat la darrera família, els professionals han de poder disposar d'una estona per recollir la sala i endreçar el material. A continuació, cal fer una avaluació de la sessió, és a dir, reflexionar amb el company sobre el que s'ha esdevingut, comentar algun tema específic referent a alguna família, valorar les intervencions realitzades, dissenyar el procés d'intervenció de la propera sessió i prendre algunes notes per elaborar l'acta.

Totes aquestes reflexions serveixen per preparar les actuacions a seguir en properes sessions, així com per anar redefinint constantment el servei per millorar-lo.

Aquest temps ha d'estar contemplat en l'horari laboral dels professionals.

19. Horari laboral dels professionals

A part del temps d'atenció directa a infants i progenitors —la majoria del qual correspon a les sessions grupals, que solen tenir una durada d'entre un mínim de 2 hores i un màxim de 3—, en l'horari laboral dels professionals cal contemplar el temps de preparació de cada sessió, el temps de recollida, la confecció d'actes, el temps necessari per entrevistar famílies i fer una avaluació contínua de resultats amb instruments de valoració del grau de satisfacció de les persones assistents, el temps per a les reunions de l'equip de professionals —que han de permetre reflexionar sobre el funcionament del servei i les iniciatives que s'han dut a terme, fer-ne una avaluació, establir consensuadament acords i línies d'actuació—, sense oblidar el temps destinat a establir sinergies de col·laboració amb la xarxa comunitària, la supervisió (de casos i del treball en equip), la formació continuada dels professionals, les hores destinades a l'acompanyament de l'alumnat de pràctiques i l'assistència a convocatòries d'associacions especialitzades (o d'altres estaments que els conviden a participar i aportar-hi coneixement tècnic).

Els professionals han de poder disposar de temps —diàriament i setmanalment— per repensar la seva pràctica, consensuar criteris, establir prioritats i planificar línies d'intervenció a partir de la reflexió sistemàtica.

Després de cada sessió cal preveure una estona perquè cada professional pugui dur a terme el propi «diari»: anotacions personals sobre les principals incidències de la jornada, les decisions que s'han pres, el replantejament de conductes i actituds, temes sobre els quals necessitaria més informació, qüestions per debatre i consensuar amb l'equip de professionals, etc.

En general, es considera que per cada sessió d'unes 2,5 hores amb infants i progenitors (atenció directa) cal contemplar un mínim de 2 hores de treball intern per poder dur a terme totes les tasques esmentades. A més, com s'ha comentat, cal contemplar les hores necessàries per a la supervisió, el treball amb la xarxa comunitària, la formació contínua, etc.

En relació a la supervisió de la tasca quotidiana per part d'un professional extern, cal destacar que constitueix un espai privilegiat per pensar. Generalment la supervisió sol estar garantida en els serveis que depenen de les àrees de serveis socials però, en canvi, no sol contemplar-se en els serveis dependents de les àrees d'educació; tot i això, en el cas dels EFPI es tracta d'una necessitat.

20. Avaluació del servei

Tots els serveis duen a terme una avaluació informal en base a les relacions espontànies, aprofitant el que expliquen les famílies durant les sessions, o quan s'adrecen a una família que comença a assistir al servei.

A més, alguns serveis, a finals del curs, solen passar enquestes a les famílies usuàries per saber quin és el seu grau de satisfacció, la fidelitat en l'assistència, etc.

Fruit de les reunions plenàries de la xarxa de professionals d'EFPI de la Diputació de Barcelona —i les del grup motor— que es van dur a terme al llarg de l'any 2010, es va elaborar una *Guia d'avaluació dels espais familiars de petita infància*.⁶ En aquest document es desenvolupa extensament el tema de l'avaluació en els EFPI.

6. Diputació de Barcelona. (2010). *Els espais familiars de petita infància...* <https://www1.diba.cat/llicencia/pdf/48647.pdf>.

21. Principals «models» en què s'inspiren els EFPI que hi ha a Catalunya

Podríem dir que els diferents EFPI que amb el pas dels anys s'han anat implementant a Catalunya s'han inspirat, en gran part, en algun dels primers dispositius que es van crear al nostre país.

Es pot considerar que a Catalunya coexisteixen dos models d'aquest tipus de dispositiu: els inspirats en els programes dissenyats l'any 1990 a partir del projecte de l'Àrea d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona anomenat Context Infància, i els inspirats en el plantejament d'orientació psicoanalítica anomenat Maison Verte de París, dissenyat l'any 1979 per la pediatra i psicoanalista francesa Françoise Dolto, conjuntament amb un equip de col·laboradors format per cinc professionals que estaven en contacte amb la primera infància procedents dels àmbits de la pediatria, la psiquiatria, l'educació infantil i el treball social.

El primer model estaria representat per la iniciativa anomenada Espai Familiar que l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Àrea d'Educació (posteriorment Institut Municipal d'Educació, IMEB), va posar en funcionament el maig del 1991 en el marc del projecte Context Infància. Per extensió, en aquest primer model, també s'hi hauria d'incloure el programa Ja tenim un fill, el qual va començar a funcionar amb anterioritat al projecte Context Infància, però després hi va ser incorporat. Es tractava d'un programa amb característiques específiques pel fet que s'adreçava exclusivament als primers mesos de vida.

L'Espai Familiar, tot recollint l'experiència d'altres serveis en funcionament a diversos punts d'Europa, es va inspirar, en gran part, en el seu homòleg Tempo per le Famiglie de Milà.

El segon model va estar representat pel dispositiu La Casa Oberta de Vilanova i la Geltrú, que va començar a funcionar el maig del 1994 impulsat per un grup de professionals catalans amb formació psicoanalítica que van prendre com a model el marc de referència i el funcionament de la Maison Verte de París.⁷

És evident que el fet de dissenyar un tipus de programa o un altre va estar íntimament relacionat amb l'àmbit professional de les persones que van decidir —o en van rebre l'encàrrec— dissenyar aquests primers serveis a Catalunya. Probablement, a part

7. Recomanem consultar l'annex 3, relatiu a la història dels EFPI.

de l'àmbit, també hi va tenir un paper destacat la trajectòria professional d'aquestes persones: en el cas del programa Espai Familiar es tractava, principalment, de professionals que procedien del món de l'educació infantil (educadores d'escoles bressol), la psicologia, la pedagogia, el camp social i la psicopedagogia, mentre que en el cas de La Casa Oberta es tractava d'un grup de professionals de la psicologia clínica d'orientació psicoanalítica, dins el qual hi va tenir un paper destacat la psicòloga Matilde Pelegrí que, des de l'any 1986, havia conduït (conjuntament amb una llevadora), grups de preparació al part i de postpart, amb mares i nadons fins als quatre mesos de vida, al Centre Municipal de Planificació Familiar de Vilanova i la Geltrú.

Així, és evident que els serveis que es van anar escampant pel territori a partir d'aquestes primeres experiències es van inspirar més en un «model» o en un altre en funció de la formació acadèmica i trajectòria laboral dels professionals, sobre els quals va recaure la responsabilitat de dissenyar i/o d'implementar els serveis.

El primer model l'anomenarem psicosocioeducatiu, i hi trobem reflectits una gran part dels EFPI que hi ha a Catalunya.

La realitat és que els dos tipus de «model» tenen molts aspectes en comú, tot i que n'hi ha d'altres en què divergeixen. Per això mateix, la frontera entre els dos models no sempre és del tot clara. Així, mentre que els serveis inspirats en el model de la Maison Verte de París han mantingut força inalterables les principals característiques des del seu inici, podríem dir que, en alguns casos, els professionals de centres inclosos en el model psicosocioeducatiu, a conseqüència de la professionalització i expertesa adquirida amb el pas dels anys, han anat incorporant pràctiques que serien més pròpies de l'altre model, generalment les que fan referència al treball d'escolta i a la contenció emocional, ja que les han trobat útils o convenients, sobretot quan han treballat en programes adreçats al primer any de vida.

També cal dir que en alguns serveis, l'adscripció a un model de referència o a l'altre és difusa perquè, a part del marc teòric de referència del servei, hi tindrà força a veure el rol que desenvolupen els professionals que, com ja s'ha esmentat, està condicionat per la formació, per la trajectòria i l'experiència professional, així com per l'edat dels infants a qui s'adrecen o la tipologia de famílies que hi assisteixen.

En els apartats següents es descriuen les característiques específiques d'aquests models, en primer lloc de l'inspirat en la Maison Verte de París i en segon lloc el dissenyat per l'equip del projecte Context Infància.

Seguit d'aquestes descripcions s'enumeraran els principals aspectes en què els serveis que s'enquadrarien dins el model que hem denominat psicosocioeducatiu (el més nombros i el que es troba més estès a Catalunya) convergeixen o divergeixen respecte al model d'orientació psicoanalítica de la Maison Verte.

21.1. Característiques dels EFPI inspirats en el model de la Maison Verte de París

Definició

És un espai d'acollida, de relació social i de joc, que funciona com un dispositiu de prevenció suau i que permet intervenir, mitjançant la paraula, en resposta a l'aparició dels primers símptomes, quan les petites dificultats o conflictes en la relació pares i fills que van apareixent en el dia a dia encara no estan del tot estructurats (Maison Verte, 2020).

Marc teòric de referència

1. La psicoanàlisi com a teoria que ajuda a la comprensió del psiquisme humà i l'acceptació de l'existència de l'inconscient. En la psicoanàlisi és essencial el reconeixement que la vida emocional de l'ésser humà és complexa i que té una dimensió inconscient.
2. La consideració de l'infant com a subjecte de ple dret, com a ésser humà que existeix abans del naixement.
3. La importància atorgada al primer període de la vida (petita infància) pel que fa a la construcció psíquica de l'individu adult i a l'aparició precoç dels primers símptomes o dificultats, la majoria dels quals tenen a veure amb dificultats de relació i comunicació.
4. La importància atorgada a la relació social i al lligam afectiu entre les persones, especialment entre progenitors i fills i filles, que són reconeguts com a essencials per a la salut psíquica dels éssers humans.
5. La importància donada a la paraula i la consideració que l'infant petit, tot i que encara no articula cap paraula, és un ésser de llenguatge simbòlic, que és capaç de comunicar-se expressant-se a través del plor, el crit, el somriure... els quals tenen estatut de paraula. Alhora, l'infant està envoltat pel llenguatge verbal ja que sent parlar, sent com l'anomenen i com parlen d'ell...
6. Les funcions maternes i paternes tenen les seves arrels en la pròpia història de l'individu, tenen relació amb la història dels seus avantpassats, amb les identificacions i amb la seva pròpia subjectivació.

Tots aquests aspectes tenen a veure amb el convenciment que si les primeres i/o petites dificultats que poden sorgir en la relació entre progenitors i fills es poden abordar precoçment, quan encara no estan del tot estructurades, es podrà evitar que s'acabin convertint en problemes que requeriran un tractament posterior. Aquest abordatge es pot fer posant paraules a les dificultats observades en la relació pares i fills, tot i que no de qualsevol manera.

Objectius del servei

1. Oferir un espai acollidor, distès, de socialització, que afavoreix els intercanvis i la relació social, tan necessària per als éssers humans; un espai on progenitors i infants, des del naixement fins als 4 anys, poden passar una estona junts, trobar-se amb altres infants, altres adults (progenitors o professionals) i aprendre a conèixer-se i a comunicar-se en un llenguatge real i autèntic, afavorit per la mateixa dinàmica del lloc d'acollida (Pelegrí, 2012).
2. Oferir un lloc pensat tant per a l'infant d'aquestes edats com per als seus progenitors, que permet acollir la singularitat de cada nen i cada família.
3. Oferir un espai de joc per als infants, on trobaran centres d'interès i jocs diferents en consonància a les edats respectives.
4. Oferir un lloc d'acollida sense exigències implícites, on les famílies no estan obligades a fer cap consulta ni formular cap demanda.
5. Oferir un lloc d'escolta oberta, discreta, respectuosa. Un lloc per escoltar les qüestions de vida quotidiana dels pares (son, menjar, tristesa, comportament de l'infant...). Un lloc on l'escolta tant pot ser auditiva com visual, que permet observar el que l'infant vol comunicar amb els seus comportaments: una escolta que no es conforma només amb observar sinó que crea l'esdeveniment d'una trobada (Malandrin, 2012).
6. Oferir un lloc de contenció emocional que permet sostenir la parentalitat, valorant el vincle que s'estableix entre mares i pares i fills i filles.

Funcions bàsiques dels professionals (acollidors)⁸. Metodologia

Funcions dels professionals amb els infants

Els acollidors han d'estar atents a les múltiples qüestions que plantegen els infants, unes qüestions que no solament són plantejades mitjançant el llenguatge de les paraules, sinó que s'expressen també mitjançant el llenguatge del cos i dels actes.

Funcions dels professionals amb els adults

Els acollidors han d'estar disponibles i manifestar plena disponibilitat per a l'escolta de les qüestions que plantegen les mares i els pares. Es tracta d'una escolta oberta que no ofereix respostes categòriques sinó que preserva la queixa i facilita que quelcom del que ignoren s'encamini cap al discurs de l'altre.

Els acollidors procuren que les situacions que es produeixen, fins i tot les més complicades (agressivitat, angoixa, etc.), passin per l'efecte de la paraula. Procuren posar paraules allà on hi ha silencis, pors o crits.

La posició de l'acollidor ha d'estar modulada entre una intervenció a l'instant i una

8. Els professionals s'autodefineixen com a *acollidors*, amb la qual cosa ressalten el que consideren que és una de les seves funcions principals.

intervenció en el temps; ha d'estar articulada pels tres temps lògics: a) instant de veure; b) temps de comprendre i c) moment de concloure.

Parlant dels seus fills i filles, els progenitors sovint poden prendre distància per diferenciar-se del lloc que ocupen per al fill o filla en la seva funció materna o paterna, i d'aquesta manera donar un lloc al nen i la nena (Raventós, 2012).

Pel que fa als progenitors, els acollidors els han de transmetre que no és convenient seguir els consells d'una persona per molt imaginàriament sàvia que sigui. L'essencial és l'intercanvi de paraules, ja que és en el fet d'escoltar-se els uns als altres quan sorgeixen les solucions. «No hi ha ningú que sàpiga per ningú».

El treball dels acollidors consisteix a posar un ésser humà en la identitat, l'espai, el temps i el llinatge corresponent, i permetre mediacions imaginàries que sostenen la simbolització de les relacions humanes.

Als acollidors els correspon una feina complexa: se'ls requereix una presència segura i una aproximació delicada. En aquest sentit es pot dir que hi ha una ètica inscrita en el rol de l'acollidor.

Principals característiques del servei a nivell de funcionament

1. Tot infant ha d'assistir acompanyat pels seus pares (mínim un) o per un adult responsable del nen i que habitualment se n'ocupi.
2. El respecte per l'anonimat. Només es demana el nom de l'infant per escriure'l. No hi ha cap mena d'inscripció, ni control, ni es guarda cap informació personal. L'anonimat és garantia i requisit per permetre als progenitors (o adults que acompanyen els infants) una obertura psíquica que faciliti el fet d'expressar-se lliurement. Aquest anonimat correspon al caràcter confidencial de la paraula que es pronuncia en el dispositiu: res del que s'hi diu es filtra fora i res del que s'ha escoltat és utilitzat ni divulgat.
3. És un lloc obert, lliure i gratuït, on la durada de l'estada no està limitada més enllà de l'horari d'obertura i tancament del servei.
4. Per acompanyar la construcció de l'autonomia de l'infant hi ha normes simples que permeten posar un límit i introdueixen l'infant en la vida social. És a través d'aquestes regles simples que l'infant es pot plantejar la qüestió d'allò que és permès i allò que és prohibit. Sostenir la prohibició permet que el nen es posi davant la norma i acceptar-la o transgredir-la. D'aquestes normes se'n pot parlar i al mateix temps recordar la regla.

Característiques dels grups multifamiliars

Es tracta de grups oberts.

S'hi acullen infants fins als 4 anys.

Nombre de famílies per grup multifamiliar

No hi ha un nombre màxim de famílies.⁹ Tothom és benvingut i acceptat. L'estada no té una durada limitada més enllà de l'horari d'obertura i tancament del servei.

Nombre de professionals per grup multifamiliar

Per grup i sessió hi sol haver 3 acollidors (mínim 2). Es tracta d'un equip format, generalment, per persones d'ambdós sexes.

L'equip de professionals

Hi ha un equip diferent per a cada dia de la setmana. La finalitat és que l'espai no tingui la marca d'una sola persona o un sol equip. En conseqüència, en el servei hi treballen diferents parelles (o trios) d'acollidors.

Perfil dels professionals (acollidors)

Psicòlegs i psicòlogues, educadores i psicoanalistes que comparteixen un referent comú: la psicoanàlisi. El marc teòric i la reflexió de grup serveix per teixir, a partir de fils diferents, un nou saber que marca un per un els professionals, els infants i els adults. És un saber establert pel dispositiu mateix.

Els acollidors han d'estar formats per a l'escolta de manera que es permeti que els infants i els adults reconguin el seu lloc i el seu desig. Els acollidors parteixen de la base que, quan arriben els fills o filles, la ment dels progenitors es modifica i la memòria respecte de la pròpia infància es mobilitza.

21.2. Característiques dels EFPI dissenyats en el marc del projecte Context Infància de l'Ajuntament de Barcelona

El projecte Context Infància

L'objectiu del projecte Context Infància, a principis dels anys noranta, era desenvolupar un model global d'educació infantil possibilitant altres contextos de desenvolupament de caràcter educatiu i de qualitat, diferents dels que representa la família i l'escola bressol, en els quals els infants poguessin «ampliar i diversificar les experiències viscudes en

9. S'han de tenir en compte, però, les limitacions vinculades amb l'aforament.

el context familiar i, alhora, oferir ajut, orientació i suport a les famílies en la criança i educació dels fills» a càrrec dels professionals (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 17).

El projecte partia de la base que «els diferents contextos en què els infants creixen han de tenir una intencionalitat educativa, sia informal i implícita com a casa amb la família, sia més formal i explícita com a l'escola bressol» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 19).

Es constata que «la diversitat de situacions familiars (infants que s'estan amb la mare, infants que es queden amb els avis, infants que van a l'escola bressol...) posa en evidència les diferents necessitats en funció de factors personals, laborals i familiars. Una oferta àmplia de serveis educatius amb característiques i funcionament diversos permet una elecció condicionada per les també variades necessitats familiars» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 24).

És per tot això que en el marc del projecte Context Infància es proposava incidir, des de l'educació, en la potenciació del desenvolupament de capacitats específiques de l'infant i oferir la possibilitat d'activitats que promoguin el desenvolupament infantil.

El programa Ja tenim un fill del projecte Context Infància

Definició

En el llibre de Mercè Bassedas, Montserrat Jubete i Teresa Majem, publicat per l'Associació de Mestres Rosa Sensat l'any 2005, es descriu el programa Ja tenim un fill (p. 40-42):

«És un lloc de trobada estable, d'intercanvi i de relació social, adreçat a famílies que acaben de tenir un fill/a. Majoritàriament hi assisteixen mares amb els seus nadons, però en tot moment s'anima els pares a participar-hi. Hi poden assistir les dones embarassades des d'algunes setmanes abans del part fins que els nadons tenen vuit mesos de vida.

És un espai que possibilita que mares amb els seus nadons puguin entrar en contacte i relacionar-se, intercanviar vivències i experiències, i compartir amb altres mares i pares que es troben en la mateixa situació tot el que representa l'arribada d'un fill/a a la família, un aspecte cabdal en la vida d'una persona, sobretot quan es tracta del primer fill/a.

És un entorn privilegiat en què les mares, mentre tenen cura del nadó —li donen el pit, li canvien els bolquers o s'adorm als seus braços— poden conversar amb altres mares en un ambient de calma i tranquil·litat, que facilita l'observació del propi fill/a i la relació que altres mares tenen amb els seus fills/es, és a dir, poden observar altres maneres de fer i de pensar, la qual cosa amplia la percepció, els coneixements i els recursos.

Mares, pares i nadons són acollits per professionals experts que els ofereixen suport emocional i algunes orientacions que van en la línia d'incrementar el seu nivell

d'autoestima i seguretat pel que fa a la cura del fill/a, i d'ajudar a interpretar i respondre més adequadament —i en el moment precís— les demandes dels nadons a partir de potenciar l'observació».

Marc teòric de referència

Durant el període de gestació, part i postpart es produeixen canvis físics i fisiològics en l'organisme de la dona. Paral·lelament, des del punt de vista psicològic les dones viuen una experiència de gran intensitat. Es modifica la percepció i l'organització del temps. També es veuen alterats aspectes personals i es modifica la relació amb la parella i amb altres membres del nucli familiar.

En aquesta època es generen expectatives i il·lusions, però alhora es desvetllen dubtes i ansietats. Durant els primers mesos de vida moltes mares i pares experimenten sentiments de solitud i de certa ambivalència, i també desorientació, en assumir les tasques de cura però, sobretot, quan fan front a la gran responsabilitat que comporta fer-se càrrec d'un nadó.

Tal com exposen Bassedas, Jubete i Majem (2005):

«Ja tenim un fill ofereix suport a mares i pares en aquest període tan especial de la vida en què sovint necessiten un temps per orientar-se en la nova situació i recuperar l'equilibri personal. El naixement d'un fill o d'una filla canvia la vida de la parella i de la família, les seves relacions, els ritmes de vida, l'organització, però sobretot és a la dona a qui més canvia l'estil de vida. Encara que estigui envoltada d'atencions familiars després del part, hi ha dones que experimenten un gran sentiment de soledat que es converteix en la necessitat de compartir amb algú altre els petits o grans canvis i les noves situacions que cal resoldre en el dia a dia. [...] La idea principal és restablir les xarxes socials, posant en contacte les mares entre elles en un entorn adequat per poder estar amb els seus petits, i oferir l'orientació i el suport de professionals altament qualificats, per tal d'afavorir l'autoestima d'una dona que rep les pressions d'una societat que idealitza la maternitat, però que, d'altra banda, no ofereix el suport ni les compensacions necessàries per enfrontar-la. [...] Aquest servei, doncs, vol crear un espai tranquil i acollidor on les mares i els seus nadons es puguin relacionar i compartir alegries, dubtes, inseguretats, il·lusions, expectatives..., amb l'orientació i el suport de professionals de l'educació i la sanitat (mestres, llevadores, infermeres...)». (p. 42)

Objectius del servei

Segons Bassedas, Jubete i Majem (2005), els objectius del programa Ja tenim un fill serien:

1. Fomentar l'intercanvi de vivències i experiències per tal que mares i pares puguin compartir il·lusions i expectatives, i també les pors i els neguits que genera l'espera i

l'arribada d'un fill/a i que la criança d'un nadó comporta, amb la confrontació de la pròpia manera de fer i de pensar amb la d'altres persones.

2. Fer possible que mares i pares puguin compartir la pròpia experiència amb altres persones que es troben en una situació semblant i fomentar relacions de comprensió, solidaritat i d'ajuda mútua entre les famílies.
3. Afavorir que mares i pares puguin experimentar sentiments de competència i de confiança en les pròpies capacitats per portar a terme la criança i l'educació dels fills/es en l'entorn familiar, en base al fet que aquest és el primer context de vida i desenvolupament dels infants, i que les mares i els pares són els primers educadors.
4. Ajudar a la descoberta de les capacitats dels fills/es a partir de l'observació, destacant la importància de saber interpretar les demandes del nadó a fi de poder ampliar les expectatives i oferir-li respostes adequades i experiències estimulants (oportunitats de joc amb el cos, de relació i de descoberta del món que ens envolta, a partir de la manipulació i l'exploració de diferents objectes i materials...).
5. Facilitar que cadascú pugui trobar les respostes i les solucions més adients a les seves necessitats personals i les del seu nadó, en funció de les pròpies expectatives i situació personal i social ja que, tot i que a tothom li solen preocupar els mateixos temes, a cadascú li preocupen de manera diferent.
6. Afavorir la percepció que la parentalitat és una responsabilitat compartida que permet a mares i pares viure el desenvolupament del fill/a d'una manera tranquil·la.
7. Aportar informació rellevant sobre la criança i l'educació i recursos per adaptar-se a la nova situació i amb la finalitat que les famílies es puguin sentir segures a l'hora de prendre decisions que afavoreixin un creixement saludable i un desenvolupament idoni de l'infant, informant les famílies sobre les qüestions que puguin representar un risc per a la salut física o psíquica de la mare o del nadó. No es tracta de donar consells ni opinions personals.
8. Integrar el servei dins la xarxa social del projecte de la comunitat a fi que es puguin aprofitar els recursos del servei i, al mateix temps, facilitar-ne la divulgació.

Funcions bàsiques dels professionals. Metodologia

Segons Bassedas, Jubete i Majem (2005, p. 47-48), durant les sessions del programa Ja tenim un fill es preveuen tres moments diferenciats:

1. L'acolliment. És l'estona informal durant la qual mares i pares van arribant. Permet que tothom pugui parlar de les novetats esdevingudes durant la setmana i formular les consultes més immediates tant a la resta de mares com als professionals.
2. L'estona de conversa més formal o posada en comú. Durant més o menys una hora les mares i els pares parlen d'allò que més els interessa i comparteixen experiències. Tot seguit es fa un petit refrigeri i se segueix amb la conversa d'una manera més distesa.
3. Darrers minuts i comiat. Abans del comiat es recullen els temes sorgits durant la posada en comú i es recorden les intervencions més rellevants.

Funcions dels professionals

Els professionals converteixen l'espai físic en un entorn en què mares i pares se senten ben acollits, còmodes, tranquils, sense inhibicions... Creen un clima distès que afavoreix l'observació, l'escolta, la relació social, l'intercanvi de vivències i experiències, les relacions d'amistat i/o d'ajuda mútua entre les famílies.

Pel que fa als nadons, els professionals creen un entorn tranquil i acollidor que els convida a moure's i a relacionar-se, amb «un matalàs gran on els bebès puguin passar una estona jugant tot descobrint el seu cos i l'entorn, amb propostes de materials adequats per a la seva manipulació i descoberta sensorial. Un material força adient és [...] la “panera dels tresors”» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 46).

Durant l'estona central de conversa els professionals actuen com a conductors de la dinàmica grupal dinamitzant la participació, orientant i canalitzant les converses, ressaltant els aspectes rellevants que sorgeixen i afavorint el debat al voltant de temes d'interès relacionats amb la criança i l'educació de les criatures, de manera que cada persona trobi el seu lloc i pugui ser protagonista del seu procés.

Els professionals han d'estar atents al que va succeint, han de ser receptius a les demandes explícites i implícites de mares i pares, han de poder oferir suport i orientació, i quan ho considerin necessari aportar informació concreta, rigorosa i clara que ajudi els pares a percebre i valorar les capacitats del fill o filla i a prendre decisions pròpies en relació a la seva criança i educació.

Els professionals accepten que hi ha diferents estils familiars de criança i d'educació, pràctiques diverses que són el producte de diferents models culturals de referència de cada família, però que tots poden ser vàlids pel que fa al desenvolupament de les capacitats infantils.

Principals característiques del funcionament del servei

1. Tot progenitor (mare i/o pare) hi assisteix amb el nadó.
2. Es parteix de la base que les mares i els pares són els primers educadors, dins d'un concepte d'ajuda-suport basat en el protagonisme de tots els participants.
3. No hi ha unes hores d'entrada i sortida estrictes: dins l'horari de funcionament de les sessions, tothom hi és ben rebut i acceptat. No obstant, es vetlla perquè tothom pugui gaudir del servei la màxima estona possible.
4. El servei té poques normes de funcionament però són clares. Cada vegada que s'hi incorpora una nova família s'aprofita per recordar-ne els principis i els objectius.
5. El servei es caracteritza per un enquadrament versàtil, flexible, lleuger i dialogant. La intervenció dels professionals pot semblar «espontaneïsta», la qual cosa pot provocar, en alguns professionals, una sensació de dificultat pel fet que es pot interpretar com una «improvisació contínua».

Característiques dels grups multifamiliars

Es tracta de grups relativament estables, de caràcter semiobert: les vacants que es poden anar produint per part d'algunes mares que en finalitzar el permís de maternitat decideixen tornar al seu lloc de treball es van cobrint amb noves incorporacions, generalment de dones que acaben de tenir un nadó. Així, en els grups gairebé sempre conviuen mares novelles, més aviat inexpertes, amb d'altres amb una certa experiència que les poden comprendre bé i oferir-los suport. S'acullen famílies amb nadons fins als vuit mesos.

Nombre de famílies per grup multifamiliar

El nombre màxim de famílies és de 12, un nombre que s'intenta mantenir estable al llarg de tot l'any ja que, si baixa gaire, les trobades es poden empobrir, i si el nombre fos més elevat els professionals tindrien dificultats per atendre tots els integrants del grup de manera convenient.

Nombre de professionals per grup multifamiliar

Cada grup és conduït per 2 professionals. Les sessions tenen una durada de 2 hores i mitja i una freqüència setmanal.

L'equip de professionals

Es tracta d'un equip estable al llarg de tot l'any conformat per una educadora infantil i per una altra professional de la salut, que pot ser o bé una llevadora o bé una infermera de pediatria, en funció dels recursos personals i de les col·laboracions disponibles en cada àmbit territorial on es duu a terme el programa.

Perfil dels professionals

Afavoreixen una dinàmica de relació partint de la base que cada nadó i cada família són únics, motiu pel qual cal una actitud d'escolta i de respecte cap a la diversitat de criteris, opinions i cultures familiars, és a dir, per les maneres diferents de ser i de fer, per tal d'afavorir el creixement personal. Segons Bassedas, Jubete i Majem, 2005:

«Les educadores infantils han de demostrar capacitat per comprendre i escoltar els dubtes manifestats per les mares i els pares i oferir el suport necessari, aportant informació sobre les qüestions que vagin sorgint i facilitant que cadascú pugui reflexionar i trobar la millor manera de relacionar-se amb el nadó [...]

Com a professionals han de transmetre seguretat i confiança, i saber adequar la seva intervenció a les demandes i necessitats de cada moment amb una actitud oberta i respectuosa sense crear dependència, al contrari, potenciant l'autonomia de cadascun dels membres del grup i esdevenint punts de referència» (p. 44).

Els professionals de l'educació han de conèixer els canvis específics que comporta la maternitat, així com tenir formació sobre dinàmica i conducció de grups d'adults.

D'altra banda, s'han de coordinar, i han de col·laborar i cooperar amb els diferents professionals que atenen infants i famílies del territori.

Es considera que han de gaudir d'un grau elevat de maduresa i d'equilibri emocional.

Difusió del programa

La difusió i el contacte amb les persones potencialment usuàries es duu a terme a través dels centres d'atenció primària de salut, en concret a través de les unitats d'atenció a la salut sexual i reproductiva (ASSIR) i dels serveis de pediatria (Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona. Programa maternoinfantil Ja tenim un fill. Document d'ús intern, 1998).

Els primers són equips formats per llevadores/llevadors, ginecòlegs/ginecòlogues, obstetres i infermers i infermeres que, entre altres funcions, duen a terme el seguiment de l'embaràs, els cursos de preparació al naixement i els cursos de postpart. En aquests serveis s'explica el programa a les dones gestants i s'anima les futures mares a participar-hi.

Els serveis de pediatria difonen de manera sistemàtica el programa Ja tenim un fill entre les famílies que hi assisteixen.

Cal afegir que les famílies usuàries són importants difusores del programa quan es relacionen amb altres dones que es troben en una situació semblant.

Altres experiències municipals

Teresa Majem va tenir un paper rellevant en el disseny inicial d'aquest projecte per part de l'Ajuntament de Barcelona.

A partir d'aquest projecte van sorgir altres experiències en diversos municipis, com és el cas de Cornellà de Llobregat. Teresa Majem va implementar i dirigir el mateix projecte en aquest municipi, el qual es va denominar Ja som mares, va ser liderat des dels Serveis Socials i el Departament de Dona (1996) i format per un equip multidisciplinar, per una mestra d'educació infantil, una treballadora social i una educadora social.

En aquest sentit, s'ha de destacar que els serveis socials, en els seus inicis, van ser promotors en la implementació d'aquests serveis amb consciència del valor preventiu que tenien dins de les comunitats.

El programa Espai Familiar del projecte Context Infància

Definició

Lloc de trobada estable i de relació social adreçat a famílies amb infants de menys de 3 anys no escolaritzats acompanyats per algun adult del seu entorn familiar, en el qual els professionals proposen activitats amb una clara intencionalitat educativa i petits i grans entren en contacte compartint un espai ric en materials i joguines, pensat per afavorir el joc i l'activitat dels infants, en què és possible gaudir d'un ampli ventall d'ofertes lúdiques i de possibilitats d'intercanvi i de relació entre infants, entre adults i entre infants i adults.

Els professionals fomenten l'expressió i el contrast d'actituds, opinions i valors entre els adults en relació al desenvolupament i l'educació dels infants, i els animen a observar i conèixer el fill o filla en un ambient diferent al familiar, facilitant el diàleg reflexiu i enriquint el model de relació personal amb el d'altres persones adultes.

L'assistència al servei facilita els contactes socials necessaris per crear espais d'ajuda mútua i saber compartir, ampliant la xarxa social dels infants i adults, la qual cosa permet prevenir situacions de risc derivades de l'aïllament i de la dificultat de fer front a les crisis de creixement que van apareixent al llarg del procés de desenvolupament infantil com també resoldre els problemes quotidians que comporta l'educació i la criança dels fills i filles (Jubete, 1994, p. 204).

Marc teòric de referència

1. La perspectiva ecològica de Bronfenbrenner (citada per Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 20) considera que «el desenvolupament d'un infant depèn tant de les seves característiques personals com de l'entorn o entorns en què participa».

I també:

«El context familiar en el qual neix l'infant li proporciona l'atenció física i afectiva imprescindible per al seu desenvolupament. Al mateix temps, però, aquesta atenció cal complementar-la amb la proposta i realització d'activitats apropiades a la seva edat» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 19).

2. Els estudis de camp realitzats en el marc del projecte Context Infància van posar de manifest que:

«La major part dels nens i nenes menors de 3 anys tenen un entorn adequat, les seves famílies són sensibles per acollir les seves necessitats i, alhora, ofereixen activitats adequades per al desenvolupament infantil. No obstant això, més enllà d'aquesta apreciació general, apareixen deficiències i, sobretot, diferències en les creences i pràctiques d'algunes famílies, cosa que, de vegades, pot fer difícil que les activitats informals es prolonguin en activitats educatives» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 20).

3. El servei Espai Familiar parteix de:

«La competència de la família per a la criança i l'educació dels fills/es, acceptant que cada família té maneres de «fer» pròpies i particulars, però en últim terme, igualment útils i vàlides per proporcionar un context de desenvolupament als infants [...] sense negar, però, l'evidència que algunes pràctiques familiars faciliten més que d'altres la futura escolarització dels infants, en la mesura en què es familiaritzen amb llenguatges, rutines i activitats que els permeten gaudir d'una certa continuïtat en-

tre la família i l'escola. Per tant, es tracta d'oferir als pares i mares informació sobre el desenvolupament infantil, com també oportunitats per reflexionar sobre la manera d'actuar de cadascú en el dia a dia amb els infants (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 25-26).

4. El servei «Espai Familiar» parteix del fet que és imprescindible:

«El convenciment dels professionals de la necessitat de compartir i confrontar els diferents «sabers» (sent el dels professionals de l'educació més teòric i el dels pares més natural, pràctic i intuïtiu, però igualment útil i valuós) per tal que aquesta col·laboració contribueixi a un bon desenvolupament dels infants» (Bassedas, Jubete i Majem, 2005, p. 26).

5. I treballa amb:

«Una concepció del terme «ajuda-recolzament» basada en el protagonisme de tots els agents, en la col·laboració i en la importància del desenvolupament compartit i de l'intercanvi social com a generador d'aprenentatge» (Jubete, 1994, p. 203).

6. La constatació del fet que la societat actual és plural i diversa, amb necessitats diferents pel que fa a l'atenció als infants, motiu pel qual és convenient diversificar i flexibilitzar l'oferta educativa per ampliar les possibilitats d'elecció de les famílies.

Objectius del servei

1. Reforçar l'àmbit familiar com a context educatiu i oferir suport a les famílies com a primeres educadores dels infants.
2. Oferir un espai de joc i relació on es fan propostes d'activitats amb intencionalitat educativa, de manera que els infants hi poden jugar, explorar i relacionar-se entre ells o jugar i relacionar-se amb els seus pares i mares i/o amb els altres adults en un espai adequat i tranquil.
3. Oferir un lloc on les famílies poden compartir, amb d'altres que es troben en la mateixa situació, la seva experiència d'educar i fer créixer els fills i filles. Un lloc que afavoreix la lliure expressió d'idees, opinions i valors, que possibilita parlar del que realment interessa a les famílies, reflexionar conjuntament sobre temes a vegades aparentment senzills però importants en la mesura que es donen constantment i universalment, i respecte als quals els professionals poden aportar informació sobre el desenvolupament infantil perquè cadascú prengui les pròpies decisions relatives a l'educació del o filla.
4. Oferir un lloc de trobada i relació que permet a mares i pares repensar junts el model d'interacció personal amb el d'altres persones adultes, reflexionant sobre les pròpies actuacions i reafirmant-les o reconstruint-les.

5. Col·laborar en la superació de l'aïllament social i el respecte a l'educació dels fills i filles, i preveure les situacions de risc derivades d'aquest aïllament i de la dificultat de resoldre les crisis presents en el procés evolutiu dels infants, col·laborant en l'ampliació dels recursos i en la de les xarxes socials de les persones adultes i dels infants.

Funcions bàsiques dels professionals. Metodologia¹⁰

Les sessions del programa «Espai Familiar» preveuen, per bé que no són els únics, bàsicament dos moments diferenciats:

- L'activitat conjunta d'adults i infants.
- L'activitat d'infants i adults per separat.¹¹ En aquest cas, un professional s'està amb els infants i els proposa activitats mentre els altres es reuneixen amb els adults en l'estona considerada de tertúlia.

Funcions dels professionals amb els infants:

Organitzen activitats adreçades a fer que l'infant se senti motivat a jugar i relacionar-se. Fan propostes de joc que li permeten desenvolupar potencialitats i satisfer la necessitat d'exploració, de relació i de moviment. Faciliten que els progenitors s'hi puguin involucrar, de manera directa o indirecta, i donen el protagonisme a les famílies en relació als fills, per tal de refermar-les en les competències com a mares i pares responsables. Qui ho desitja pot jugar amb el seu fill o filla, o bé observar-lo i parlar amb altres acompanyants i amb els professionals de manera tranquil·la i relaxada.

Funcions dels professionals amb els adults:

Es poden resumir en les següents: organitzar activitats, acollir les persones, observar i escoltar abans d'intervenir, intervenir sense interferir, facilitar informació sense allisonar i promoure la participació, la implicació i la complicitat en el funcionament del grup.

En les trobades amb el grup de progenitors, els professionals actuen com a conductors de la dinàmica grupal i dinamitzen la participació, orienten i canalitzen les converses, ressalten els aspectes rellevants que sorgeixen i afavoreixen el debat al voltant de temes d'interès per a l'educació de les criatures; tot plegat buscant que cada persona trobi el seu lloc i pugui ser protagonista del seu procés personal.

En aquestes trobades d'adults hi participen els acompanyants que ho desitgin, però es respecta qui prefereix continuar a prop del seu fill o filla o bé qui no sent la

10. Els professionals van començar autodefinint-se com a educadors, i així assenyalaven el que consideraven que era una de les seves funcions principals i la seva formació acadèmica. No obstant, també s'utilitzen altres termes: professionals, coordinadors i/o conductors de grup.

11. En els espais familiars de 0 a 12 mesos les activitats es porten a terme conjuntament.

necessitat de compartir experiències i dubtes amb els altres. Tot i això, en la mesura del possible se'ls motiva a participar-hi.

Els professionals s'han de mantenir atents al que va passant, són receptius a les demandes explícites i implícites dels progenitors, ofereixen suport i orientació, quan és necessari aporten informació rigorosa i clara sobre el desenvolupament infantil sense allisonar, ajudant els progenitors a percebre i valorar els progressos del seu fill o filla i a prendre decisions pròpies en relació a la seva educació.

Els professionals accepten que hi ha diferents estils educatius familiars, pràctiques diverses que són el producte de diferents models culturals de referència de cada família, però que tots poden ser vàlids pel que fa al desenvolupament de les capacitats infantils.

Principals característiques del funcionament del servei

1. L'infant que hi assisteix ho ha de fer acompanyat pels pares (mínim un) o per un adult responsable que se n'ocupa habitualment.
2. Es parteix de la confiança dels pares i mares com a primers educadors, dins un concepte d'ajuda-suport basat en el protagonisme de totes les persones participants.
3. No hi ha unes hores d'entrada i sortida estrictes: dins de l'horari establert de les sessions, tothom hi és ben rebut i acceptat. Tanmateix, es vetlla perquè tothom pugui gaudir del servei la màxima estona possible.
4. Les normes de funcionament del servei són poques però clares. Cada vegada que s'hi incorpora una nova família s'aprofita per recordar-ne els principis i els objectius.
5. El servei es caracteritza per un enquadrament versàtil, flexible, lleuger i dialogant. La intervenció dels professionals pot semblar «espontaneïsta», la qual cosa pot provocar, en alguns professionals, una sensació de dificultat pel fet que es pot interpretar com una «improvisació contínua» (sensació relacionada amb el posicionament professional davant la incertesa).

Característiques dels grups multifamiliars

Es tracta de grups estables però de caràcter semiobert: es van cobrint les vacants a mesura que es van produint.

S'hi acullen infants fins als 3 anys.

Nombre de famílies per grup multifamiliar

El nombre màxim de famílies és de 14.

Nombre de professionals per grup multifamiliar

Per grup i sessió normalment hi ha 2 professionals (preferiblement 3).

L'equip de professionals

Es tracta d'un equip estable al llarg de tot l'any.

Perfil dels professionals

Educadors infantils, psicopedagogs, educadors socials.

Els professionals han de tenir experiència en el treball amb infants petits i en el tracte i la relació amb famílies.

També cal formació sobre dinàmica i conducció de grups d'adults.

A més, han de coordinar-se, col·laborar i cooperar amb altres professionals que atenen infants i famílies del territori.

Es considera que han de gaudir d'un grau elevat de maduresa i equilibri emocional.

21.3. Principals aspectes convergents o divergents dels dos models en què s'inspiren els EFPI de Catalunya

Aspectes convergents

	Model d'orientació psicoanalítica (Maison Verte)	Model psicossocioeducatiu
Marc teòric de referència	<p>a) La consideració de l'infant com a subjecte de ple dret.</p> <hr/> <p>b) La importància atorgada a la relació social i al lligam afectiu entre progenitors i fills/es, que es consideren essencials per a la salut psíquica dels éssers humans.</p> <hr/> <p>c) Per això s'afavoreix i es facilita la trobada i la relació social entre famílies que comparteixen el fet de ser progenitors d'un fill/a petit.</p>	<p>b) La importància atorgada a la relació social, que es considera essencial per evitar situacions d'aïllament que poden generar sentiments ambivalents o incidir negativament en la relació entre progenitors i fills.</p>
Principis rectors	<p>a) Garantir l'anonimat es considera un requisit bàsic per a la confidencialitat, per tal que els adults que acompanyen els infants puguin parlar i expressar-se lliurement en relació als temes que els preocupen. L'anonimat és la garantia de confidencialitat: de tot allò que s'hi diu no es filtra res a fora, ni és utilitzat ni divulgat.</p> <p>b) Per això només es demana el nom de l'infant i no s'utilitza cap altra dada.</p>	<p>a) Es garanteix la confidencialitat a partir de la confiança i el respecte que es genera entre les persones adultes que configuren el grup estable: es demana a tots els integrants que no facin ús del que s'hi comparteix fora del grup.</p> <p>b) Els professionals solen demanar dades bàsiques sobre els membres de la família i el funcionament familiar.</p>

Objectius envers els progenitors	<p>a) Acompanyar els progenitors en la criança i l'educació, valorant i reforçant el vincle afectiu entre progenitors i fills/es amb la finalitat que puguin sostenir la parentalitat, partint de la base que les funcions maternes i paternes tenen les arrels en la història personal de l'individu.</p>	<p>a) Acompanyar els progenitors en la criança i l'educació, valorant i reforçant el vincle afectiu entre progenitors i fills/es, compartint neguits i èxits amb la finalitat d'empoderar-los per tal que puguin sostenir la criança.</p>
	<p>b) Afavorir les relacions socials i l'intercanvi d'experiències.</p>	
Objectius envers els infants	<p>a) Oferir als infants un espai adequat a la seva edat, que afavoreix els intercanvis i la relació social i on poden trobar diferents materials per jugar i relacionar-se amb altres infants i altres adults.</p>	<p>a) Oferir als infants un espai adequat a la seva edat que, de manera especial, possibilita el desenvolupament de l'infant creant un context de relació social i d'aprenentatge entre d'iguals en un entorn ric en propostes de joc estimulants per impulsar les seves capacitats.</p>
Funcions dels professionals envers els progenitors	<p>a) Manifesten plena disponibilitat per escoltar, de manera discreta i respectuosa i fins al límit del desig personal, les qüestions que els progenitors els vulguin plantejar, sense oferir respostes categòriques, sense donar consells o receptes, amb la finalitat d'ajudar a sostenir la parentalitat. Els professionals transmeten que no és convenient seguir els consells d'una persona per molt sàvia que, imaginàriament, sigui: l'essencial és l'intercanvi de paraules; és escoltant-se els uns als altres quan van sorgint les solucions.</p>	<p>a) Afavoreixen la lliure expressió de sentiments i opinions en el grup per empoderar els progenitors i fer-los sentir competents en la criança i l'educació dels fills, tot evitant donar respostes categòriques, consells o receptes.</p>
	<p>b) Els progenitors no estan obligats a explicar o compartir les seves opinions o preocupacions o si no és el seu desig o si no ho consideren necessari, però els professionals els manifesten la seva disponibilitat per atendre'ls quan ho necessitin mitjançant una escolta discreta i respectuosa.</p>	
	<p>c) Ajuden els progenitors a diferenciar el que són necessitats dels progenitors del que són necessitats dels infants.</p>	

Perfil i actitud dels professionals	Es tracta d'una feina complexa: als professionals se'ls requereix una presència segura i una aproximació delicada respecte els progenitors i els infants.	Es tracta d'una feina complexa: l'aproximació als progenitors requereix delicadesa i valorar prèviament si ens trobem davant d'una pràctica educativa fruit d'un determinat model cultural o estil familiar, o bé resulta pertinent intervenir o és necessari subministrar una informació contrastada per estudis i recerques, per tal que els progenitors prenguin ells mateixos les decisions. D'altra banda, l'aproximació als infants no és com la que es dona en el marc de l'escola bressol on l'educador gaudeix d'una «autoritat» i té un «vincl» amb els infants molt diferent que quan els progenitors hi són presents.
Edats dels infants	S'acullen infants entre 0 i 4 anys. També són benvinguts els futurs progenitors.	S'acullen infants de 0 a 3 anys, tot i que, habitualment, hi ha serveis adreçats exclusivament al primer any de vida (Espai Nadó, Ja som mares, Ja tenim un fill o similars), en els quals també solen ser benvinguts els futurs progenitors, i serveis on s'acullen els infants de més de 10 o 12 mesos. En algunes poblacions amb serveis del tipus Espai de Joc o Espai Obert també s'accepten germans fins als 5 anys inclosos.
Nombre de professionals per grup	Mínim 2 professionals per grup, però preferiblement 3.	
Condicions d'accés dels acompanyants	És obligatòria la presència de, com a mínim, un adult acompanyant durant tota l'estada al servei. L'adult acompanyant, preferentment, és la mare i/o el pare, però també pot ser un altre adult que habitualment es faci càrrec de l'infant (avis, etc.).	
Normes per a la utilització del servei per part dels infants	Poques normes de funcionament, però clares.	

Aspectes divergents

	Model d'orientació psicoanalítica (Maison Verte)	Model psicosocioeducatiu
Marc teòric de referència	<p>La psicoanàlisi com a teoria que ajuda a la comprensió del psiquisme humà.</p> <p>El reconeixement que la vida emocional de l'ésser humà és complexa i que té una dimensió inconscient.</p>	<p>Es parteix de l'aportació de diferents autors en l'àmbit de la psicologia del desenvolupament (Bronfenbrenner), l'educació infantil de qualitat i la pedagogia (Pikler-Loczy, Waldorf, pedagogia sistèmica...).</p>
Concepció de l'etapa 0-3 i del paper de la família	<p>Importància atorgada als primers anys pel que fa a la construcció psíquica de l'individu i a l'aparició de les primeres dificultats de relació i comunicació entre pares i fills/es. Abordades a temps, es pot evitar que posteriorment s'estructuri un problema de relació de més envergadura.</p>	<p>Importància atorgada als primers anys pel que fa als primers aprenentatges significatius i al desenvolupament de les capacitats i potencialitats dels infants petits.</p> <p>Reconeixement de la competència de les famílies en l'educació dels infants.</p> <p>Reconeixement de la diversitat de necessitats de les famílies de la nostra societat pel que fa a l'atenció als fills/es (no totes les famílies necessiten una escola bressol).</p>
Ojectius del dispositiu	<p>a) Oferir un dispositiu de prevenció suau que permet intervenir precoçment davant l'aparició de les primeres i petites dificultats o conflictes universals en la relació pares i fills, quan encara no estan del tot estructurats i és possible evitar que s'acabin convertint en problemes més importants que probablement requeririen un tractament posterior.</p> <p>b) No hi ha una intencionalitat explícita de promoure relacions de suport i ajuda mútua entre les famílies.</p>	<p>a) Diversificar i flexibilitzar l'oferta educativa de les escoles bressol a partir de la constatació que la societat és plural i que hi conviuen estructures familiars diverses amb necessitats diferents pel que fa a l'atenció dels infants.</p> <p>b) Promoure les relacions de suport i ajuda mútua entre les famílies.</p>

Metodologia d'intervenció	<p>Importància donada a la paraula per afavorir la resolució de les dificultats. La consideració que l'infant, encara que no articuli cap paraula, és un ésser de llenguatge simbòlic, capaç de comunicar-se expressant els seus estats a través del plor, el crit, el somriure... als quals se'ls atorga estatut de paraula.</p> <p>Utilització de la paraula per posar de manifest les demandes que fan, per una banda, les famílies i, per una altra, els infants, fins i tot posant paraules, els professionals, allà on hi ha silencis, pors o crits.</p>	<p>Observen abans d'actuar i només intervenen quan ho consideren necessari.</p> <p>S'utilitza el llenguatge no verbal, sobretot pel que fa a l'observació i al modelatge; i el llenguatge verbal per poder destacar algun aspecte o per respondre a alguna necessitat expressada per algú, ja sigui infant o adult.</p> <p>En els serveis on es duu a terme l'estona de tertúlia, és a través de la paraula que les famílies poden expressar idees i opinions i compartir les seves experiències, de manera que poden prendre consciència dels diferents «sabers»: el més teòric dels professionals i el més pràctic i intuïtiu dels progenitors, entenen que tots dos són igualment útils i valuosos.</p>
Funcions dels professionals envers els infants	<p>Observen els infants i es mantenen atents a les múltiples manifestacions mitjançant els diferents llenguatges de la paraula, del cos i dels actes, i dediquen una atenció especial als aspectes psíquics.</p>	<p>Proposen als infants activitats i jocs diferents i n'observen els aspectes comportamentals, relacionals, cognitius, educatius i emocionals.</p>
Disponibilitat dels professionals	<p>Plena disponibilitat per estar a disposició de les famílies i els infants durant qualsevol moment de la sessió.</p>	<p>Disponibilitat per estar a disposició de les famílies, més en alguns moments que en d'altres, ja que hi ha estones que els professionals duen a terme activitats amb els infants.</p>
Consideració atorgada a les normes	<p>L'establiment de normes simples als infants té com a finalitat el fet de mostrar-los que hi ha quelcom que es permet i quelcom que es prohibeix: mantenir la prohibició permet a l'infant posicionar-se davant la norma i acceptar-la o transgredir-la.</p>	<p>L'establiment de normes tant pel que fa als infants com als adults respon, principalment, a una qüestió de funcionalitat i d'aprenentatge de convivència (som éssers socials).</p>

Estructura d'una sessió model	<p>La intervenció de cada un dels professionals, al llarg de la sessió, s'articula en tres temps:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Instant de veure. 2. Temps de comprendre. 3. Moment de concloure. <p>L'acollida i el comiat són també moments rellevants de relació personalitzada amb l'infant i l'adult que l'acompanya.</p>	<p>La pràctica educativa, especialment en els programes adreçats a infants entre 1 i 3 anys, s'articula al voltant de 3 temps:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La relació entre els professionals i les famílies en una primera estona de relació espontània. 2. L'activitat central amb els infants, que comporta la planificació, la selecció i la distribució d'espais i materials de manera que suggereixin relacions i activitats considerades d'interès per al seu desenvolupament. 3. L'espai de tertúlia que es du a terme en molts serveis. <p>L'estona d'acollida i de comiat són moments rellevants de relació personalitzada.</p>
Denominació que reben els professionals	<p>Els professionals s'autodenominen «acollidors».</p>	<p>Donat que en una primera època la majoria dels professionals havien exercit com a educadors d'escoles bressol es denominaven «educadors». Posteriorment, a mesura que aquesta nova professió es va anar consolidant es van denominar «coordinadors» i conductors del grup. Darrerament també es fan servir denominacions com ara «acollidors», «acompanyants»...</p>
Equip de professionals	<p>De manera intencionada, cada dia de la setmana hi ha un equip de 2 o 3 professionals diferents per tal de possibilitar que les famílies puguin escollir les persones amb qui compartir les seves preocupacions.</p>	<p>Es considera que l'estabilitat de l'equip de professionals és un factor que aporta la seguretat i la confiança necessàries per interactuar i relacionar-se. Per això s'intenta garantir l'estabilitat del mateix equip, és a dir, de 2 o 3 professionals responsables d'un mateix grup multifamiliar durant un mateix període de sessions (generalment anual).</p>

Perfil dels professionals pel que fa a les titulacions acadèmiques	<p>Generalment són psicòlegs o educadors d'orientació psicoanalítica, formats en l'escolta, que tenen una altra feina principal (per exemple una consulta privada com a psicòlegs clínics).</p> <p>Habitualment hi ha representants dels dos sexes.</p> <p>S'integren en els equips altres professionals d'altres àmbits, però sempre hi ha d'haver algun psicòleg.</p>	<p>Generalment són persones titulades en Educació Infantil, Educació Social i Pedagogia. En menor mesura: Psicologia, Psicopedagogia, Educació primària i Treball Social.</p> <p>Quan el programa s'adreça al primer any de vida un dels professionals pot ser llevadora o infermer de pediatria.</p> <p>Es considera positiu formar equips multidisciplinars, però no s'incideix especialment en el fet que hi hagi representats els dos sexes.</p> <p>Es considera necessària una formació en dinàmica i conducció de grups d'adults i, quan el servei s'adreça al primer any de vida, formació específica en relació al treball amb mares.</p>
Tipologia de grup i nombre màxim d'infants per grup	<p>Grups oberts sense un nombre màxim de famílies (això no obstant, les persones tendeixen a autoregular-se quan l'espai és limitat).</p> <p>Sense compromís d'assistència.</p> <p>No estan centrats en el joc, però els infants disposen d'espais i ofertes per jugar, pel fet que el joc és considerat un element de comunicació i d'expressió del seu món intern.</p> <p>Heterogeneïtat d'edats.</p>	<p>Els grups com Ja tenim un fill o similars són estables o semioberts, i el nombre màxim és de 12 famílies.</p> <p>Els grups com els anomenats Espai Familiar o similars són estables o semioberts, i el nombre màxim és de 14 famílies amb infants d'1 a 3 anys.</p> <p>Es demana un compromís d'assistència. Si no s'hi assisteix, la vacant es cobreix amb una nova incorporació.</p> <p>Els grups com els anomenats Espai de Joc acostumen a ser oberts (no se sol establir un nombre màxim de famílies) i, en general, estan centrats en el joc lliure a partir de l'oferta d'escenaris amb activitats i possibilitats diferents.</p>
Participació puntual de professionals externs	No es contempla.	<p>La col·laboració amb altres professionals relacionats amb la petita infància (llevadores, pediatres, infermeres de pediatria, treballadores socials, fisioterapeutes...) mitjançant la participació puntual o periòdica en les sessions, ofereix l'oportunitat de subministrar informació interessant i facilita als progenitors la possibilitat de dialogar amb aquests professionals en un ambient distès i cordial i plantejar dubtes que potser no és possible formular en un entorn de consulta.</p>

Condicions d'accés	<p>Accés lliure i gratuït, sense control ni inscripció prèvia. Es considera que això permet una millor disposició dels adults a expressar-se lliurement i sense condicionants.</p> <p>La durada de l'estada, dins el marge d'obertura i tancament del servei, no està limitada i és del tot lliure.</p> <p>L'assistència és gratuïta, però se sol demanar la voluntat.</p>	<p>En la majoria dels casos es tracta de programes que requereixen inscripció prèvia i compromís d'assistència, perquè són grups estables.</p> <p>Quan es tracta de grups oberts o Espais de Joc, generalment no es demana inscripció prèvia.</p> <p>En la majoria dels casos cal fer un pagament, tot i que hi ha la possibilitat d'ajuts.</p>
---------------------------	--	---

22. Necessitats del col·lectiu de professionals EFPI

El conjunt de professionals dels EFPI manifesten l'anhel de continuar rebent suport des de diferents àmbits per tal de tenir cura d'ells mateixos i de les famílies. Aquests anhels es poden concretar en necessitats com:

1. El foment de les trobades de professionals d'EFPI (TPEFPI) sota la cura i l'acompanyament d'una o diverses administracions, obertes i flexibles, que els aculli sota el mateix sostre, amb independència del fet que siguin de l'àmbit de salut, de l'educació o dels serveis socials.
2. L'impuls de formacions i aprenentatges especialitzats permanents, tant per als professionals que s'inicien com per als que estan en actiu en els EFPI i ja tenen recorregut. Aquestes formacions haurien de ser pensades des d'una mirada interdisciplinària. Els professionals han de poder col·laborar en la identificació de necessitats formatives, tant de caràcter teòric com més pràctic, per poder tenir ofertes formatives adaptades a les seves necessitats.
3. La promoció d'espais de supervisió, tant en referència als casos familiars que atenen com a l'anàlisi i reconducció de les dinàmiques internes de tot treball en i amb grup.
4. L'organització de jornades o congressos locals i internacionals amb temàtiques d'interès per al col·lectiu, així com fomentar la participació en jornades d'altres àmbits no específics dels EFPI però relacionats.
5. Donar a conèixer i difondre sistemàticament entre la població les singularitats dels EFPI. Els mitjans de comunicació esdevenen clau per tal d'obtenir un impacte publicitari que permeti fer arribar la informació a la població general.

També és important donar a conèixer, difondre i sensibilitzar els professionals dels àmbits de l'educació, la salut i els serveis socials, d'institucions públiques i privades, respecte les singularitats dels EFPI i la idoneïtat d'aquesta modalitat de suport a les famílies per tal que puguin contemplar-los com un recurs més a utilitzar o recomanar en la seva pràctica quotidiana.

23. Conclusions

En alguna ocasió hem sentit a dir que, en la validació d'allò que fem els professionals, ha de passar la mesura del temps. A Catalunya, els EFPI tenen, com ja s'ha dit al llarg del document, un recorregut de vida de més de trenta anys. Actualment, doncs, no ens hi podem referir com a projectes pilots innovadors, cosa que en el seu dia sí que vam fer, i sí com a dispositius molt analitzats i defensats pels professionals que els condueixen i sostenen. Un col·lectiu, el d'aquests professionals, caracteritzat pel compromís, perquè creuen en els EFPI i treballen incansablement motivats pels resultats que hi veuen. I aquest fet és important per a les famílies que hi són acollides, ja que els espais s'acaben configurant com una extensió d'una gran família social, una comunitat o tribu que discretament les sosté i on elles mateixes sostenen altres famílies.

Mitjançant la lectura del document haureu pogut constatar que els EFPI són serveis comunitaris dirigits a les famílies. Aquests serveis, amb les seves realitats, poden ser liderats per àmbits diversos (educació, serveis socials, salut...) i els seus equips de treball poden estar configurats per un «calidoscopi» multidisciplinar. Als ulls de la ciutadania, el que els dona valor és que es trobin als barris més propers i siguin impulsats des d'una mirada afectuosa, des del desig d'un bon acompanyament i de la millor atenció, en resum, des de la perspectiva de servei de qualitat i proximitat.

Des del Servei de Suport de Programes Socials de la Gerència de Serveis de Benestar Social de la Diputació de Barcelona desitgem que aquest document hagi assolit l'objectiu d'integrar i complementar el document marc del 2006 i, conjuntament amb el document *Els Espais Familiars de Petita Infància. Guia d'avaluació* (2010), representi un marc de referència en l'acompanyament a la primera infància i les seves famílies.

Referències documentals

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. Institut Municipal d'Educació (1998). *Programa materno-infantil «Ja tenim un fill»*. Document d'ús intern.
- BASSEDAS, M.; JUBETE, M.; MAJEM, T. (2005). *Espais familiars: Serveis educatius per als infants de 0 a 3 anys i les seves famílies*. Barcelona. Temes d'Infància, 50. Associació de Mestres Rosa Sensat.
- BLEGER, J. (1964): *Temas de Psicología. Entrevista y grupos*. Nueva visión. Argentina.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1998). *Projecte-marc «La casa dels petits»*. Àrea de Benestar Social. Servei d'Acció Social. Document d'ús intern.
- (2006). *Els espais familiars de petita infància (0-3 anys)*. Document marc. Recuperat de <https://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=def0c2ab-521e-410d-9f4b-5f4add28c446&groupId=14465>
- (2009). *Aproximació a l'organització, la metodologia i l'estructura dels espais familiars de petita infància*. Document d'ús intern (esborrany).
- (2010). *Els espais familiars de petita infància. Guia d'avaluació*. Col·lecció «Documents de treball». Sèrie Benestar Social, 10. Recuperat de <<https://www1.diba.cat/llibreria/pdf/48647.pdf>>
- JUBETE, M. (1994). *Espai familiar: relació amb les famílies*. Congrés d'Infància. Volum I. Educar de 0 a 6. Col·lecció «Temes d'infància», número extraordinari. Associació de Mestres Rosa Sensat. Barcelona (p. 203-208).
- MAISON VERTE DE PARÍS (2020). Recuperat de <<https://www.lamaisonverte.asso.fr/>>
- MALANDRIN, M. E. (2012). «Acoger en la Maison Verte (França)». A: *Acogida a la petita infància, parentalidad y lazo social*. APEPeLS (Accueil de la Petite Enfance, Parentalité et Lien Social).
- PELEGRÍ, M. (2010). «L'aventura de la Maison Verte. Françoise Dolto». A: *Espais familiars. Butlletí per a professionals*. Núm. 0. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents). Sant Pere de Ribes.
- (2012). «Acompañar la parentalidad. Espacio de acogida para el niño pequeño y sus padres». A: *Acogida a la petita infància, parentalidad y lazo social*. APEPeLS (Accueil de la Petite Enfance, Parentalité et Lien Social).
- (2012). «Acoger en l'Espai de Mar. Un lugar inventado para la singularidad de cada familia». A: *Acogida a la petita infància, parentalidad y lazo social*. APEPeLS (Accueil de la Petite Enfance, Parentalité et Lien Social).
- RAVENTÓS, J. (2012). «Papel de los profesionales en l'Espai de Mar: la diversidad y el equi-

po». A: *Acogida a la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. APEPeLS (Accueil de la Petite Enfance, Parentalité et Lien Social).

ROVERE, M. (1999). *Redes en salud, un nuevo paradigma para el abordaje de las organizaciones y la comunidad*. Rosario: Ed. Secretaría de Salud Pública/AMR, Instituto Lazarte (reimpresión).

Bibliografia

Bibliografia relacionada amb els EFPI del model psicosocioeducatiu

- ANDÚJAR, P.; CAMPS, R.; IBARZ, L.; MATTHEWS, E.; RAMA, M.; ZAFRA, J. (2002). «Espais familiars. Un suport educatiu a les famílies». *Barcelona Educació*, 23, p. 18-19. Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona.
- APARICIO, D.; BOLTES, R.; CAMPS, R. (2014). «L'acompanyament als espais familiars». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Gener-febrer del 2014, 196, p. 17-19.
- APARICIO, D. (2017). «Noves estructures familiars i la necessitat de tenir espais per compartir». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Maig-juny del 2017, 216, p. 17-20.
- BARGALLÓ, I.; FERRANDO, J.; BERNADET, M. (2009). «Espais familiars. Els serveis educatius adreçats als infants i a les famílies». *Barcelona Educació*, 71, p. 20-21.
- BASSEDAS, M. (1994). «Aprendre a casa i a l'escola». *Psicologia Text i context*. Revista del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya, 10, p. 30-35.
- BASSEDAS, M.; JUBETE, M.; RIBAS, A. (1995). «La intervenció educativa a l'espai familiar». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Setembre-octubre del 1995, 86, p. 13-16.
- BLANCH, S. (2010). *Expectatives parentals i pràctiques socioeducatives familiars. Influència mútua*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.
- DE FEBRER, V. (1996). «Reconversió d'una escola bressol pública amb la creació de nous serveis d'atenció a la petita infància (0-3)». *Entre infants i grans*. III Jornades d'Innovació en l'etapa d'Educació Infantil. Col·lecció «Jornades», 53, p. 89-98. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2000). «Ciutat educadora i petits ciutadans. Noves tipologies educatives per als 0-3 dins una escola bressol». *L'Educació i la ciutat al segle XXI*. IV Trobada de la Xarxa estatal de ciutats educadores a Girona, 19, 20, 21 de novembre de 1999. Ajuntament de Girona.
- (2003). «Més enllà de l'escola bressol». *Revista de Girona*, 216 (dossier «Els nous camins de l'educació»), p. 76-81.
- (2007). «Espais familiars a l'escola bressol». *Guix d'infantil*, 36, p. 31-34.

- (2005). «Atenció integral a la petita infància i la família: per una política d'atenció a la petita infància i de suport a la família (0-3 anys) en l'àmbit local». III Jornada de Bones Pràctiques Locals en Educació: Polítiques de petita infància: centres integrals, xarxes, pla d'infància. *De prop*, 13. Monogràfic. Recuperat de: <http://www.vilafranca.cat/doc/doc_40486912_1.pdf>
- ESTELA, A. (1992). «La casa dels colors». *Guix: Elements d'acció educativa*, 181, p. 27-38.
- FERNÁNDEZ, I.; MAJEM, T.; RUIZ, M. (1991). «Ja tenim un fill». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 60, p. 29-31.
- FERRER, M. (2008). *Suport a les famílies en la primera infància. Estudi de cas d'un programa socioeducatiu*. Tesi doctoral. Universitat de les Illes Balears. Palma de Mallorca.
- FERRER, M.; RIERA, M.A. (2007). «El rol i les intervencions dels professionals en programes socioeducatius per a famílies de risc». *Enginy*, 16-17, p. 31-39.
- GONZÁLEZ ROF, P. (2015). «Acompanyar en els Espais amb Famílies». *Infància a Europa*, 15.28 - Revista d'una Xarxa de revistes europees. Maig del 2015, p. 27-30.
- JUBETE, M. (1994). «Espai familiar, un servei educatiu més per a la infància», *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Març-abril del 1994, 77, p. 10-14.
- (1994). «Espai familiar. Relació amb les famílies». *Temes d'Infància. Educar de 0 a 6 anys*, número extraordinari Congrés d'Infància, vol. 1, p. 203-208.
- (1994). «Escola-família, responsabilitat compartida». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 70, p. 16-20.
- (2005). «Uns espais i uns temps de socialització i aprenentatge». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 145, p. 17-22.
- JUBETE, M.; ESTELA, A. (1993). «Espai familiar, una iniciativa sorgida en el si del projecte Context Infància». *Psicologia Text i context*. Revista del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya, 8, p. 18-22.
- JUBETE, M.; MAJEM, T.; ESTELA, A. (1994). «Dos nuevos servicios de educación no formal». *Cuadernos de Pedagogía*, 239, p. 20-23.
- JUBETE, M.; RIBAS, A. (1995). «La intervenció educativa a l'espai familiar». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 86.
- MAS, C. (2009). «Espais familiars: el plaer de compartir la criança». *Viure en família*, 30, p. 16-18.
- MORROS, T. (2001). «Espai familiar: lloc de trobada de mares amb infants menors de 3 anys». *Escola Catalana*, 380, p. 22-25.
- MIR, C. (1999). «Atenció a la Infància. Espai Familiar». Ajuntament de Barcelona. Institut Municipal d'Educació. DVD.
- MOSS, P. (1995). «Els serveis d'atenció a la infància a Europa: característiques i modalitats». *Temes d'infància - Educar de 0 a 6 anys*, número extraordinari Congrés d'Infància, vol. 2, p. 33-49.
- (1996). «Serveis per a la infància a la Unió Europea. Realitats i direccions futures». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 91. 28-33.

- MUSATTI, T. (2002). «Nous serveis per a la infància a Itàlia». *Infància a Europa*, 023, *Revista d'una Xarxa de revistes europees*. Setembre del 2002. Roma. p. 7-10.
- PASCUAL, S. (2012). «Dels espais familiars al treball comunitari amb infància i famílies: una experiència pràctica». *Butlletí d'inf@ncia*, 58, juny del 2012. Revista de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, del Departament de Benestar Social i Família, de la Generalitat de Catalunya.
- RABADÀ, A. (2002). «El programa 'Ja tenim un fill': un lloc de trobada educativa». *Guix d'infantil*, 5, p. 46-48.
- REINA, R. PRATS, A. (1998). «L'espai obert: un servei adreçat a la petita infància i les seves famílies». *Guix d'infantil*, 24. Juliol-agost del 1998, p. 36-37.
- RIBAS, A. (2004). «Espais familiars: moments bàsics». *Guix d'infantil*, 20. Juliol-agost del 2004, p. 21-24.
- RIBAS, A.; PELLICER, E.; ESTEBAN, N. (2005). «Del programa 'Ja tenim un fill' de Barcelona al 'Ja soc mare' de Cornellà». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 145. Juliol-agost del 2005, p. 34-37.
- RIERA, M.A.; FERRER, M. (2003). «Nous programes socioeducatius adreçats a la millora de les relacions parentals en els primers anys de vida». *Educació i Cultura*, 16, p. 113-125.
- TARRÉS, M.R. (2005). «Espais familiars: les famílies i els infants aprenen junts». *Créixer i conviure en un món complex*. VII Jornades d'Innovació en l'etapa d'educació infantil. Col·lecció «Jornades» núm. 60. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona, p. 161-173.
- (2007). «Els espais familiars. Un projecte d'atenció a les famílies amb infants petits». *Desenvolupa*. Revista de l'ACAP (Associació Catalana d'Atenció Precoç), 28, p. 55-71. Recuperat de: <<http://www.desenvolupa.net/Ultims-Numeros/Numero-28-2007/Els-espais-familiars.-Un-projecte-d-atencio-a-les-families-amb-infants-petits.-La-Casa-dels-Arbres-Ma-Rosa-Tarres-Cansado>>
- (2009). «L'experiència de compartir l'esdevenir mare». *Viure en família*, 32, p. 29-31.
- (2009). «Servicios diferentes, experiencias compartidas». *Revista Enfermería Pediátrica*, 1.
- (2009). «En els grups de mares, hi compartim l'experiència de fer de mare». *Guix d'infantil*, 49. Barcelona. Graó.
- ZAMORA, A. (1998). «Espai familiar Bon Pastor celebra la festa major». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Juliol-agost del 1998, 103, p. 13-15.

Bibliografia relacionada amb els espais familiars inspirats en la Maison Verte de París

- AUBOURG, F.; TROTOBAS, P. (2016). *L'accueil au risque de la psychanalyse: accueillir les jeunes enfants et leurs parents*. Éditions L'Harmattan.
- CADIOT, J. (2012). «Espacios familiares: contribuciones de Winnicott, Dolto, Lacan, M. Klein». *Espais familiars*. Núm. 1. Butlletí per a professionals. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2014). «La acogida y la escucha: la prevención en la práctica de lo cotidiano». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- COLOMER, F.; DÍAZ, M.; LAHOZ, R.; PELEGRÍ, M. (1992). «La Maison Verte. Una experiència de prevenció a primera infància». *Psicologia Text i context*, 5. Revista del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya, 19-20.
- DANJOY, E.; *et al.* (1966) «Champ social et psychanalyse, lieux d'accueil enfants parents». *Le Coq Heron*, 142.
- DOLTO, F. (1982). *La dificultad de vivir. Psicoanálisis y Sociedad*, Tom 2. Gedisa.
- (1985). *La causa de los niños*. Barcelona. Paidós.
- (1999). *Aujourd'hui présente*. Actes du Colloque de l'Unesco, 14-17, gener del 1999, Gallimard.
- DUPRÉ, P. (2014). «El juego en un espacio familiar». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- ÉQUIPE D'ACCUEIL VAL D'OISE (2011). *20 ans de l'escale un lieu d'accueil en Val d'Oise*. Éditions L'Harmattan.
- ÉQUIPE DE LA MAISON VERTE (2018). «Prévention, vous avez dit prévention?» Actes del col·loqui de la Maison Verte del 2017. Éditions L'Harmattan.
- FONDATION DE FRANCE. (1993). *La croisée des liens, des lieux d'accueil nouveaux pour les 0-6 ans*.
- GANDT-GAULIARD, TURCANU, R. (2013). *Freud s'invite dans les lieux d'accueil parents-enfants*. Éditions Érès. Col·lecció «1001 BB».
- GUARDIOLA, M. (2010). «Els espais familiars, llocs d'escolta». *Espais familiars*. Núm. 1. Butlletí per a professionals. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2014). «La cuestión del segundo hijo en un espacio familiar». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- IRAEC (1992). *Entrez donc, des psychanalystes accueillent*. ESF Éditeur, París.
- LEBREN, J.P., et accueillants du Jardín Couvert (2017). *Une parole pour grandir suivi de oedipe empêché*. Éditions Érès.
- HAMAD, A. (2010). «Escuchar, acompañar y sostener en los espacios familiares». *Espais familiars*. Núm. 1. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).

- (2014). «Del *infans* al niño». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- MALANDRIN, M. H. (2009). *Une psychanalyste dans la cité. L'aventure de la Maison Verte*. Éditions Gallimard.
- (2010). «Devolver la palabra a los niños». *Espais familiars. Núm. 0. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2013). «Pertinencia e impertinencia del dispositivo 'La Maison Verte' respecto a la prevención precoz con el niño pequeño». *Espais familiars. Núm. 2. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2014). «Acoger en la Maison Verte (Francia)». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2014). «De 18 meses a 4 años. Los límites en los niños: observar, entender, acompañar». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- MAISON VERTE ET DÉCOUVERTE. (1994). Rev. *Le Coq Heron*, 132. Colloque juin 1993.
- Maisons vertes dix ans après, quel avenir. (1989). Collectif Fondation de France Cahiers 3.
- OCHOA, L. (1997). «Què és la Casa Oberta». *Infància, educar de 0 a 6 anys*. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 99, p. 26-30.
- OLIVIER, D. (2010). «De la Maison Verte a los lugares de acogida padres e hijos, la transmisión en el psicoanálisis». *Espais familiars. Núm. 1. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2012). *De plus en plus de lieux d'accueil, de moins en moins de psychanalyse?* Éditions Érès. Col·lecció «1001 BB».
- PELEGRÍ, M. (1989). «Homenatge a Françoise Dolto». *Full informatiu* 13, juny del 1989. Col·legi de Psicòlegs de Catalunya.
- (1997). «La Casa Oberta». Rev. *Diálogos*. Abril-Maig del 1997. Federación de Planificación Familiar de España.
- (2010). «Testimonio de dos espacios familiares. Padres e hijos de 0 a 4 años en Catalunya (España): 'La Casa Oberta' y 'L'Espai de Mar'». *Espais familiars. Núm. 1. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2014). «Acoger en l'Espai de Mar (España)». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- PELEGRÍ, M., LAHOZ, R. (1993). «La Casa Oberta: un projecte de prevenció a primera infància». *Psicologia Text i context*, 8. Revista del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya. 39-40.
- PELEGRÍ, M.; REVENTÓS, J.; SANAHUJA, J.; PÉREZ, R. (1999). «La Casa Oberta: espai d'acollida per a pares i nens de menys de 3 anys». *El joc a 0-6 anys*. IV Jornades d'innovació en l'etapa d'Educació Infantil. Col·lecció «Jornades» núm. 55, p. 69-72. Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- PELEGRÍ, M.; WOERTH, M. (2007). *Rencontres*. Éditions Thélès.
- RAVENTÓS, J. (2014). «Papel de los profesionales en l'Espai de Mar: la diversidad y el equi-

- po». *Acogida de la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. (APEPeLS). ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- ROUVRAY, P.; ALFANDANY, I. (dirs.) (2018). *Bienvenue a l'accueil enfants-parents*. Éditions Érès. Col·lecció «1001 BB».
- SANAHUJA, J. (2010). «Nous vincles familiars». *Espais familiars. Núm. 0. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- (2013). «Contribucions de Winnicott, Dolto, Lacan, M. Klein als espais familiars». *Espais familiars. Núm. 3. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- SCHAUDER, C. (dir.) (2004). *Lire Dolto aujourd'hui*. Editions Érès.
- (2005). *Françoise Dolto et le transfert dans le travail avec les enfants*. Éditions Érès.
- SOLCÀ, G. (2013). «Intramuros. La acogida y el acompañamiento a los padres encarcelados y sus hijos». *Espais familiars. Núm. 2. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- SOLÍS, L. (2013). «Cómo acompañar la crianza con familias de otras culturas». *Espais familiars. Núm. 2. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- «Structures type Maison Verte, quelle pratiques de la parole?» (1996). *Rev. Le Coq Heron*, 140. Premières Journées Européennes, Strasbourg, novembre del 1994.
- SOUSLOVA, O. (2013). «La Maison Verte, el dispositivo que pone a trabajar a los acogedores. La experiencia de San Petersburgo». *Espais familiars. Núm. 3. Butlletí per a professionals*. ACNIA (Associació la Causa dels Nens i Adolescents).
- THIS, B. (1997). «Santé Mentale et Maison Verte». *Bulletin Groupe Petite Enfance* (La prevention en question), 11.
- (2007). *La maison verte. Créer des lieux d'accueil*. Éditions Belin.
- VASSE, D. (1995). *Se tenir debout et marcher*. Éditions Gallimard.
- (2006). *Né de l'homme et de la femme, l'enfant*. Éditions Seuil.

Annex 1.

Fonamentació i justificació dels EFPI

El naixement i els primers mesos de vida: una etapa vulnerable per als progenitors

El naixement d'un fill o una filla és sempre un dels esdeveniments més rellevants en la trajectòria vital d'una persona. Amb el primer fill o filla hi ha un abans i un després.

Com diu Daniel N. Stern *et al.* (1998), amb el naixement del primer fill o filla s'intensifica un complex procés mental i emocional que acompanya el pas d'un estat inicialment biològic (tenir un fill o una filla) a un nou estat en què, tot desenvolupant dia a dia les funcions maternal i parental per atendre el nadó, els progenitors construeixen una nova identitat (Stern, Bruschiweiler-Stern i Freeland, 1998 (p. 13, 14, 15 i 21).

Molts dels aspectes inherents a la gestació, el naixement o l'adopció, i a la criança del primer fill o filla, no es poden preveure ni anticipar perquè són difícils d'imaginar, entre altres motius perquè és complicat imaginar la gran dedicació que comporta fer-se càrrec d'un nadó.

Si l'arribada del primer fill o filla es dona en parella, l'infant *en modifica l'equilibri* i produeix un *efecte desestabilitzador* que obliga els membres a reorganitzar-se i a introduir canvis importants pel que fa al ritme de vida i a la utilització del temps. Es tracta d'una experiència molt diferent a qualsevol altra perquè modifica la relació amorosa, tot obligant la parella a reconstruir la relació afectiva amb un nou equilibri. La relació amb els avis i el paper de cadascú dins el grup social també es veu modificat.

Un altre aspecte a destacar és que canvia l'escala personal de valors. Com diu Naomi Stadlen (2004), «Les mares¹² solen quedar sorpreses en descobrir que després del part canvien els seus valors. Per primera vegada, la seva feina, que abans significava tant per a elles, els pot semblar menys important que el nadó» (p. 53).

L'arribada d'un fill o filla també sol provocar una certa ambivalència: per una banda representa una gran alegria, però alhora també comporta una pèrdua important de lli-

12. Recordem que al llarg de tot el document es considera que els termes «mare», «pare» o «progenitors» no s'han d'entendre des d'un punt de vista biològic sinó funcional.

bertat. L'atenció contínua que requereix el nadó, la implicació emocional que implica la identificació de les seves demandes, les llargues jornades de treball físic que requereix la satisfacció de les seves necessitats, la falta de descans, juntament a la freqüent solitud amb què se sol viure tot aquest procés, acaba esgotant les energies físiques i mentals de la majoria de mares, que se senten desbordades per la dedicació que comporta atendre'l (síndrome de *burnout* maternal). Senten que no donen a l'abast amb els propis recursos físics i emocionals, i per això és tan important l'ajuda física i el suport emocional que pot oferir la parella, almenys durant les primeres setmanes.

Quan s'enfronten a aquests canvis tan intensos en les seves vides, a les primeres dificultats inherents a l'essència de la maternitat, moltes parelles novelles es troben soles. Per això, l'alegria que suposa tenir un nadó se sol tenyir amb sensacions d'inseguretat, sentiments de confusió o, fins i tot, d'inadequació al voltant del fet de fer de mare i de pare d'un nadó. Per això a moltes persones els agradaria comptar amb el suport de la família extensa, dels amics i/o de la comunitat més propera.

El naixement també representa un període crític del cicle vital, no tan sols per al nadó, sinó també per a la mare i el pare. En aquesta etapa, la majoria de les persones s'enfronten a una de les transformacions més importants de la seva vida. Les dificultats de la criança són inherents a la nostra societat i es fan evidents en qualsevol tipus de famílies. La manca de suport social provoca que la majoria de les persones siguin vulnerables. Es tracta d'una vulnerabilitat que, en un primer moment, no té relació amb el nivell socioeconòmic o cultural de la família, però que unes condicions adverses la poden agreujar.

Amb el segon fill o filla hi ha una nova posada en escena dels rols maternal i paternal i tornen a aflorar amb molta intensitat vivències, sentiments i emocions que poden provocar novament un cert desequilibri en la família, però ja res és comparable amb el que genera el naixement del primer.

La societat familiarista d'abans i la societat actual

Com ens fa veure Naomi Stadlen (2004), en les cultures tradicionals les nenes, des de petites, comparteixen les responsabilitats maternals i, antigament, a la nostra societat passava el mateix: la preparació per a la maternitat solia ser informal, però funcionava:

«Una dona es preparava amb antelació ajudant a cuidar altres nadons abans que el seu. Observaven moltes mares al seu voltant cuidant els fills (p. 118). Les mares anaven amb els seus fills a treballar, o els hi portaven per poder-los donar el pit. Això ajudava altres dones a fer-se una idea del que representava ser mare (p. 45). D'aquesta manera “podien adquirir gran quantitat d'informació en què després es basarien” (p. 118).

Quan les dones de la família es feien càrrec comunitàriament de la criança, el puerperi funcionava com un temps d'aprenentatge de les funcions maternals, de repòs i de recuperació física. Ningú no tenia pressa: una àmplia xarxa intrafamiliar de suport i solidaritat intergeneracional, a vegades quasi imperceptible, ajudava les noves mares en moltes de les tasques domèstiques que avui solen enfrontar en solitari.

Per contra, actualment, en la nostra societat ha minvat la solidaritat entre generacions, però també entre les persones de la mateixa generació. Com diu Naomi Stadlen, «avui en dia feina i maternitat són dos mons separats que en teoria no s'han de superposar» (p. 45).

Naomi Stadlen (2004) relata molt bé com les noves mares perden la connexió amb la seva xarxa social just quan més la necessiten:

«Fa molt de temps s'esperava que una dona sense fills s'oferís per ajudar una amiga quan tenia un nadó. Actualment les dones se senten alliberades d'aquesta pressió tradicional, però aquesta nova llibertat deixa una dona tota sola quan es converteix en mare. Llavors li pot resultar difícil rebre l'afecte i la comprensió de les seves velles amigues quan més les necessita (p. 52).

En les societats modernes aquestes dones no solen estar disponibles, ja que el més probable és que tinguin una feina de jornada completa (p. 145).

Les noves mares acostumen a sentir-se aïllades de les amigues que no tenen fills. Tenen la sensació d'haver creuat una línia divisòria i, quan miren a l'altre costat, veuen les amigues en un estat d'ignorància que no els costa de reconèixer. «Com és possible que no entenguin el que ella, com a mare, sent pel seu nadó, que s'ha convertit en una persona transcendental en la seva vida?» (p. 51-52).

Per a Naomi Stadlen, «els vincles amb altres mares són essencials [...] Quan les mares intercanvien històries sobre les dificultats de les primeres setmanes després del part, comencen a sentir-se més fortes» (p. 55).

Daniel N. Stern *et al.* (1998) ho veu d'una manera semblant:

«Les mares experimenten, immediatament després del naixement, un profund requeriment, conscient o no, de rebre suport psicològic, que es manifesta en una urgent necessitat d'observar una altra mare en acció, de recollir i intercanviar informació amb altres dones per reafirmar les pròpies experiències maternes (p. 105-106).

Les noves mares tenen la necessitat de rebre algun tipus de confirmació, ànims, seguiment i suport, especialment per part d'una altra dona que tingui més experiència en el tema de la maternitat [...] La funció d'aquesta mare guia no és simplement subministrar informacions i donar consells. És molt més: consisteix a envoltar la nova mare d'un ambient psicològic en què pugui sentir-se segura i confiada, un ambient que l'encoratgi a analitzar les pròpies capacitats maternes [...] Aquests contac-

tes amb una altra dona, aquest suport, no són un luxe social, sinó una necessitat psicològica (p. 106-108).

Anomenarem aquest entorn psicològic especial «matriu de suport». Alguns psicòlegs clínics l'anomenen un «ambient de contenció», com si la mare estigués acoïllida per una abraçada contenidora» (p. 106).

Els cursos de preparació al naixement resulten clarament valuosos ja que aborden els aspectes físics i fisiològics relatius a l'embaràs, el part, el puerperi i la lactància, per bé que de vegades no s'enfoquen tant a aspectes afectius o no subministren gaire informació respecte els canvis en les dinàmiques quotidianes i relacionals que les famílies trobaran durant les primeres setmanes de vida del nadó.

Per això Naomi Stadlen (2004) diu que moltes mares i pares d'avui expressen que no han estat suficientment preparades per a la maternitat/paternitat.

En el nou escenari sociocultural en què vivim observem que, per primera vegada en molts anys, sorgeix la construcció d'una nova paternitat molt més implicada i satisfactòria. I aquesta implicació del rol parental és del tot necessària per redefinir les relacions entre la parella i encarrilar adequadament la criança en un context d'extrema fragilitat de la família nuclear d'avui, que clarament és massa feble per fer front en solitari a les responsabilitats que comporta la criança i l'educació dels fills, sobretot quan són petits. Aquesta fragilitat la fem extensible a qualsevol dels nous models familiars amb els quals ens trobem, amb més intensitat on hi ha un sol progenitor.

Què necessiten mares i pares per desenvolupar adequadament les funcions maternals o paternals?

Les mares i els pares necessiten temps per desenvolupar el seu rol maternal i paternal. Temps per aprendre a connectar amb el nadó, per aprendre'n el llenguatge biològic i per poder interpretar correctament les seves contínues demandes.

Com va afirmar John Bowlby (1954), els nadons han de poder gaudir d'una relació afectiva, càlida, intensa i continuada amb els progenitors. Aquesta relació és la que possibilita una connexió profunda entre pares i nadó (empatia) i permet als adults copsar-ne les necessitats fisiològiques i emocionals i respondre-hi adequadament.

Però, a més de temps, per fer-se'n càrrec, les mares i els pares necessiten rebre suport emocional i reconeixement social.

La manca de temps per poder-se dedicar a la cura i educació dels fills, juntament amb l'escassetat o manca d'ajudes econòmiques, de seguretat per poder reincorporar-se al món laboral després del període més intens de la criança, així com la manca de reconeixement social, de suport emocional, orientació i assessorament que faciliti poder afrontar de manera positiva la criança i l'educació dels fills provoca que moltes mares i pares visquin amb un excés d'inquietud aquesta etapa de la vida, cosa que repercuteix nega-

tivament en els infants i també en ells mateixos, la qual cosa pot generar dificultats i minvar la confiança en les pròpies competències com a responsables de crear les condicions adequades per atendre els infants i educar-los quotidianament.

Sabem que quan la mare i el pare reben el suport afectiu i les ajudes necessàries són comprensos i escoltats amb empatia i solidaritat, i se'ls reconeix com a genitors competents, poden construir una imatge mental de si mateixos com a «bona mare» i com a «bon pare», i aleshores estan en més bones condicions per fer-se càrrec del nadó, sense sentir la necessitat d'haver de delegar prematurament la tasca en terceres persones o en una institució educativa, institució que, per molt bona que sigui, mai no podrà substituir la família com a principal font d'alimentació afectiva. Perquè la criança és un procés complex des del punt de vista emocional però no és una tasca difícil des del punt de vista material si es produeix en un entorn de suport social i comunitari.

Sabem també que la majoria de mares i pares necessitarien acompanyament i suport per comprendre els estats emocionals que afloren després del part. Especialment en la funció de mare es necessita ajuda física, suport emocional i reconeixement de les seves parelles (si en tenen), de la família extensa (mare, pare, germans...) i d'altres persones properes afectivament: necessiten sentir-se protegides, *sostingudes*, recolzades, reconegudes i acompanyades mitjançant una actitud de comprensió empàtica i benevolent de les necessitats materials i emocionals, conscients i inconscients que tenen durant aquest període inicial de la criança. Només d'aquesta manera podran *sostenir* els nadons i oferir-los l'indispensable contacte físic i sensorial que els permetrà sentir-se segurs i satisfets i créixer en harmonia i saludablement.

La majoria de mares i pares no necessiten consells ni lliçons. Més aviat el que necessiten és el contrari o, en tot cas, molt pocs consells i circumscrits a determinades situacions. El que sí que necessita la majoria és un entorn familiar i comunitari que ofereixi ajuda física, suport emocional, acompanyament personal i reconeixement de la transcendental tasca que fan una mare i un pare quan crien el seu nadó.

Com abans s'ha exposat, per entrar en connexió amb el nadó, amb les necessitats de tota mena i amb les seves demandes, sovint inaplaçables, els progenitors necessiten temps en primer lloc, i això requereix un entorn de tranquil·litat i certa relaxació que faciliti poder acompassar el ritme de la vida de l'adult al ritme més lent dels nadons. Només envoltats d'un entorn que els ofereixi suport i comprensió, només vivint a un ritme més lent, un ritme que estigui realment en sintonia amb el del nadó, una mare o un pare podran desxifrar les demandes del fill o filla, reconèixer i comprendre les seves necessitats i aprendre a respondre-hi adequadament.

Normalment, els consells i les «receptes» no tenen sentit si no es recolzen en un mínim coneixement de la història personal de cada mare o pare. En general, no cal dir a una mare el que ha de fer, ja que es pot desmoralitzar més i en cap cas l'ajuda a aprendre. Perquè l'única persona que coneix profundament un nadó i la seva família, però sense ser-ne prou conscient, és el progenitor. Per això, el principal suport a oferir a totes les dones i els homes quan acaben de ser mares i pares hauria de consistir a ajudar-los a

tenir en compte les seves necessitats, a valorar les demandes del nadó i a seguir la seva intuïció per prendre les millors decisions respecte a la criança del seu fill o filla.

Com diu Naomi Stadlen (2004), una mare necessita sentir-se relativament segura de si mateixa com a mare per arriscar-se a tenir dubtes. La gent que li dona consells no pot conèixer tots els detalls de la seva situació i, normalment, no ha de viure amb les conseqüències a llarg termini dels seus consells. Una mare necessita temps per adaptar-se a la maternitat, i temps per readaptar-se a la seva parella (si en té). Una mare necessita confiança per experimentar i canviar d'opinió unes quantes vegades. Necessita comprovar que algunes de les seves idees funcionen. Si una persona disposa de temps i compta amb el suport necessari, la principiant més insegura i indecisa pot convertir-se en una mare extraordinària. Després de períodes de confusió llargs i solitaris, de cop i volta les mares descobreixen que estan començant a comprendre els nadons. I a mesura que creixen els fills, creix la seva confiança.

Quan una dona té un nadó sempre té quelcom a aprendre a partir de la seva pròpia cultura, de la seva pròpia mare, però sobretot del nadó. Si una mare es considera experta o té unes idees molt rígides li resultarà molt difícil adaptar-se a les necessitats i les característiques del fill o filla. Fins i tot després del primer fill o filla una mare no es pot quedar aturada pensant que ja ho sap tot. Cada fill o filla serà diferent i li ensenyarà alguna cosa nova. Necessita dubtar per ser flexible: encara que pugui resultar inversemblant, la sensació de confusió és apropiada en aquesta situació. La incertesa és un bon punt de partida per algú que acaba de tenir una criatura, ja que a través de la incertesa pot començar a aprendre a ser una bona mare. I algú ha d'ajudar les mares a sostenir la incertesa inicial.

Què necessiten els nadons per desenvolupar-se satisfactòriament?

Pel que fa als nadons, el naixement també representa el final d'una etapa i el principi d'una altra. El nadons humans neixen amb un important grau d'immaduresa que els comporta una extrema dependència física i emocional que requereix, durant molts mesos, la presència d'un adult i les seves atencions continuades. A conseqüència d'aquesta *pre-maturitat* hauríem de considerar que el període de *gestació intrauterina* és seguit per un altre període de *gestació extrauterina* que, generalment, s'allarga entre 9 i 12 mesos més.

Durant el primer any de vida, per sentir-se segurs i protegits els nadons necessiten proximitat física i contacte sensorial constant. Inicialment, aquesta situació provoca en la mare, el pare i les persones que estan al seu voltant, un cert grau de preocupació o inquietud pel seu creixement normalitzat. Aquestes vivències acompanyen la majoria de mares, pares i famílies al llarg dels primers mesos de vida, sobretot amb el primer fill o filla. Un cert grau de desorientació o d'inseguretat sol ser habitual en la majoria de famílies pel que fa a l'atenció i l'educació que haurien d'oferir als infants.

A poc a poc, la unitat simbiòtica i psicosomàtica que mare i nadó conformen durant l'embaràs dona pas a una altra mena d'unió més intangible, però igualment real, fruit de la lactància, del contacte físic estret i de la comunicació emocional. Tot aquest conjunt de relacions conforma un nou vincle de caràcter afectiu i emocional, una mena de cordó umbilical invisible per on flueix l'alimentació afectiva generada per aquell amor incondicional que mare i pare senten envers el seu fill o filla. És aquest vincle el que facilita la identificació i la compenetració amb el nadó, el reconeixement de les necessitats que té i com les han de satisfer.

La supervivència física del nadó depèn de l'alimentació física i de les atencions corporals, però la conformació de la personalitat i el nivell de salut mental estan marcades per la intensitat i la qualitat dels afectes i relacions que l'envolten. Si avui en dia hem de considerar molt important el grau i el tipus de vinculació afectiva amb els nadons no és únicament a conseqüència de l'experiència de molts professionals de la salut mental, sinó també per l'evidència que comporten els resultats obtinguts per molts neurocientífics en les seves recerques.

Algunes investigacions (Baylor College of Medicine, citat per González, 2012) han posat de manifest que els nens que reben poques carícies i poques abraçades, que gairebé no juguen, que gairebé ningú no els adreça la paraula, és a dir, que gairebé no reben estímuls perquè tenen un vincle afectiu poc intens, desenvolupen cervells entre un 20 % i 30 % més petits del que es consideraria normal per l'edat. Per tant, el cervell d'un nadó pot patir quan és privat d'una vinculació afectiva de qualitat i d'un ambient estimulador.

En néixer, el cervell d'un nadó té aproximadament un bilió de neurones. Durant la gestació interna, el cervell ha construït els circuits necessaris per sobreviure, però aquest cervell s'ha de perfeccionar, la qual cosa depèn de l'activitat neuronal que té fora de l'úter matern, que ja no és espontània sinó impulsada pel torrent d'experiències sensorials que l'envolten.

Sembla que, a partir del naixement, les cèl·lules nervioses del cervell d'un nadó proliferen frenèticament i poden arribar a establir múltiples connexions, fins al punt que poden determinar gran part de les experiències de quasi tota la vida. Poc després del naixement, el cervell ja ha produït bilions de connexions. Als 2 anys, el cervell fa el doble de connexions que el cervell d'un adult normal. Aquesta producció de connexions és el responsable que dels 0 als 2 anys el cervell tingui un grau excepcional de flexibilitat, elasticitat i plasticitat. I les neurones es desenvolupen segons la qualitat dels estímuls que el nadó rep per la interacció de les persones que l'envolten. Per això els tres primers anys de benestar emocional són crucials.

Els neurocientífics també afirmen que el que provoca connexions neuronals en el cervell d'un infant és repetir l'experiència. Cada vegada que un nadó toca un objecte atractiu, mira fixament una cara o escolta una cançó de bressol, petits impulsos elèctrics li recorren el cervell enllaçant neurones i formant circuits.

A base de repetir unes determinades experiències es va estructurant en l'infant un determinat «sistema emocional», una determinada manera d'aprendre i de relacionar-se

amb les altres persones i amb els objectes. Tot plegat conforma una determinada identitat, una manera de ser i de viure.

La criança és la cura de la petita infància, i en aquest procés és essencial el vincle afectiu o lligam emocional que el nadó estableix amb la mare i el pare —o les persones que en tenen cura— i la qualitat de les interaccions que estableixen, perquè promouen el desenvolupament del cervell en una època en què aquest òrgan creix de manera vertiginosa i promou, alhora, el desenvolupament emocional, social i intel·lectual.

Hem de ser conscients que de la qualitat de la criança en depèn en un grau més o menys elevat el desenvolupament del cervell i la capacitat per a l'aprenentatge i, el que encara és més important, la relació socioemocional que l'infant mantindrà al llarg de la vida amb altres persones (parella, fills, família, amics, companys de treball, etc.).

Hi ha diferents vincles afectius: l'amor, l'amistat, el vincle paternofilial... i, a més, hi ha el vincle d'aferrament. Tots aquests vincles tenen característiques comunes, però el vincle d'aferrament en té una de pròpia que el fa diferent dels altres i és la tendència a buscar el contacte i la proximitat amb una figura concreta (que acostuma a ser una figura relacionada amb rol parental) perquè aquesta relació li proporciona la seguretat i la sensació de protecció que necessita en els moments de dificultat, quan pateix, quan sent que hi ha perill o quan té por.

De fet, es tendeix a parlar de vincle afectiu i d'aferrament com si fossin sinònims, però no ho són: si bé l'aferrament és un tipus de vincle afectiu, no tots els vincles afectius poden considerar-se vincles d'aferrament.

Parlar de la teoria de l'aferrament és parlar de John Bowlby, psiquiatre i psicoanalista anglès que l'any 1950 va ser cridat per l'Organització Mundial de la Salut perquè fes d'assessor sobre la salut mental d'infants sense llar. En el seu informe de l'any 1954 titulat «Cures maternals i salut mental» analitzava els efectes negatius que la privació de l'atenció de les figures parentals produïa en els infants, i també feia propostes per evitar i modular aquests efectes.

Bowlby (1954) va concloure que «la vivència d'una relació càlida, íntima i continuada amb la mare (o substitut matern permanent), en què tots dos senten satisfacció i gaudi» és quelcom essencial per al desenvolupament saludable de qualsevol infant.

Malauradament, el pensament de John Bowlby va ser marginat dins dels cercles científics de la seva època. Però, amb el pas del temps, la teoria de l'aferrament —també anomenada «teoria etiològica de la salut mental i les seves pertorbacions» perquè explica els factors que intervenen en la salut mental i les causes dels trastorns mentals—, que va formular sistemàticament a partir del 1969, ha tornat a tenir rellevància en l'àmbit de les ciències socials i humanes, tot i que encara no ha estat prou difosa entre el conjunt de la societat.

Per créixer i desenvolupar totes les capacitats i potencialitats, el nadó necessita un ambient estimulant on, sobretot, hi hagi adults que l'estimin, perquè per esdevenir una persona interessada en el món que l'envolta, el nadó primer ha de sentir-se interessant, valuós, estimat i reconegut per una altra persona o més d'una.

Avui sabem que els primers anys de vida tenen una importància decisiva en l'infant pel que fa al desenvolupament de les principals adquisicions cognitives, motrius, afectives, lingüístiques i socials que determinen la seva evolució posterior, les característiques individuals i la personalitat. Però també sabem que una relació afectiva de qualitat i un bon tracte són els ingredients sobre els quals es construeix una persona resilient, sana i estable emocionalment. Per tant, en el desenvolupament infantil hi tenen una influència decisiva tant l'ambient afectiu com les estimulacions rebudes durant els primers mesos de vida.

Gràcies a la teoria de l'aferrament, sabem que una de les millors maneres d'ajudar a prevenir el maltractament emocional i físic, les addiccions, la delinqüència, els trastorns del comportament i l'aparició de trastorns mentals és garantir unes pràctiques de criança adequades que permetin sobretot la creació de llaços emocionals sans i forts entre els infants i els progenitors, uns llaços que puguin perdurar al llarg de la vida i que es puguin transmetre de generació en generació, en un cicle vital basat en l'afecte, l'estimació profunda, la compassió, l'empatia, la compenetració i la identificació de les demandes i les necessitats de tota mena.

Una bona criança és sempre el primer pas d'un llarg procés educatiu que arribarà a tenir èxit, de creixement vital i de benestar social.

Respostes, responsabilitats públiques i reptes sociopolítics

La societat occidental ha anat avançant en la concreció d'una cultura d'infància i en els drets dels infants però, en general, això no s'ha fet des de la comprensió del procés de desenvolupament específic de l'ésser humà, és a dir, des de la comprensió dels processos de gestació, naixement i criança durant els primers mesos de vida. Ni tampoc s'ha fet a partir de la identificació de les necessitats dels progenitors quan transiten per aquest període crític del cicle vital, entenent que són els primers i principals cuidadors i educadors dels infants.

Des d'una perspectiva de gènere, la societat occidental ha anat avançant en les polítiques d'igualtat entre homes i dones implementant mesures per a la igualtat d'oportunitats en l'accés al món laboral, fomentant el repartiment de les tasques domèstiques i augmentant la durada dels permisos paternals no transferibles, però això s'ha fet a partir de la consideració que la cura dels fills i filles és la principal barrera per assolir la igualtat entre homes i dones, no des de la consideració que és una part inseparable del projecte vital de les persones que han decidit, lliurement, convertir-se en mares i pares i que, en conseqüència, haurien de poder viure aquesta etapa de la vida de manera satisfactòria i gratificant.

La nostra societat també ha avançat de manera significativa en el desenvolupament de mesures encaminades a fer compatibles les responsabilitats familiars de cura i educa-

ció dels fills i filles amb les obligacions laborals i les aspiracions professionals dels progenitors com a treballadors. Però això s'ha dut a terme considerant preeminents les necessitats laborals per sobre de les de cura dels fills. I s'ha fet, malauradament, sense tenir en compte que els infants petits, sobretot els menors de 2 anys, tenen una profunda necessitat de créixer en un entorn de seguretat afectiva que només es pot satisfer adequadament en un ambient afectiu d'unió emocional, des de la proximitat física i amb l'exclusivitat d'una part important del temps de l'adult o dels adults que en tenen cura. De nou ens trobem que els avenços s'han fet des d'una perspectiva macroeconòmica amb l'objectiu principal de facilitar la reincorporació de les dones al mercat laboral. Però no des de la perspectiva de les evidències científiques acumulades per les observacions i les investigacions, primer en el camp de la psicologia i la psiquiatria i, darrerament, també per la neurociència, que permeten concloure que la construcció d'un vincle afectiu de qualitat amb la mare i/o el pare —o una altra una figura d'aferrament— és de gran transcendència perquè proveeix l'infant d'un sentiment de seguretat física i de confiança bàsica en la vida que és essencial per llançar-se a explorar el món que l'envolta, tenir ganes de viure i d'aprendre, sentir interès per les persones i relacionar-s'hi d'una manera sana.

Caldria promoure canvis normatius per avançar en la línia de permisos parentals transferibles més generosos en temps i diners per possibilitar que els infants molt petits puguin créixer en l'entorn familiar, en especial amb la mare i el pare —o la seva parella—, possibilitant la consolidació d'aquella relació emocional «càlida, íntima i continuada» en el temps de què va parlar, per primera vegada, John Bowlby, i de la qual avui parlen altres investigadors que han continuat aprofundint sobre l'evolució de la relació d'aferrament i sobre la gravetat de les conseqüències d'una separació prematura, encara que es produeixi només unes poques hores al dia: T. Berry Brazelton i B. G. Cramer (1990, *La relación más temprana*), Mario Marrone (1998, *La teoría del apego*), Peter Fonagy (2001, *Teoría del apego y psicoanálisis*), Sue Gerhardt (2004, *El amor maternal*), Jay Belsky, Allan Schore (psicòleg investigador de la teoria de l'aferrament des de la neurociència) i el neonatòleg especialista en neurociència perinatal Nils Bergman, entre d'altres.

Tot i que les polítiques públiques de suport a les famílies reconeixen que les necessitats d'infants i progenitors en la primera etapa de la vida són especials i úniques, sovint aquesta manifestació es queda tan sols en una declaració d'intencions: l'especificitat que tenen el primer any de vida i el segon no s'acaba de plasmar en mesures concretes amb clara intencionalitat preventiva i abordatge integral. Així, el nostre país, a diferència d'Europa, no compta amb prestacions econòmiques universals per a les famílies amb infants de 0 a 3 anys, i les prestacions existents i les polítiques de desgravació fiscal tenen un intensitat protectora molt feble.

Cal intervenir de manera preventiva en l'àmbit de la petita infància oferint suport, orientació i acompanyament a les famílies ja des d'abans del naixement. Perquè la maternitat, la paternitat i la criança compartida dels fills i filles representen un valor social, a més de privat, i els costos i la responsabilitat de la criança i l'educació dels més petits en l'entorn familiar no haurien de recaure només en la família.

L'abast de les transformacions en les pràctiques i els imaginaris sobre la parella i la família, com també els avenços en el coneixement sobre les necessitats dels nadons, plantegen un repte evident a les respostes de la política social en general i de la política familiar en concret. Els plantejaments actuals dels nostres estats de benestar ens conviden a pensar en la intervenció en les primeres etapes del cicle vital com una inversió social enlloc de pensar-hi com a despesa. La criança dels fills i filles és una responsabilitat parental que cal compartir socialment des d'una ètica política de la cura, és a dir, des d'una ètica que acompanya i té cura de les persones des de la petita infància fins a la vellesa i la mort.

Certament, les mares, sobre qui recau inicialment, per raons biològiques, el pes i la responsabilitat principals de la maternitat i la criança, necessiten en primer lloc el suport i la implicació de les seves parelles i, si fos possible, de la família extensa i/o de la comunitat més propera. Protegir la díada mare-nadó, afavorir la consolidació d'un bon vincle afectiu d'aferrament i garantir un entorn adequat per al desenvolupament de l'infant no hauria de ser una tasca exclusivament de la parella sinó una prioritat de tota la societat i un compromís dels poders públics.

No podem deixar de banda el fet que no totes les mares o parelles disposen dels mateixos recursos relacionals, o de la mateixa xarxa familiar. La desigualtat en l'accés als recursos, l'estatus socioeconòmic i el capital cultural dels que avui esdevenen pares i mares és un problema estructural en el nostre context i una realitat punyent per a les famílies més vulnerables. Per això és responsabilitat de la política social no només protegir i garantir els drets i el benestar de la petita infància en el seu conjunt, i facilitar la conciliació entre el treball i la cura de la vida humana, sinó també corregir les desigualtats socials i prevenir el trencament del vincle social, redistribuint recursos justament quan aquesta redistribució és més rendible.

La promoció dels EFPI és un clar exemple de mesura sociopolítica que promou la criança positiva o responsiva des del nou paradigma de la inversió social i l'ètica de la cura.

Els EFPI són serveis als quals correspon la funció d'acompanyar les famílies i oferir suport emocional, comprensió i reconeixement a les funcions parentals, com també reforçar les competències personals per fer de mare i pare, ajudant a incrementar la confiança i la responsabilitat dels progenitors en relació a la cura i l'educació dels fills i filles. Són dispositius que afavoreixen la construcció d'una xarxa social d'ajuda mútua i faciliten la possibilitat d'aprendre dels altres i amb els altres per tal d'anar coneixent millor el fill o filla i poder respondre més adequadament a les seves necessitats, tot gaudint d'aquesta etapa del cicle vital.

Els EFPI posen de manifest que l'atenció als infants de menys de tres anys es pot portar a terme més enllà del context estrictament familiar sense passar necessàriament per l'escolarització.

Referències documentals

- BOWLBY, J. (1954). *Los cuidados maternos y la salud mental*. Organización Mundial de la Salud. Washington.
- BRAZELTON, T. B.; CRAMER, B. G. (1990). *La relación más temprana. Padres, bebés y el drama del apego inicial*. Barcelona. Editorial Paidós. Col·lecció «Psicología profunda», 1993.
- FONAGY, P. (2004). *Teoría del apego y psicoanálisis*. Barcelona. Ed. Espaxs.
- GERHARDT, S. (2004). *El amor maternal. La influencia del afecto en el desarrollo mental y emocional del bebé*. Ed. Albesa. Barcelona, 2008.
- GONZÁLEZ, Y. (2012). *Amar sin miedo a malcriar. La mirada a la infancia desde el respeto, el vínculo y la empatía*. Barcelona: RBA.
- MARRONE, M. (2001). *La teoría del apego. Un enfoque actual*. Madrid. Ed. Psimática.
- STADLEN, N. (2004). *Lo que hacen las madres. Sobre todo cuando parece que no hacen nada*. Urano. Barcelona, 2005.
- STERN, D.N.; BRUSCHWEILER-STERN, N.; FREELAND, A. (1998). *El nacimiento de una madre. Cómo la experiencia de la maternidad te cambia para siempre*. Editorial Paidós. Barcelona.

Annex 2.

Algunes evidències que visualitzen l'impacte dels EFPI i les competències i funcions que desenvolupen els professionals que hi treballen

Els EFPI compten amb evidències científiques que n'avalen la idoneïtat en la promoció de la parentalitat responsiva i positiva (Blanch, 2010; Blanch i Badia, 2015) pel fet que els seus objectius inclouen:

- Afavorir la seguretat en el rol parental.
- Destacar i desenvolupar les habilitats de pares i mares per tal de fomentar-ne les potencialitats com a persones referents i educadores.
- Promoure el desenvolupament holístic dels infants i la seva autonomia.
- Facilitar intercanvis socials i vincles amb altres famílies.

Hi ha evidències que demostren com aquests serveis faciliten el benestar de les famílies i millores en l'estil de criança de mares i pares participants en aquests serveis (Blanch, 2010; Berlanca, 2013; Ferrer, 2008).

D'altra banda, hi ha estudis que posen de relleu les competències principals que requereixen les persones professionals d'aquests serveis i la importància de la formació inicial i continuada (Blanch, 2019; Ubia i Blanch, 2010). Segons un darrer treball elaborat per l'equip ERIFE (Equip de Recerca sobre Infància, Família i Educació) de la Universitat Autònoma de Barcelona amb col·laboració de l'APEFAC (Associació de Professionals d'Espais Familiars a Catalunya), els professionals d'aquest servei requereixen adquirir competències en relació a vuit dimensions (Blanch, Forestello, Careta, Gimeno i Peris, en premsa) en relació a aspectes clau i tasques desenvolupades al voltant de:

- Espai (estructuració de l'espai, materials...).
- Destinataris.
- Intervenció (observació, presència, actitud, acompanyament...).
- Treball en Xarxa (detecció, suport, coordinació amb agents i serveis...).
- Difusió.

- Suport econòmic.
- Formació.
- Supervisió.

En l'àmbit internacional, un estudi entre Itàlia, Catalunya i les Illes Balears (Riera i Silva, 2016), després d'observar què fan els professionals d'aquests serveis, va concloure que les funcions que desenvolupen abasten nivells diferents:

- Promoció de les interaccions i el vincle.
- Conducció de grup.
- Comunicació.
- Metodologia i documentació.

De cada una d'aquestes funcions es van desenvolupar indicadors concrets per poder-los analitzar i millorar en detall. Per exemple, en el cas de la conducció de grup (Blanch i Gimeno, 2016 basant-se en la proposta de Sunyer Martín, 2008), les funcions són: convocant, presencial, verbalitzant, teoritzant i higienitzant. Cada una d'elles té indicadors per poder analitzar i millorar la conducció del grup multifamiliar.

Més en concret, l'equip ERIFE ha avaluat el programa d'espai familiar Aprenem plegats (propietat intel·lectual RPI B-2791-18) desenvolupat per l'equip BES (Barcelona Espai Supervisió) analitzant les dimensions significatives que aporta el programa. Els resultats conclouen que les més significatives tenen relació amb la gestió i promoció de la comunicació, les relacions, els recursos, la xarxa i els sentiments (Blanch, Careta, Forestello, Gimeno i Peris, en premsa).

Referències documentals

- BERLANCA, S. (2013). *Análisis de la intervención enfermera en grupos de apoyo a madres con hijos menores de un año*. Tesis doctoral. Universitat de València.
- BLANCH, S. (2010). *Expectatives parentals i pràctiques socioeducatives familiars. Influència mútua*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de: <<https://ddd.uab.cat/record/98706>>
- (2019). «La formación de maestros de educación infantil en la Universitat Autònoma de Barcelona». *Revista entreideias*, 8(2). Recuperat de <<https://portalseer.ufba.br/index.php/entreideias/article/view/28950>>
- BLANCH, S.; BADIA, G. (2015). *A criar fills se n'apren? Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. <<http://www.fbofill.cat/publicacions/criar-fills-se-napren>>
- BLANCH, S.; CARETA, A.; FORESTELLO, A. M.; GIMENO, X.; PERIS, P. (en premsa). Validació del programa multifamiliar Aprenem Plegats. Document inèdit.

- (en premsa). «Caracterització dels Espais familiars de Catalunya». Document inèdit.
- BLANCH, S.; GIMENO, X. (2016). «Espai familiar La Casa dels Infants». Indicador di conduzione del gruppo. A: C. Silva i M. A. Riera, *Il sostegno alla genitorialità. Un studio fra Italia e Spagna* (p. 82-99), Firenze: Infanziestudi e ricerche, Franco Angeli.
- FERRER, M. (2008). *Support a les famílies en la primera infància. Estudi de cas d'un programa socioeducatiu*. Tesi doctoral. Universitat de les Illes Balears.
- (2010). «Los programas de intervención familiar y apoyo a la parentalidad». *Indivisa. Boletín de Estudios e investigación*, 11, 39-56.
- GIMENO, X.; CARETA, A. (2014). «Grupo multifamiliar de familias con hijos adolescentes: un abordaje desde el ámbito socioeducativo». *Teoría y práctica grupoanalítica*, 4(2), 259-276.
- SUNYER, J. M. (2008). *Psicoterapia de grupo grupoanalítica: la co-construcción de un conductor de grupos*. Editorial Biblioteca Nueva. Barcelona.
- UBIA, M.; BLANCH, S. (2010). *Les competències professionals en relació als educadors infantils*. Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de <https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2013/112208/Mariona_Ubia.pdf>

Annex 3.

Història dels EFPI

Els primers EFPI sorgeixen a diferents països europeus

A finals dels anys setanta, a països com Anglaterra i França van aparèixer els primers serveis que podríem considerar precursors dels EFPI catalans.

A Anglaterra rebien noms com ara Mother and Todler Groups, Playgroups, Mothers Talking o Family Centre.

A França el primer que es va obrir va ser a París el 6 de gener de 1979 i va rebre el nom de Maison Verte: va ser un projecte impulsat per un equip pluridisciplinar de sis professionals, liderant-lo, quan tenia 71 anys, la pediatra i psicoanalista Françoise Dolto, i recolzada per un pediatre, un psiquiatre, dues educadores i una treballadora social.

Al llarg de la seva vida professional, Françoise Dolto havia atès milers d'infants en consulta hospitalària i en consulta privada, i s'havia adonat que molts dels problemes que li consultaven tenien a veure amb dificultats de relació i comunicació que produïen simptomatologia i que, si s'haguessin abordat quan els infants eren petits, no s'haurien convertit necessàriament en problemes i no haurien requerit tractament. Va observar que, a la sala d'espera, les mares parlaven i s'explicaven les pors i els dubtes que els ocasionaven les dificultats del dia a dia amb els fills i filles. I a partir d'aquí va dissenyar un dispositiu de prevenció suau, adreçat a tota la població, sense tenir en compte la condició social o econòmica; un espai on, des de la normalitat, es poguessin posar paraules a les dificultats en les relacions pares-fills per tal d'influir en la fluïdesa de les relacions interpersonals a una edat en què els conflictes encara no estan del tot estructurats (Malandrin, 2008).

El model de la Maison Verte,¹³ atès per professionals qualificats amb formació psicoanalítica, es va estendre per tota la geografia francesa. Dispositius similars inspirats en aquest model es van anar desenvolupant en països europeus (Bèlgica, Itàlia, Suïssa...), i també a Canadà, Amèrica Llatina, Israel, Rússia i Japó.

13. Es pot consultar el web de la Maison Verte de París a <https://www.lamaisonverte.asso.fr/>.

A principis dels anys vuitanta la tendència a oferir models no escolars d'atenció a la petita infància i les famílies va arribar també a països com Itàlia, Bèlgica (Equips SOS Enfants-Famille), Dinamarca, Noruega...

Centrant la mirada en Itàlia, el primer servei d'aquesta mena es va posar en funcionament l'any 1986 al centre de Milà. Va ser fruit d'un projecte impulsat per l'Ajuntament d'aquesta ciutat en col·laboració amb la Universitat dels Estudis de Milà, cofinançant per la fundació holandesa Bernard van Leer¹⁴, i liderat i gestionat per la pedagoga Susanna Mantovani entre 1985 i 1991, que en aquella època treballava com a investigadora de la Universitat de Milà. El servei es va anomenar Tempo per le Famiglie¹⁵ i molt aviat es va convertir en un referent i es va estendre per la Llombardia i altres regions del nord d'Itàlia, amb diferències segons el model organitzatiu o l'edat dels infants acollits.

Això no obstant, la literatura al voltant de l'origen i el funcionament d'aquesta tipologia de serveis a Europa és escassa i de vegades confusa.

El primer EFPI de Catalunya

Pel que fa als EFPI, Catalunya va ser clarament pionera a l'Estat espanyol.

El primer programa considerat pròpiament un EFPI va començar a funcionar l'any 1987 al Centre de Planificació Familiar del barri de Canyelles, districte de Nou Barris de Barcelona, a partir d'una iniciativa impulsada per l'Àrea d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona en la qual va tenir un paper destacat Teresa Majem, una educadora infantil que havia treballat a les escoles bressol del Patronat municipal de Guarderies de l'Ajuntament de Barcelona.

El programa, denominat Ja tenim un fill, tenia com a objectiu oferir un espai de trobada i d'intercanvi de vivències i experiències que permetés la creació de grups de suport i ajuda mútua integrats per mares, pares i nadons, durant el primer any de vida, amb la finalitat de reforçar una percepció positiva de la maternitat i la paternitat i afavorir el sentiment de competència com a mares i pares per criar i educar els fills i les filles.

Hi podien participar mares i pares amb els seus nadons, des de les darreres setmanes de gestació, i els grups eren conduïts per una educadora infantil amb la participació d'una professional de l'àmbit de la salut (llevadora, pediatre, infermer de pediatria...).

La bona acceptació d'aquest programa va possibilitar que progressivament s'anés estenent i que s'oferís des dels Centres d'Atenció Primària de Salut a altres barris de la ciutat: Barceloneta, Ciutat Vella, Zona Franca, Bon Pastor...

El punt de partida del programa, segons reconeixia Teresa Majem, va ser prendre consciència que, sovint, la vida actual en la nostra societat comporta aïllament i solitud,

14. Fundació que dedica els seus fons al finançament de projectes adreçats a la millora de la qualitat de vida de la primera infància en els contextos familiar i escolar i a promoure el desenvolupament comunitari.

15. Es pot consultar el web de Tempo per le Famiglie de Milà a <https://www.comune.milano.it/servizi/tempo-per-le-famiglie>.

principalment en el cas de les mares, que són les que assumeixen, majoritàriament, la criança i l'educació dels fills quan són petits.

Un any abans de l'aparició del programa Ja tenim un fill hi va haver altres experiències. Una d'elles, l'anomenada Casa de la Font, va néixer en el marc d'una escola bressol amb la col·laboració dels serveis de salut i de serveis socials. Era un servei que atenia mares i fills amb l'objectiu d'ajudar-les en activitats de cura (banyar-los, vestir-los i donar-los de menjar). Una altra experiència va sorgir del Centre Municipal de Planificació Familiar de Vilanova i la Geltrú, on van començar a funcionar grups de mares i nadons, durant els quatre mesos del permís de maternitat, acompanyats per una llevadora i la psicòloga Matilde Pelegrí, que uns anys més tard va tenir contacte amb els professionals de la Maison Verte de París i va impulsar la creació d'un servei similar a Catalunya, que finalment va obrir les portes l'any 1996 a Vilanova i la Geltrú amb el nom de La Casa Oberta. Durant alguns anys aquest dispositiu va conviure en paral·lel amb un altre servei comunitari que sostenia un altre enfocament de la cura per a les famílies i infants petits, l'Espai Nadó, i que era liderat pels serveis socials d'atenció primària.

El projecte Context Infància de l'Ajuntament de Barcelona

A finals de l'any 1989, a partir d'una iniciativa del Patronat Municipal de Guarderies de l'Àrea d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, es va posar en marxa el projecte Context Infància, finançat per l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Bernard van Leer.

Com a part d'aquest projecte de recerca-acció que es va desenvolupar fins al 1996, el mes de maig de 1991 es va posar en funcionament, en un edifici de la Zona Franca que es va anomenar La Casa dels Colors, el primer grup del programa anomenat Espai Familiar, que acollia famílies amb infants de 9 mesos a 3 anys. El programa, inspirat en altres dispositius europeus com Tempo per le Famiglie de Milà, va ser dissenyat per un equip format per psicopedagogs i psicòlegs, dins el qual va tenir un paper destacat pel que fa a la difusió d'aquest programa la psicopedagoga Montserrat Jubete.

El projecte Context Infància va incorporar el programa Ja tenim un fill que es feia des d'uns anys abans i va posar en marxa un altre programa, Lloc de Joc, adreçat a mestres i infants escolaritzats fins als quatre anys.

Es van obrir dos nous espais familiars, al barri del Raval de Ciutat Vella i al Centre Cívic de Bon Pastor, a Sant Andreu.

El projecte Context Infància va ser determinant a Catalunya: la seva difusió en fòrums professionals, l'elaboració de documentació amb el resultat de les recerques realitzades i la publicació d'articles en revistes especialitzades d'educació infantil, va possibilitar que es convertís en font d'inspiració per obrir nous espais familiars en altres poblacions, va encunyar la marca «Espai familiar» i d'alguna manera es va convertir en un «model» de servei d'intervenció socioeducativa amb famílies.

Van sorgint els primers EFPI a diverses poblacions catalanes

L'any 1993, l'Ajuntament de Viladecans va posar en funcionament un centre materno-infantil a la masia Can Palmer que acollia famílies amb infants petits i problemàtiques socials greus.

L'any 1994 fou declarat per l'ONU Any Internacional de la Família. El marc legal va ser la Convenció dels Drets dels Infants de les Nacions Unides de l'any 1989, el primer tractat internacional legalment vinculant per als estats, que va establir el dret i el deure dels pares i mares a criar els seus fills i, al mateix temps, l'obligació dels estats a ajudar-los en aquesta tasca.

Aquell mateix any, a Estrasburg (França) es van celebrar les primeres jornades d'estructures del tipus Maison Verte, a les quals van assistir professionals de la Diputació de Barcelona i de diversos ajuntaments catalans.

Aquests fets van afavorir que les administracions públiques promoguessin i facilitessin el finançament de noves iniciatives d'atenció a la primera infància i les famílies.

Dins d'aquest context de revisió dels serveis d'atenció a la infància des de la iniciativa municipal s'impulsen experiències pilot amb la finalitat de promoure una nova forma de suport a les famílies amb infants petits per tal de millorar l'atenció a la petita infància a partir d'un model integral i participatiu.

Inicialment van ser només tres els ajuntaments catalans que es van acollir als ajuts del Ministeri de Treball i Afers Socials per posar en marxa els serveis del tipus espai familiar.

Aprofitant l'impuls que va representar la celebració de l'Any Internacional de la Família, al setembre del 1994 l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat va obrir el servei anomenat La Casa dels Arbres, com a servei socioeducatiu que depenia de l'Àrea de Serveis Socials i Educació, i que acollia famílies amb infants de 9 mesos a 3 anys. A diferència de les experiències anteriors, en què els professionals al capdavant solien ser educadores d'escola bressol, a La Casa dels Arbres l'equip de professionals estava format per una psicòloga i una infermera, de manera que es tractava clarament d'un servei psico-socioeducatiu.

El maig del 1995, un grup de psicoanalistes de l'Associació de professionals ADPPPIA¹⁶ conjuntament amb l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, van obrir La Casa Oberta, un servei preventiu i assistencial inspirat en els principis fonamentals de la Maison Verte de París, creada el 1979. Havien començat a gestar el projecte l'any 1989, però a conseqüència del fet que el marc teòric de referència a utilitzar (la psicoanàlisi) era força desconegut en l'àmbit social, es van trobar amb algunes reticències.

La Casa Oberta acollia famílies amb infants des del naixement fins als 4 anys, i des del primer dia va ser molt freqüentada per pares i mares amb els seus fills i filles (uns

16. Associació per al desenvolupament i la prevenció psicològica de la infància i l'adolescència.

20/30 infants diaris), però al cap d'uns anys va ser tancada per decisió política, i al seu lloc es va mantenir un espai d'orientació més socioeducativa. L'any 2007 tres dels professionals que havien estat implicats en La Casa Oberta juntament amb quatre més, van reobrir el dispositiu amb un nou nom, l'Espai de Mar, també amb el suport de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, i van constituir una nova associació per a la seva gestió (ACNIA).

La Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea

L'any 1986 es va crear la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea. Estava formada per un expert de cada estat membre i s'ocupava de temes relacionats amb els serveis infantils, els drets laborals dels pares i mares i de la corresponsabilització dels progenitors en l'atenció als infants, fent referència a la conciliació entre les responsabilitats laborals i familiars i a la igualtat d'oportunitat per a les dones.

L'any 1992 el Consell Europeu va publicar la directiva 92/241/CEE sobre atenció infantil, en la qual es feien un seguit de recomanacions que instaven els governs nacionals, els agents socials i les organitzacions a prendre iniciatives en quatre grans àrees:

- Crear serveis multifuncionals, integrals, de qualitat, accessibles i assequibles, que possibilitin la cura i l'educació dels infants i alhora el suport als progenitors.
- Incrementar la durada i millorar les llicències parentals de caràcter laboral per tenir cura dels fills.
- Instar les organitzacions laborals a fer que siguin més flexibles i més receptives a les necessitats familiars, afavorint un entorn laboral que respongui millor a les necessitats dels treballadors amb fills petits.
- Aconseguir una més gran participació i compromís dels homes en la criança dels fills i en les tasques familiars.

En aquesta línia, els experts de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea manifestaven l'any 1996, en paraules del seu coordinador, Peter Moss (professor d'atenció a la primera infància a l'Institut d'Educació de la Universitat de Londres), que:

Els serveis d'atenció infantil adreçats a les famílies treballadores són una resposta inadequada a les necessitats complexes, diverses, socialment i econòmicament canviants, que tenen els infants, les famílies, les comunitats locals i les societats. Els serveis haurien de ser multifuncionals i integrals, capaços de donar cobertura a una gamma de necessitats diverses i interrelacionades. Alhora, els serveis haurien de ser assequibles i restar disponibles per a tots els infants i totes les famílies, amb independència de si els pares treballen o no, del nivell d'ingressos familiars, de si els infants tenen o no discapacitats o problemes de salut, o d'on viu la família (p. 28-33).

Aquest va ser el punt de partida a partir del qual l'escola bressol municipal de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, l'octubre del 1996, va iniciar la seva transformació en un centre integral multiserveis de 0-3 anys d'atenció als infants i de suport a les famílies, que es va denominar Centre 0-3 anys. El nou centre oferia tres modalitats d'EFPI (Espai Nadó, Espai Familiar i Espai de Joc) i s'hi portaven a terme les sessions dels grups d'educació per al naixement amb famílies embarassades i dels grups postpart, a més d'altres programes i activitats destinades a les famílies amb infants de 0-3 anys (Benvingut nadó, Aviat seré mare, cursos de massatge infantil, cursos de reflexologia podal, activitats de l'Escola de pares i mares, etc.). L'enfocament va ser liderat pel psicòleg Vicenç de Febrer.

Aquest primer centre integral de Catalunya va ser una font d'inspiració per a l'obertura de nous centres integrals com els de Castelldefels, denominats La Casa dels Infants (el primer dels quals es va obrir el mes de setembre del 2001), o els de Sabadell, els centres d'Educació Infantil i Familiar (2004). El centre de Sant Feliu de Guíxols també va encunyar el terme Espai Nadó per denominar la modalitat d'EFPI adreçats al primer any de vida.

Els EFPI es van estenent per Catalunya

A partir del tancament dels centres d'acolliment i residencials de la Diputació de Barcelona, l'Àrea de Serveis Socials a través del Servei d'Acció Social va començar a oferir suport tècnic i econòmic als municipis per a la implementació d'espais familiars, un suport que en alguns casos va comportar la cessió temporal de personal. És així com a finals del 1996 es va obrir a Cornellà de Llobregat el primer grup del programa Ja som mares, nom amb què Teresa Majem va traslladar a aquesta població la feina que estava fent a Barcelona amb el programa Ja tenim un fill.

També amb el suport de professionals de la Diputació de Barcelona, el març del 1997, es va posar en funcionament La casa petita a Vilafranca del Penedès, el mes de novembre l'Espai Nadó a Sant Feliu de Llobregat i el 1998 el Racó del Nadó a Sant Vicenç dels Horts.

El mes de maig del 1997 l'Ajuntament de Badalona va obrir el primer grup del servei Juguem plegats, al barri de Bufalà; i el mes de setembre l'Ajuntament de Rubí va posar en marxa l'espai Creixença.

Entre els anys 2010 i 2011 hi ha constància del funcionament d'alguna mena d'EFPI a 99 municipis de Catalunya: 84 situats a la província de Barcelona, 10 a la de Girona, 3 a la de Tarragona i 2 a la de Lleida. Al voltant del 2011, coincidint amb els efectes que va comportar la crisi econòmica, se'n van tancar alguns (Esparreguera, Igualada, Mataró, Sant Cugat del Vallès, Sant Sadurní d'Anoia, Vic...) però, en alguns casos, al cap d'uns anys es van tornar a obrir, i molts d'ells externalitzant la gestió (De Febrer, 2012).

La Diputació de Barcelona ofereix suport i formació als primers EFPI

Els nous serveis anaven apareixent relativament mancats de models i referents que n'orientessin la implementació. Per això, l'any 1997 l'Àrea de Serveis Socials de la Diputació de Barcelona va iniciar unes trobades per conformar un grup de treball de professionals que treballaven en aquests serveis, tant de l'àmbit de l'educació com dels serveis socials, els quals es van anar trobant de manera periòdica amb l'objectiu de generar intercanvi i definir objectius i característiques. Així va néixer un grup de treball format per professionals dels municipis de l'Hospitalet de Llobregat, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols, Vilafranca del Penedès, Sant Feliu de Llobregat i Badalona, en què, en algunes ocasions, també hi van participar professionals de Barcelona.

Les primeres trobades van posar en evidència la manca de formació específica dels professionals en aquesta mena de servei. Per solventar-ho, i a través del Programa d'Infància de l'Àrea de Serveis Socials en aquell moment, com també anys més tard des del Servei d'Acció Social i durant un seguit d'anys, fins al 2012, la Diputació de Barcelona va organitzar formacions monogràfiques i supervisions adreçades a aquests serveis.

En aquesta època, les subvencions del Ministeri de Treball i Afers Socials van ser cabdals per a la creació de nous serveis com a espais familiars a Catalunya.

La Diputació de Barcelona impulsa la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància

Des de finals dels anys noranta i al llarg de la dècada de 2000 el nombre de poblacions on es van anar creant nous serveis va experimentar un creixement progressiu.

L'any 2005, veient aquest increment significatiu de poblacions i professionals, la Diputació de Barcelona va decidir crear la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància. Aquell any s'hi va comptabilitzar una participació de professionals de 28 municipis, i el 2007 hi ha constància que són 35 els municipis que disposen d'EFPI. L'any 2010 ja són 53 el nombre de municipis i 142 el dels professionals que participen en les reunions de la xarxa de professionals d'aquests espais de la Diputació de Barcelona.

Un dels fruits de les trobades de professionals a la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància que va crear la Diputació de Barcelona l'any 2005 va ser acordar, l'any 2006, una denominació comuna per identificar tots els serveis que s'havien anat creant, molts dels quals utilitzaven una denominació del tipus «La Casa de...», seguint la tradició de l'experiència de la Maison Verte de París. A partir de la utilització de la denominació genèrica «espais familiars de petita infància (0-3)» la visualització d'aquests serveis per part dels ajuntaments, i sobretot de la societat en general, es va incrementar de manera significativa, la qual cosa en va facilitar el creixement de manera notable.

Durant el període 2006-2010 uns quants ajuntaments elaboren plans d'actuació per

a la infància contemplant, com a primera línia estratègica, el fet de centrar l'atenció en el respecte als drets dels infants i la promoció d'actuacions de suport a les famílies.

A partir de l'any 2008, a conseqüència dels efectes de la crisi econòmica, el Ministeri de Treball i Afers Socials va cancel·lar la línia de subvencions que oferia des de feia més d'una dècada, i el Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya va ocupar el seu lloc, però el fet és que els ajuts s'han reduït de manera important.

Constitució de l'Associació de Professionals d'Espais Familiars a Catalunya (APEFAC)

De manera paral·lela a la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància de la Diputació de Barcelona, un grup important de professionals va sentir la necessitat de trobar-se per compartir les experiències i les dificultats que experimentaven i posar en comú les tècniques i les metodologies que feien servir. És així com el mes de març del 2005 va néixer l'embrió del que seria la futura Associació de Professionals d'Espais Familiars a Catalunya (APEFAC) que, cinc anys més tard, el 14 de desembre de 2010, es va constituir formalment com a associació.

L'APEFAC treballa pel reconeixement de la professió. Organitza jornades de formació, trobades de professionals amb una periodicitat trimestral que permeten conèixer *in situ* les diferents experiències del territori, i elabora documents a partir de la reflexió conjunta dels professionals <http://www.apefac.cat>.

Una formació específica de postgrau adreçada a professionals d'EFPI

Les trobades d'aquests professionals dels primers serveis van posar en evidència la manca de formació específica de què disposaven.

Aquesta mancança, posada de manifest ja des de les primeres trobades la dècada dels anys 2000, va dur l'Imma Jeremias —educadora social que l'any 1997 va engegar l'Espai Nadó de Sant Feliu de Llobregat com a professional de Benestar Social de la Diputació de Barcelona, en comissió de serveis— a impulsar l'oferta d'una formació de postgrau adreçada a aquests professionals.

La primera reunió del grup impulsor de la futura formació va tenir lloc el mes de novembre del 2006, però no va ser fins l'any 2011 quan es va dur a terme la primera edició del Postgrau en atenció socioeducativa a Infants Petits i les seves famílies, organitzat per la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, sota la direcció de la professora i doctora Núria Rajadell, vicedegana de la Facultat.

Després de tres edicions, recollint la demanda de l'alumnat dels dos primers cursos

de dotar amb més continguts aquesta formació, l'any 2014 el postgrau es va integrar en el Màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa, passant, el màster, a estar conformat per dos postgraus, d'un curs acadèmic cadascun: el nou postgrau anomenat Criança 0-3 i benestar familiar i el postgrau original que va passar a denominar-se Acompanyament a les famílies en xarxa.

La primera edició del màster es va dur a terme durant els anys acadèmics 2014-2016. L'any 2020 la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona continua oferint aquesta formació.

Referències documentals

- BLANCH, S. (2015). «Criança positiva: quins són els elements clau i de quina manera s'implementen en els programes dirigits a famílies en els àmbits nacional i internacional». A: *A criar fills se n'aprèn? Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals*. Informes breus 57. Barcelona, Fundació Jaume Bofill, p. 17-24. Recuperat de <<http://www.fbofill.cat/publicacions/criar-fills-se-napren>>
- DE FEBRER, V. (2012). *Costos públics i rendibilitat social. Les escoles bressol públiques i els espais familiars de petita infància des d'una perspectiva comparada*. Treball final de postgrau. Universitat de Barcelona.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA. ÀREA D'EDUCACIÓ (2007). *L'escola bressol i els serveis a la petita infància i a les seves famílies. Una proposta de gestió municipal*. Col·lecció «Documents de Treball». Sèrie Educació 3. Barcelona.
- FLAQUER, LL.; BRULLET, C. (1999): «Política familiar a Catalunya: Una primera aproximació». A: V. Navarro *et al.* *Les desigualtats socials a Catalunya*. Barcelona: Mediterrània. p. 75-191, citat per Ll. Flaquer, *Llei de suport a les famílies: Una oportunitat perduda?* Working Paper de Dret Català núm. 12. Barcelona, 2004. Recuperat de <<http://www.indret.com>>
- MAISON VERTE, París. Recuperat de <<https://www.lamaisonverte.asso.fr/>>
- MALANDRIN, M. H. (2008). «Devolver la palabra a los niños». Conferència homenaje a Françoise Dolto pronunciada en el marc de les Jornades internacionals d'espais familiars de la petita infància celebrades a Barcelona el 28 i 29 de novembre de 2008. A: *Espais familiars. Butlletí per a professionals*, núm. 0. Gener del 2010. ACNIA (Associació La Causa dels Nens i Adolescents).
- MANTOVANI, S.; MUSATTI, T. *I Centri per bambini e famiglie: un'opportunità per bambini e genitori nella società di oggi*. Recuperat de <https://www.minori.gov.it/sites/default/files/7_musatti_mantovani.pdf>
- Susanna Mantovani: Centro Interdipartimentale QUA_SI Universiscuola dell'Università di Milano-Bicocca. Tullia Musatti: Istituto di Scienze e tecnologie della cognizione, Consiglio Nazionale delle Ricerche.
- Moss, P. (1996). «Serveis per a la infància a la Unió Europea: Realitats i direccions fu-

tures». *Infància - Educar de 0 a 6 anys*, 91. Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, p. 28-33.

PELEGRÍ, M. (2014). «Historia de los espacios familiares en Catalunya». A: *Acogida a la pequeña infancia, parentalidad y lazo social*. APEPeLS (Accueil de la Petite Enfance, Parentalité et Lien Social).

TEMPO PER LE FAMIGLIE. Comune de Milano. Recuperat de <<https://www.comune.milano.it/servizi/tempo-per-le-famiglie>>

Annex 4.

El joc en els EFPI

«Jugar és la forma més elevada d'investigació».

ALBERT EINSTEIN

«Pots conèixer millor una persona en una hora de joc que en un any de conversac.

PLATÓ

El joc com a activitat central o fonamental en els EFPI

Entre la seqüència d'activitats que es duen a terme al llarg d'una sessió model, el joc n'és una que, amb més o menys centralitat o amb més o menys intensitat, sempre es troba present en els diferents models i en les diverses modalitats d'aquests serveis, ja que en tots ells sempre hi ha infants.

Segons Winnicott (1980), «tots els nens del món juguen, el joc és una mena d'entrenament per a la vida. Aquesta activitat permetrà expressar l'agressió, controlar l'ansietat, adquirir experiència, integrar la personalitat i les idees amb les sensacions corporals, comunicar-se i establir contactes socials».

El joc és una activitat molt important en la infància. Està present en la manera natural de comprendre i estimar la vida, de posar en marxa capacitats i habilitats, d'ubicar els seus límits i gestionar les seves pors, d'establir vincles i compartir-ne.

El joc permet un desenvolupament de l'infant sa i harmoniós en tots els aspectes: motriu, cognitiu, emocional i social. Per això té tanta importància des del naixement i per això, també, està sempre present en els espais familiars, amb independència de la metodologia que es faci servir.

És indiscutible la importància que té com a activitat natural de la infància i com a element essencial per a un desenvolupament òptim de les persones; a més, ajuda a establir i potenciar vincles amb els adults de referència.

Quan es va fent gran, gràcies al joc, l'infant aprèn a preveure situacions i desenvolupa habilitats motrius mentre pren consciència del propi cos i de les múltiples possibilitats que li ofereix.

És evident que els infants necessiten jugar, però convé anar més enllà. El joc és, a més, un element necessari perquè és una experiència emocional carregada de comunicació i d'interacció amb altres persones. Aquest aspecte el converteix en una activitat amb un paper socialitzador ben important.

El joc entre els infants i els adults dels grups multifamiliars

Si tenim en compte que la família és el principal referent de cada infant i l'element principal a través del qual se socialitza, cal considerar la importància d'estimular el joc compartit entre els infants i les seves famílies.

D'alguna manera, els adults intuïm que el joc és una mitjà perfecte per apropar-nos a la infància. En la majoria de casos reconeixem en el joc la capacitat de divertir i entretenir els nens. Sabem que el joc els fa feliços i no dubtem a seure al seu costat i compartir amb ells aquests moments de plaer i diversió. Però molt sovint aquesta actitud, aquesta predisposició, va quedant arraconada pel dia a dia. Moltes altres responsabilitats (tasques domèstiques, feines fora de casa...) i activitats quotidianes amb l'infant (menjar, higiene, descans...) poden reduir les estones de relació i comunicació a través del joc.

D'altra banda, cal considerar que no per a tots els adults o per a totes les cultures el valor del joc té la mateixa importància. I encara un altre aspecte: no tots els adults hi donen la mateixa importància, ni tenen els mateixos recursos, per desenvolupar aquesta activitat des del convenciment que jugar és una manera enriquidora d'acompanyar els nostres infants en el seu procés de desenvolupament i maduració.

Tots els equipaments o serveis disposen d'un espai de joc estable. Aquest és un aspecte important, perquè un joc compartit crearà una relació molt particular que permet:

- Compartir moments de relació positiva. El fet de jugar plegats implica la possibilitat de gaudir, de riure, de sentir plaer pel contacte i per la companyia.
- Aconseguir que joc i aprenentatge formin un binomi perfecte. Compartir joc amb l'adult suposa compartir experiència, oferir models de conducta i bescanviar informació i significats sobre els coses.
- Redescobrir les joguines i el seu valor. El joc dona informació sobre l'univers infantil, què els agrada, quines són les seves joguines preferides i per què... Als nens el joc compartit els ajuda a redescobrir les joguines perquè les podran veure a través dels ulls dels adults i aprenen a tenir-ne cura i a valorar-les.
- Ampliar l'interès de l'infant. Sovint, el desinterès per un joc és més que res desconeixement. Tenir a prop un adult entusiasmada que li explica com s'hi juga i comparteix l'emoció del joc amb ell és una de les claus de l'èxit.

Jocs i joguines per jugar i créixer

Cal recordar que parlar de joc ens porta a parlar de joguines. Perquè una joguina compleixi la seva funció és essencial que respongui als interessos dels infants i estigui en consonància amb el seu moment evolutiu i de desenvolupament.

Conèixer les característiques de l'infant i el seu desenvolupament ens facilitarà la tasca de seleccionar les joguines i els elements lúdics més adients per estimular les seves capacitats. Per això, a continuació s'introduiran les joguines adients a cada edat.

Jocs per a nadons de 0 a 4 mesos

El nadó obre els ulls al món que l'envolta i l'embolcalla de sensacions, i de mica en mica l'anirà descobrint. Aquest curt període de temps serà fonamental per al seu desenvolupament. Les joguines més apropiades són les que li estimulen els sentits i el conviden a descobrir el seu cos. Els mòbils que pengen i les joguines amb contrastos de colors, llums i moviments l'animaran a fixar la vista, i els ninots suaus i tous seran uns companys de joc molt preuats per la seva calidesa.

Cal tenir present que en aquests moments el bebè encara té poc control sobre el propi cos i que per això serà fonamental acostar-li les joguines que hem seleccionat per a ell, així li estimularem el desig de descoberta.

Al final d'aquesta etapa, el nen haurà experimentat un gran desenvolupament que li permetrà continuar explorant el món i jugar amb moltes joguines i més variades.

Evidentment, les carícies, les cançons i el contacte amb les persones adultes que se l'estimen seran l'estímul principal.

Jocs per a nadons de 4 a 9 mesos

Cada dia que passa, el nadó guanya més control sobre els moviments i els sentits. Tot el que té al seu voltant li desperta l'interès.

Vol agafar el que té a l'abast per emportar-s'ho a la boca i examinar-ho amb curiositat. Les joguines manejables, amb la mida i el pes adequat a les seves manetes, són una font inesgotable de joc.

La capacitat de comunicació augmenta de manera espectacular. Els somriures de l'etapa anterior es converteixen en grans rialles que ens comuniquen plaer i benestar quan ens relacionem amb ells de manera juganera. Comença a emetre sons que reclamen les nostres atencions o que ens informen del seu desacord.

L'enfortiment del cos li permetrà seure per jugar amb noves joguines com ara els centres d'activitats o les apilables. Més endavant apareix el gateig i l'infant amplia la seva autonomia en poder desplaçar-se i apropar-se, ell tot sol, al que li crida l'atenció.

Jocs per a infants de 9 a 18 mesos

Al voltant del primer any l'infant assoleix dues grans fites del desenvolupament: comença a caminar i a dir les primeres paraules.

Amb les noves habilitats, que li permeten desplaçar-se i comunicar-se, l'infant descobreix amb goig com pot explorar amb molta més facilitat tot el que té al voltant, vol arribar a tot arreu i tocar-ho tot. Agafarà, examinarà i canviarà de lloc els objectes que li criden l'atenció, una vegada i una altra.

Els primers passos són encara vacil·lants. La mà d'un adult primer, i potser un passejador més endavant, li donaran tota la seguretat que necessita. Ara té també molt més equilibri, i això li permet gaudir del moviment dels primers balancins i seure còmodament força estona amb les seves joguines favorites al davant.

Els moviments de les mans també són més precisos, pot agafar amb més habilitat objectes més petits, ficar peces en un recipient o explorar totes les sorpreses que amaguen les joguines (premer botons, obrir i tancar portetes, fer girar i estirar...).

Compartir tots aquests jocs amb els adults i ser reconegut i felicitat pels encerts serà un estímul constant per a ell i un gran motiu de felicitat.

Jocs per a infants de 18 a 24 mesos

La confiança en el caminar converteix l'infant d'aquesta edat en un explorador audaç. Alhora, el seu vocabulari s'amplia amb un gran nombre de noves paraules i té molt d'interès per entendre i ser entès pels qui l'envolten.

Fer petites corregudes, saltirons, empaitar o ser empaitat pels pares o caminar arrossegant una joguina amb rodes el fan sentir content i orgullós de la seguretat que té per desplaçar-se. El moviment de les mans continua guanyant precisió i li agrada picar objectes per encaixar-los o llançar-los i després anar-los a buscar.

La seva curiositat i el domini del llenguatge li permeten entendre molt més tot allò que passa al seu voltant i comença a repetir-ho i a imitar-ho. Les joguines que reproduïxen objectes reals, com ara telèfons o camions o ninots, li resulten especialment atractives, ja que li permeten adoptar un paper protagonista en situacions que observa en el dia a dia.

La necessitat de cridar l'atenció l'encoratja a jugar amb joguines sorolloses i grans que li permetin fer-se notar i reclamar l'atenció dels adults que té al seu voltant. En aquest moment, a més d'estar amb els pares, mostra gust per la companyia d'altres infants, i li agrada veure'ls i apropar-s'hi.

Jocs per a infants de 2 a 3 anys

Ens trobem davant d'un infant que xerroteja constantment i que té un domini del cos que li ajuda a fer una recerca més exhaustiva del món que l'envolta.

Li encanta posar-se a prova i fer palesa la seva autonomia pujant i baixant de la cadira o intentant desplaçar-se amb un tricicle, menjant, vestint-se... i tot sota una màxima: fer-ho ell sol! Però, tot i la demanda d'autonomia, sovint reclama la participació dels adults en els seus jocs, de vegades com a espectadors que els presencien i de vegades com a jugadors actius amb qui compartir moments d'aprenentatge i descoberta.

Les construccions o els encaixos senzills li permeten descobrir la capacitat d'assumir petits reptes que el fan adonar-se del seu control sobre les coses i experimentar sensació d'èxit.

El domini del llenguatge, juntament amb l'interès per interpretar i explorar les relacions, fa que aparegui un joc interessant en què repeteix i imita situacions viscudes al costat dels adults en la vida quotidiana. Tot jugant investiga per entendre i interioritzar les relacions socials que percep al seu voltant, alhora que manifesta i expressa tot el que li preocupa o el desconcerta.

Aquest interès fa que s'imagini personatges i situacions i que les representi en els seus jocs mitjançant ninotets que desplega en un escenari i que dota de veu i moviment per representar l'entorn. Però la seva imaginació encara pot anar més enllà, és capaç d'imaginar i representar objectes que no té a l'abast; així, una peça de roba pot ser una capa, o una caixa de cartró un lletet de nines i un company de jocs una mare o un pare.

No volem acabar aquest punt sense destacar un altre element molt important que els EFPI posen a disposició dels usuaris: una concepció de la joguina nova i interessant.

Des de la perspectiva infantil tot és susceptible de ser un element de diversió, atractiu i entretingut per al nen o la nena que ho tingui a les seves mans. Tot i que no hem d'oblidar que no tots els objectes són adequats per jugar (n'hi ha que poden ser perillosos), hi ha materials que sense ser joguines mereixen ser reconeguts com a materials lúdics o de joc, ja que suposen una alternativa interessant carregada de creativitat i diversió.

Des d'aquests serveis es potencia el contacte i l'exploració d'elements senzills i quotidians que, a les mans dels nens, adquireixen una nova dimensió pel fet que es converteixen en veritables fonts de satisfacció i plaer. Mòbils que suren en l'espai amb formes i contrastos de llum; sorra, serradures, farines... que animen a descobrir noves textures i sensacions interessants; combinacions de materials per construir i muntar que presenten interessants desafiaments a l'equilibri; agulles d'estendre la roba, troncs o tubs de cartró... En definitiva, materials especialment seleccionats que conviden a explorar l'entorn i a simbolitzar des de la imaginació i la creativitat.

Tots aquests materials formen part de l'univers lúdic dels nostres infants i afavoreixen moments de diversió i situacions estimulants, tant per als infants com per als adults, carregades d'exploració, imaginació i creativitat.

Referències documentals

WINNICOTT, D. W. (1980). *Realidad y juego*. Granica.

Agraïments

Aquest document ha estat redactat en dues èpoques ben diferents, distants entre si més de 10 anys.

En la primera època, del 2007 al 2009, tot partint de les riques aportacions que es feien en les reunions plenàries de la Prexarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància, hi van tenir un paper destacat en la redacció els professionals dels espais familiars que integraven l'anomenat «grup motor»:

- Núria Vendrell, coordinadora i dinamitzadora de les reunions plenàries de la Prexarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància com a experta en temes d'infància i de família.
- Rosa Tarrés, professional de l'espai familiar La Casa dels Arbres de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.
- Matilde Pelegrí, professional de l'espai familiar La Casa Oberta de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.
- Vicenç de Febrer, director del Centre 0-3 anys de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols.
- Imma Jeremias, professional de l'espai familiar l'Espai Nadó de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.
- Maria Rosa Estela, professional de l'espai familiar Juguem plegats de l'Ajuntament de Badalona.
- Núria Jiménez Huertas, professional de La Casa dels Infants de l'Ajuntament de Castelldefels.
- Carles Jódar, professional dels espais familiars de l'Ajuntament de Manresa.

També formaven part d'aquest grup alguns professionals de la Gerència de Serveis de Benestar Social de la Diputació de Barcelona i una professional en representació del Programa d'Infància de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Durant els anys 2019 i 2020, per encàrrec de la Secció de Recursos per a la Infància i les Famílies del Servei de Suport de Programes Socials de la Diputació de Barcelona, el document original del 2009 ha estat revisat, completat, ampliat i actualitzat per Vicenç de Febrer, un dels professionals dels primers espais familiars de petita infància de Catalunya i que, com a tal, va formar part del «grup motor» de la Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància. Actualment és professor i membre de l'equip impulsor del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.

La revisió del document elaborat durant la segona època (2020) ha rebut aportacions de diverses persones a qui agraïm la col·laboració:

- Aina Alegret, presidenta de l'APEFAC (Associació de Professionals d'Espais Familiars a Catalunya), professional de l'espai familiar La Casa Petita de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès.
- Rita Camps, vicepresidenta de l'APEFAC, professional de l'espai familiar Bon Pastor de l'Ajuntament de Barcelona.
- Imma Jeremias, tesorera de l'APEFAC, exprofessional de l'Espai Nadó de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Coordinadora del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.
- Maria Rosa Estela, secretària de l'APEFAC, exprofessional dels espais familiars Juguem Plegats de l'Ajuntament de Badalona.
- Rosa Mestre, vocal de la Junta de l'APEFAC i professional de l'espai familiar Can Vinader de La Casa dels Infants de l'Ajuntament de Castelldefels.
- Mònica Ruiz, vocal de la Junta de l'APEFAC i professional de l'espai familiar Can Vinader de La Casa dels Infants de l'Ajuntament de Castelldefels.
- Rosa Tarrés, exprofessional de La Casa dels Arbres de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.
- Matilde Pelegrí, professional de l'Espai de Mar de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i exprofessional de La Casa Oberta.
- Dra. Sílvia Blanch, professora a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB i membre de l'equip impulsor del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.
- Esteve-Ignasi Gay, expert en treball en xarxa, professor i membre de l'equip impulsor del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.
- Laura Torrabadella, professora de Treball Social a la UB. Professora i membre de l'equip impulsor del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.
- Dra. Núria Rajadell, professora a la Facultat d'Educació de la UB. Professora i directora del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa de la UB.
- Núria Vendrell, coordinadora i dinamitzadora de les reunions plenàries de la Pre-xarxa de professionals d'Espais Familiars de Petita Infància que van tenir lloc de l'any 2007 al 2009. Professora i membre de l'equip impulsor del màster Criança 0-3 i acompanyament a les famílies en xarxa.

Altres publicacions de la sèrie Benestar i Ciutadania

Eines

- 1 Recull de normativa sobre participació ciutadana en l'àmbit local: Darrera actualització: juliol del 2015
- 2 Guia pràctica per a la realització de polítiques transversals de gènere en l'àmbit municipal: Recull d'experiències positives en educació, joventut, cultura i esports; serveis a les persones i cohesió social; treball i promoció econòmica; sanitat i salut pública; urbanisme, habitatge i mobilitat
- 3 Pobresa energètica a la demarcació de Barcelona: Propostes d'actuació des de l'àmbit local
- 4 Pla local de prevenció de drogodependències: Orientacions per al diagnòstic
- 5 Guia per al desenvolupament de projectes d'horts socials ecològics
- 6 Guia per a l'avaluació de l'impacte dels programes d'horts socials
- 7 Guia per a l'elaboració de plans locals LGBTI
- 8 Reglament tipus de participació ciutadana
- 9 Adjudicació i règim intern de l'allotjament d'urgència
- 10 Els equipaments juvenils: Reflexions, certeses i reptes
- 11 Les mesures alternatives a la sanció econòmica: Guia orientativa per a la implementació
- 12 Guia metodològica per a l'avaluació de les xarxes impulsades per serveis socials
- 13 Situació dels serveis socials bàsics des de la perspectiva de l'educació social
- 14 Situació dels serveis socials bàsics des de la perspectiva del treball social
- 15 Eines de participació ciutadana: Metodologies i tècniques per a l'acompanyament de processos participatius
- 16 Guia per a l'elaboració de protocols davant les violències sexuals en espais públics d'oci
- 17 Serveis per la no discriminació i la igualtat de tracte: Guia orientativa per a la seva implementació
- 18 Un model d'equipament juvenil: Definició i requisits mínims
- 19 Equipaments juvenils municipals: Com fem un pla d'usos?
- 20 Guia de comunicació per a projectes de participació ciutadana
- 21 Guia local per fer front als maltractaments a les persones grans
- 22 Guia per elaborar plecs per a la contractació del servei d'ajuda domiciliària (SAD): Juliol de 2020
- 23 Marc conceptual i línies estratègiques de l'Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar de la Diputació de Barcelona